Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 140 (9636). • 1989 йил 28 июль • жума • Баҳоси 3 тийин.

СОВЕТ ХАЛҚИГА МУРОЖААТНОМА

Сўнгги вақтдаги воқеалар, иш ташлаш ва стачкалар, ҳали у, ҳали бу регионда содир бўлаётган миллий можаролар мамлакатимиздаги қайта қуриш ўткир ва оғир даврни бошидан кечираётганини кўрсатиб турибди. Туб иқтисодий ислоҳот, демократиялаш, ошкоралик жараёнининг янада ривожланиши учун курашаётган барча кучларнинг бир ёқадан бош чиқариб бирлашишини талаб қиладиган вазият вужудга келмоқда.

СССР Олий Совети меҳнаткашларнинг қонуний талабларига қўшилади ва бу талабларни қўллаб-қувватлайди, меҳнаткашлар қайта қуришни яна ҳам қатъият билан амалга оширишга, барча одамлар, жамиятимизнинг ҳар бир аъзоси меҳнат қилиши ва яшаши учун янги шароитларни барпо этиш йўлидаги бюрократия ғовларини бартараф этишга интилишаётганини батамом тушуниб турибди.

СССР Олий Совети халқ олдидаги ўзининг бутун масъулиятини англаб, Иттифоқ ҳукумати зиммасига ҳозирнинг ўзидаёқ озиқ-овқат, транспорт, савдо, соғлиқни сақлаш, шаҳарлар ва қишлоқларда уй-жой қурилиши, меҳнат режими ва меҳнатга ҳақ тўлаш, дам олиш шароитларига дахлдор сира пайсалга солиб бўлмайдиган муаммоларни ҳал этишга дарҳол бутун диққат-эътиборни қаратиш вазифасини юклайди. Депутатларнинг таклифига кўра, яқинда халқ истеъмоли товарлари ва дори-дармонлар сотиб олишни 10 миллиард сўмлик кўпайтириш тўғрисида қабул қилинган қарор бу борада ёрдам беради. СССР халқ депутатлари партия, касаба союзлари, жамоат ташкилотларининг ўз бюджет маблағларининг бир қисмини 1989 йилнинг октябрь ойидан бошлабоқ кам таъминланган кишилар пенсияларининг энг кам даражасини оширишга ажратиш тўғрисидаги ташаббусларини қўллаб-қувватламоқдалар.

Биз, республика ва маҳаллий ҳокимият органларига, барча меҳнат коллективларига мурожаат қилиб, одамларнинг ҳаётий эҳтиёжларини қондириш учун имкониятлар ва моддий ресурсларни қатъият билан қидиришга даъват этамиз.

СССР Олий Совети ҳозирги ва кузги сессиялар мобайнида меҳнат коллективларининг чинакам мустақиллиги ва ўзини-ўзи бошқаришни таъминлайдиган, корхоналарни бошқариш ва ўз меҳнати натижаларидан фойдаланиш ҳуқуқини берадиган, амалда деҳқонлар қўлига ерни топширадиган, республикаларнинг суверенитети ва хўжалик ҳисобини таъминлайдиган, халқ вакилларини ҳокимиятнинг маҳаллий ва республика органларига демократик йўсинда сайлаш учун, ҳар бир гражданнинг ҳуқуқлари ва эркинликлари ҳимоя қилиниши учун шарт-шароитлар яратадиган қонунларнинг қабул қилинишига кафолот беради. Мулкчилик, ер ва ердан фойдаланиш ҳақидаги, ижара ва ижара муносабатлари, корхона тўғрисидаги, иттифоқдош республикалар экономикаси ва социал соҳасига раҳбарликнинг умумий асослари, маҳаллий ўз-ўзини бошқариш ва маҳаллий хўжалик умумий асослари тўғрисидаги касаба союзлари, виждон эркинлиги, матбуот ва ахборот тўғрисидаги қонунлар ва бошқалар ана шундай қонунлардир.

Олий Совет маҳаллий Советларга бўлажак сайловни имкони борича яқинлаштиришни ва бу сайловни чинакам демократик негизда ўтказишни, раҳбарликни мустаҳкамлашни, давлат аппаратини малакасиз ва қобилиятсиз ходимлардан тозалаш, бошқарув аппаратини қисқартириш ва ноҳақ имтиёзларни бекор қилиш йўлини қатъият билан ўтказаверишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди.

Фақат Сиз қўллаб-қувватлаган, ишчилар синфи, деҳқонлар, зиёлилар, барча ижтимоий ҳаракатлар, иқтисодий ва сиёсий ислоҳотни амалга оширишда, барча даражалардаги бошқарувни демократиялашда, тараққиётимизнинг етилган муаммоларини амалий ҳал этишда актив қатнашган тақдирдагина биз қатъият билан, аниқ мақсадни кўзлаб ҳаракат қила оламиз ва ҳаракат қиламиз.

Жамиятимиз иқтисодий структурасида, одамларнинг бутун ҳаётида теран ўзгаришларни амалга ошириш учун вақт кераклиги, зўр бериб ҳалол меҳнат қилиш лозимлиги тушунарлидир. Яқин давр ичидаёқ меҳнат ва социал можароларни тартибга солиб турадиган Қонун кўриб чиқилади, инсонни бюрократизм ва бебошликдан муҳофаза қиладиган кафолотларни мустаҳкамлаш чоралари кўрилади. Иш ташлаш ҳаракати, турли регионлардаги миллатлараро можаролар ишга ёрдам бермаяпти. Балки халқ хўжалигининг кўп тармоқларида шунга ўхшаш воқеаларни келтириб чиқариши, экономикадаги тангликни кучайтириши, иш ташлашларда ўртага қўйилаётган масалаларнинг ҳал этилишини кечиктириши, қайта қуришни кескин сусайтириб юбориши мумкин. СССР ҳукумати СССР Олий Советининг топшириғига мувофиқ кам таъминланган одамларнинг пенсиялари ва нафақаларини ошириш учун бир ярим миллиард сўмлик маблағни қидираётган бир вақтда иш ташлашлардан кўрилган зиён ҳозирнинг ўзидаёқ неча юз миллион сўмга етди.

СССР халқ депутатлари тарихимиз учун қийин ўтиш даври бўлган ана шу паллада Сиздан, ўз сайловчиларидан, ҳар бир совет кишисидан ҳамжиҳатлик ва мадад, уюшқоқлик ва эзгу ишларни кутмоқдалар.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ.

СССР Олий Советининг биринчи сессиясида

Янги совет парламентининг биринчи сессияси ўз ишини давом эттирмоқда. СССР Олий Советининг аъзолари 26 июль куни Кремлда палаталарнинг навбатдаги қўшма мажлисига тўпландилар.

Мажлисни **М. С. Горбачев** очди.

Сессияда шу ҳафтада қилинадиган ишларни режалаштираётганимизда, деди у, чоршанба куни Литва ва Эстония Олий Советларининг ана шу республикаларни хўжалик ҳисобига ўтказиш тўғрисидаги таклифларини муҳокама қилишни мўлжаллаган эдик. Бироз кейинроқ Латвия ССР Олий Совети ҳам шундай таклифни тақдим этди. Ана шу республикалардан Москвага жуда кўп ўртоқлар келишди, шу сабабли фармонларни тасдиқлаш тўғрисидаги масала муҳокамасини тугаллаган бўлсак ҳам, бугунги кун тартибини ўзгартирмасликка қарор қилдик. Биз бу масалани муҳокама қилишни кейинроқ давом эттирамиз, бугун эса Литва, Латвия ва Эстония Олий Советларининг таклифларини кўриб чиқиш тўғрисида таклиф киритилади.

Эсингизда бўлса, бу таклифлар Съездга киритилган, Съезд делегатлари танишиб чиқишлари учун тақдим этилган эди. Съезд СССР Олий Советига топшириқ берганди. Хуллас, биз, ушбу ҳолда Съезд топшириғини бажарамиз. Бундан ташқари, бугун сизларга мазкур масала юзасидан яна иккита ҳужжат тарқатилган. СССР Министрлар Совети билан СССР Госпланининг «иттифоқдош республикалар экономикаси ва социал соҳасига раҳбарликнинг умумий асослари тўғрисида»ги ҳамда «СССРда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш ва маҳаллий хўжаликнинг умумий асослари ҳақида»ги ҳужжатлар тақдим этилган. Бинобарин, бу ҳужжатлар Литва ССР, Эстония ССР ва Латвия ССР делегациялари таклифлари билан боғлиқ масалани муҳокама қилишда маълум асос бўлади.

Бу таклифлар иқтисодий ислоҳот масалалари комитетида бошқа комитетлар ва комиссиялар иштирокида, ҳукумат органларида кўриб чиқилди.

Доклад учун иқтисодий ислоҳот масалалари комитетининг раиси **В. М. Вологжинга** сўз берилади. У СССР халқ депутатлари Съезди томонидан ҳамда СССР Олий Совети қарори билан иқтисодий ислоҳот масалалари комитетига, палаталарнинг тегишли комиссияларига республикаларнинг иқтисодий мустақиллигини кенгайтириш ва хусусан, Литва ССР билан Эстония ССР Олий Советларининг қонунчилик ташаббуси сифатида тақдим этган ана шу республикаларни 1990 йилдан бошлаб хўжалик ҳисобига ўтказиш тўғрисидаги таклифларини кўриб чиқиш топширилган эди. Комитетда ва комиссияларда жуда кўп иш қилинди, бу ишда ана шу республикаларнинг раҳбарлари, мутахассислари, СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари Л. И. Абалкин, СССР халқ депутатлари қатнашдилар.

Депутатлар **Г. С. Таразевич, В. А. Ярин, В. С. Подзирук, Е. В. Коган, А. М. Умеренков, Г. М. Магомедов, В. А. Ивашко, Р. А. Медведев, В. Д. Юдин** ва бошқалар В. М. Вологжинга саволлар ва мулоҳазалар билан мурожаат қилдилар. Иш тартибининг баъзи масалалари юзасидан фикрлар ҳам билдирилди.

Минбарга Эстония ССР Министрлар Советининг раиси, депутат **И. Х. Тооме** кўтарилади.

Эстония ССР ва Литва ССРни хўжалик ҳисобига, иқтисодий мустақилликка ўтказиш, деди у, ана шу республикаларнинг халқлари учун хўжалик механизмини такомиллаштиришда шунчаки бир қадам бўлиб қолмай, бу СССР Олий Совети учун ҳам демократизмнинг, унинг суверен иттифоқдош республикаларга муносабатининг жиддий синови ҳам бўлади. Эстония ва Литва халқлари республикаларда қабул қилинган қонунларда ўз иродасини равшан ифодалади, энди навбат СССР Олий Советига келди. Хўжалик ҳисобидаги республикаларнинг бошқа республикалар ва марказ билан муносабатлари қандай бўлишини белгилаб бериш лозим.

Эстония ва Литванинг хўжалик ҳисобига ўтиши, деди депутат, бошқа республикалар учун экономикани ривожлантиришнинг замонавий усулларини қўлланишда яхши тажриба бўлади.

Латвия агросаноат комплекси экономикаси илмий-тадқиқот институтининг директори депутат **А. А. Калниньш** Латвия ССР Олий Советининг яқинда бўладиган сессиясида республиканинг иқтисодий мустақиллиги концепцияси кўриб чиқилишини айтиб, Латвияни муҳокама қилинаётган қонун тегишли бўладиган регионлар қаторига киритиш истагини билдирди. Сўнгра нотиқ иқтисодий мустақилликка ўтишга тайёр бўлган ҳар бир республикага иттифоқ ҳужжатларини ишлаб чиқиш тугалланишини кутмай, ўз қонунларини ишлаб чиқишга имконият беришни таклиф қилди.

Республикаларнинг иқтисодий мустақилликка ўтиши зарурлиги равшан ва қўшимча далилларга муҳтож эмас, деди Литва ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари депутат **К.-Д. П. Прунскене**. Қонун лойиҳаси айни иттифоқ нуқтаи назаридан ишлаб чиқилган, деб таъкидлади у залда айтилган фикрлар билан мунозарага киришиб.

Сўнгра СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари **Л. И. Абалкинга** сўз берилади.

Муҳокама қилинаётган масалани кўриб чиқаётганимизда, деди у, қайта қуришимизнинг режалари, мақсадлари муштараклигини унутмаслигимиз лозим. Туб иқтисодий ислоҳот социалистик давлатнинг сифат жиҳатдан янада юксакроқ даражага кўтарилишининг таркибий қисмидир. Ҳамма жойда оқилона социалистик хўжалик юритиш принципларига ўтиш, шу жумладан регионал хўжалик ҳисобига ўтиш ана шу ишнинг таркибий қисмидир.

(Давоми учинчи бетда).

ЎРТА Чирчиқ районидаги Свердлов номли колхознинг Сотиболди Каримбоев бошлиқ қилаётган бригадаси деҳқонлари бу йил 60 гектар ердаги пахтанинг ҳар гектаридан 32 центнердан ҳосил олиш учун курашмоқдалар. Айни кунларда коллектив аъзолари бутун диққат-эътиборни ғўза парваришига қаратмоқдалар. Бригаданинг тажрибали механизатори Умурзоқ Қўзибоев экин қатор ораларига ўз вақтида сифатли ишлов бермоқда (суратда чапда); культивация пайти; дастлабки ҳосил нишоналари.

А. Зуфаров олган суратлар.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ДОИМИЙ ВАКОЛАТХОНАСИДА ДЕПУТАТЛАР ШТАБИ

МОСКВА, 26 июль. (ЎзТАГ мухбири). Мамлакат Олий Советининг биринчи сессиясида иштирок этаётган ўзбекистонлик СССР халқ депутатлари бугун Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг доимий ваколатхонасида тўпландилар. Давлат ҳокимиятининг органи иши, сайловчиларнинг наказлари, уларнинг телефон қилишлари ҳамда республикадан сайланган депутатларнинг номига келаётган телеграммалар ҳақида қизғин фикрлашув бўлиб ўтди. Учрашув қатнашчилари анжумандаги биргаликдаги ҳаракатларининг навбатдаги программасини белгилаб олдилар.

— Доимий ваколатхонада бундай учрашувлар ўтказилиши анъанага айланмоқда. Бу анъанага 17 июлда асос солинди, шу куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов бу ерда Ўзбекистон ССРдан сайланган халқ депутатлари билан учрашди. Ҳозирги сессияда ҳамда Олий Совет фаолиятининг бундан буёнги даврида депутатлар корпусининг вазифалари муҳокама қилинди, халқ вакилларининг диққат-эътибори биринчи навбатда ҳал қилиниши лозим бўлган, республика учун ҳаётий муҳим масалаларга қаратилди.

Ўша учрашувда доимий ваколатхона ҳузурида ўзбекистонлик халқ депутатларининг штабини тузишга қарор қилинган эди. Уларнинг умумий фикрича, Олий Советда ишнинг жуда тиғизлиги ва кўплиги, пойтахтдаги меҳмонхоналарда депутатлар истиқомат жойларининг тарқоқлиги ҳисобга олинса, депутатларни бирлаштирувчи ана шундай марказ жуда зарур. Бу ерда депутатлар эркин мулоқотда бўладилар, ғоят хилма-хил масалалар ва вазиятларни муҳокама қиладилар, анжуманнинг иши жараёнида бундай масалалар ва вазиятлар вужудга келмоқда. Доимий ваколатхонада республикани социал-иқтисодий ривожлантиришнинг ҳар қандай соҳалари юзасидан мутахассислар ва референтлардан зарур консультация олиш, зарур маълумот материалларидан фойдаланиш, ўзбек ва рус тилларида газеталарда эълон қилинган материаллар билан танишиш, республика Министрлар Совети, Госпланининг ҳар қандай бўлими билан, министрликлар ва идоралар билан телефон орқали боғланиш мумкин.

Доимий ваколатхона ходимлари депутатларга зарур ёрдам берибгина қолмай, ўзлари ҳам ташаббус кўрсатишга интилмоқдалар, депутатларнинг эътиборини республика ҳаётига тааллуқли у ёки бу масалаларга қаратмоқдалар. Пойтахтда ишлаётган халқ вакилларининг турмуш шароитини яхшилаш, уларнинг дам олишини ташкил этиш ташвишларини ҳам депутатлар штаби ўз зиммасига олди.

ҚУДРАТИМИЗ—ДЎСТЛИКДА

ОҚИБАТДА ГАП КЎП

ҲАР ГАЛ Фарғона фожиаси ҳақида ўйлаганимда ўз-ўзимдан уялиб хижолат чеккандек бўламан. Жуда кўп йиллардан буён бир-бири билан дўст, биродар, ака-ука, опа-сингил бўлиб кетган ўзбеклар ва турклар бугунга келиб бир-бирларига мушт кўтаришса!! Ҳеч ақлга сиғмайди. Ахир, мана бизнинг хўжалигимизда ҳам турли миллат вакиллари истиқомат қилади. Биз бир-биримиз билан ниҳоятда аҳил бўлиб яшаб, ишлаб келмоқдамиз-ку!

Фарғонада рўй берган мудҳиш фожиаларнинг асил сабаби нимада экан!

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг ўзбек халқига, республиканинг барча аҳолисига Мурожаатномасини зўр ҳаяжон билан ўқиб чиқар эканман, мени қийнаётган саволларга бир қадар яхши жавоб олгандек бўлдим.

Кўнглимдаги шубҳалар тарқалгандек эди: Ифтихор билан айтиш мумкинки, жаҳон халқлари олдида бўлганидек, Ватан олдида ҳам ўзбек халқининг юзи ёруғ, кўнгли покиза,— дейилади Мурожаатномада: Фарғона ҳодисалари ўзбек халқининг иродаси билан содир бўлмади. Бу воқеаларга ким қандай бўёқ бермасин, тарих, албатта, ўзининг адолатли ҳукмини чиқаради.

Хақ гаплар. Яна шуни ҳам ишонч билан айтиш керакки, фалокатни бошлаганлар, қонли жиноятга қўл урганлар, албатта, қилмишлари учун қонун олдида, эл-юрт олдида жавоб берадилар.

Шундай экан, азизлар, халқимизга хос бўлган меҳр-оқибат ўртамиздан сира ҳам кўтарилмасин. Дўстлик иплари узилмасин. Қаердаки, унинг биттаяримта чоки сўкилган бўлса, Мурожаатномада айтилганидек, уни қалб қўримиз, меҳримиз, саховатимиз билан улаб қўяйлик.

Т. РАҲИМБЕРДИЕВ.
Оққўрғон районидаги Ҳ. Олимжон номли колхоз бригадаси бошлиғи.

ЕЧИМИНИ КУТАЁТГАН МУАММОЛАР

БАРЧА қатори мен ҳам Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Советининг ўзбек халқига, республиканинг барча аҳолисига Мурожаатномаси билан батафсил танишиб чиқдим. Ҳақиқатан ҳам Фарғона водийсида содир бўлган кўнгилсиз воқеалар ҳалиҳануз кўпчиликнинг қалбини ларзага солмоқда, бу воқеалар билан боғлиқ ўткир муаммолар халқимизни ташвишлантирмоқда.

Мурожаатномада «Ўзбек тарихан байналминал халқ! Байналминал фазилатлар унинг қон-қонига ва томирига сингиб кетган улуғ мерос! Шундай халқни йўлдан тойдирмоқчи бўлганларнинг уриниши беҳуда!» деган жумлалар бор. Шу маънода фарғоналиклар бошига тушган мусибатларни матбуот органларимиз ҳам етарли даражада ҳақиқат ва аниқлик мезони билан ёрита олмадилар, деган фикрдаман. Шунинг учун ҳам баъзи бир мақола, эшиттириш ва телекўрсатувларда байналминал халқ шаънига ҳеч қачон мос келмайдиган иборалар ҳам айтиб юборилдики, эндиликда буларнинг ҳаммаси ақл идрокли кишиларнинг ҳақли эътирозларига сабаб бўлаётгани сир эмас.

Менимча, миллатлараро муносабатларнинг бу қадар мураккаблашишини, энг аввало, мамлакатимиз экономикасининг танг аҳволи, ишчи кучларидан оқилона фойдалана билмаслик, қолаверса, жойларда социал адолатнинг бузилаётганлиги билан изоҳлаш мумкин. Шу боисдан мен Мурожаатномани қўллаб-қувватлаган ҳолда, республикамизнинг бундан кейинги равнақи, ўзбек халқининг обрў-эътибори учун куйинадиган ҳар бир киши ечимини кутаётган муаммоларнинг ана шу жиҳатларига ҳам эътибор беришларини истардим.

Н. НОРҚУЛОВ.
тарих фанлари кандидати.

Тошкент область партия комитетида

Тошкент область партия комитетининг бюро мажлисида область партия ташкилотининг 1989 йил биринчи ярмидаги состави тўғрисидаги статистик ҳисобот кўриб чиқилди.

Қабул қилинган қарорда шу нарса таъкидландики, ўтган давр мобайнида область партия ташкилоти структураси маълум даражада ривожланди, бошланғич партия ташкилотлари 76 тага кўпайиб, 4500 тага етди. 1560 киши КПСС аъзолигига кандидатликка қабул қилинди, бу ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 455 кишига кўп демакдир. Натижалар партияга танлаб олишнинг икки йиллик системасини янада ривожлантириш зарурлигини ифодалайди.

Шунга қарамай, областда коммунистлар сони ўтган даврда маълум даражада камайди. Ҳозир 182 минг 421 коммунист партия ташкилотлари сафига бирлашган. Партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотларининг ишчилар орасида олиб бораётган сиёсий-тарбиявий ишлари талаб даражасида эмас. Ишчилар жамоат ишларига актив жалб этилмаяпти, сиёсий жиҳатдан суст чиниқтирилаяпти.

Айрим шаҳар, район партия ташкилотларида партия аъзолигига кандидатликка қабул қилинганлар орасида ишчилар салмоғи сезиларли даражада камайиб бормоқда. Сиёсий ишларда йўл қўйилаётган камчиликлар оқибатида ишчилар синфи, зиёлилар вакилларининг бир қисми турли хил норасмий уюшмалар доирасида ўз имкониятларини намойиш этмоқдалар. Партия ташкилотлари улар билан амалда алоқа қилмаяпти.

Бир қатор шаҳар, район партия ташкилотларида туб миллат вакилларидан партияга қабул қилиш камайтириб юборилди, партия сафларини шакллантиришда демократик жараёнлардан чекиниш ҳоллари сезилмоқда.

Ҳамон партия составини бегона, пассив, номуносиб элементлардан халос этиш масаласи ўткир муаммо бўлиб турибди. Партия ҳужжатларини ўз ҳолича топшириш ҳоллари сезилмоқда. Бундай кишиларнинг ярмидан кўпроғи ишчилар синфи вакиллари бўлиб чиқмоқда. Улар қайта қуришнинг боришидан, социал масалаларнинг ҳал этилишидан қониқиш ҳосил этмаётганликларини баҳона қилиб, Устав талаблари ва жамоат ишларини бажаришдан бош тортмоқдалар. Бу камчиликлар улар билан якка тартибда иш олиб бориш ўз ҳолига ташлаб қўйилганлиги оқибатида келиб чиқмоқда. Шу боисдан ҳам партия сафларига доғ тушмоқда. Кўпгина шаҳар, район партия ташкилотлари коммунистлар аттестациясини ўтказишда талабчанлик қилмадилар, лоқайдликка йўл қўйдилар.

Область партия комитети бюроси шаҳар, район партия комитетлари, жойлардаги партия комитетлари эътиборини КПСС Марказий Комитетининг Тошкент область партия ташкилоти бўйича қабул қилган қарорини бажариш йўлида етарлича иш қилинмаётганлигига қаратди. Бир ой давомида партияга танлаб олишнинг икки йиллик системаси ҳолатини чуқур таҳлил этиш, бунда ишчилар синфи орасида олиб борилаётган сиёсий ишларга алоҳида эътиборни қаратиш вазифаси топширилди. Бошланғич партия ташкилотлари мустақиллигини ошириш, партия сафларини шакллантириш масаласида уларнинг ва рекомендация берувчиларнинг масъулиятини ўстириш муҳим вазифа қилиб қўйилди. Коммунистлар аттестациясини ўтказишда ҳар қандай расмиятчиликка ва лоқайдликка барҳам берилиши керак.

Бюро мажлисида Тошкент область партия ва совет органлари фаолиятида социологик тадқиқотларни ривожлантириш билан боғлиқ масала ҳам кўриб чиқилди. Бюро КПСС Марказий Комитетининг «Совет жамиятида муҳим социал муаммоларни ҳал этишда марксча-ленинча социологиянинг ролини ошириш тўғрисида»ги қарорини бажариш юзасидан маълум ишлар қилинаётганлигини таъкидлаган ҳолда жамоатчилик фикрини ўрганишда ҳамон қолоқлик мавжудлигини, аҳолининг турли қатламлари ва группалари кайфияти юзасидан объектив ахборотлар йиғиш ва уларни таҳлил этиш системаси йўқлигини таъкидлади.

Область партия комитети бюроси область партия комитети бўлимларига, область ва шаҳар ижроия комитетларига социологик тадқиқотларни комплекс тарзда ўтказиш ва уларнинг натижадорлигига эришиш, социологик институтлар ва марказлар тармоғини ривожлантириш, жамоатчилик фикрини ўрганишда илмий асосланган система яратиш, социологик таълим ва социолог кадрлар тайёрлаш ишини тубдан яхшилаш, область корхоналари ва хўжаликларида социал ривожланиш хизматларини шакллантириш юзасидан тадбирлар системасини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш вазифаси топширилди.

Тошкент область партия комитети ҳузурида социологик тадқиқотларни мувофиқлаштирувчи область кенгаши тузилди, унинг состави ва низоми тасдиқланди. Кенгаш доирасида Тошкент область партия комитети социологик маркази тузилди.

Бюро мажлисида Тошкент области ва Тошкент шаҳрини 1990 йилда социал-иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш плани лойиҳасига киритилган таклифлар кўриб чиқилди. Тақдим этилган план лойиҳаси область социал-иқтисодий ривожида туб ўзгаришларни таъминламайди, унда ишлаб чиқариш ва илмий-техника потенциалини тўла ишга солиш кўзда тутилмаган.

1990 йилда саноат корхоналари, капитал қурилиш, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш бўйича мўлжалланган суръат ўн иккинчи беш йилликнинг дастлабки йилларида айрим кўрсаткичлар бўйича йўл қўйилган қолоқликни тўла қоплаш имконини бермайди. Капитал қурилиш планини моддий-техника таъминоти билан мувофиқлаштириш ҳам жиддий қайта ишлаб чиқишга муҳтож. СССР Госплани, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Советининг «Тошкент шаҳар хўжалигини 1986—1990 йилларда ривожлантириш тўғрисида»ги қарорида кўзда тутилган кўпгина вазифалар барбод этилмоқда. Ресурсларни иқтисод қилиш йўл-йўриқлари аниқ ишлаб чиқилмаган. Табиатни муҳофаза этиш, экологияни яхшилаш бўйича қўшимча маблағ ажратиш талаб қилинмоқда.

Область партия комитетининг бюроси область ва Тошкент шаҳар ижроия комитетларига министрликлар ҳамда идоралар, корхоналар, бирлашмалар, хўжаликлар билан ҳамкорликда туб иқтисодий ислоҳот талаблари, беш йиллик план топшириқлари асосида планлар лойиҳасини қайта ишлаб чиқишни тавсия этди. Корхоналар бошланғич партия ташкилотлари, раҳбарлари, меҳнат коллективлари кенгашларига 1990 йилда капитал маблағлардан ишлаб чиқариш объектлари қатори социал соҳа объектлари қуришга ҳам чегириб олиш имкониятларини қидириб топиш тавсия этилди. Бунда асосий эътибор социал-маданий соҳанинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашга, аҳолининг реал даромадлари даражасини оширишга, пул муомаласини яхшилашга қаратилмоғи керак.

Область партия комитети бюро мажлисида бошқа масалалар ҳам кўриб чиқилиб, улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

СЕМИНАР-КЕНГАШ

Калинин район партия комитети базасида Сирдарё ва Тошкент областлари шаҳарлари, районлари партия комитетлари умумий бўлимлари мудирларининг семинар-кенгаши бўлиб ўтди. Унда ички партиявий ишларни ташкил этиш, қабул қилинган қарорлар ижросини назорат қилиш ва амалга ошириш, ортиқча ташкилотчилик, расмиятчилик, қоғозбозликка барҳам бериб, кўпроқ ошкора иш тутиш билан боғлиқ масалалар атрофлича муҳокама қилинди.

Семинар-кенгашда Тошкент область партия комитетининг иккинчи секретари Р. А. Попов, Калинин район партия комитетининг иккинчи секретари С. Ш. Исломов, район партия комитети умумий бўлим мудири Г. З. Зарипова докладлар билан чиқдилар.

Семинар-кенгаш қатнашчилари Куйбишев номли колхоз партия комитетининг иш тажрибаси билан танишдилар.

Семинар-кенгаш ишида Сирдарё область партия комитети умумий бўлим мудири И .С. Ашгиревич, Тошкент область партия комитети умумий бўлим мудири О. Й. Йўлчиев иштирок этдилар.

ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг ТИЛЛАР ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНИ ЛОЙИҲАСИ — УМУМХАЛҚ МУҲОКАМАСИДА

РАҲБАРМИ, ЎЗБЕК ТИЛИНИ БИЛСИН

Жамиятимизда давом этаётган қайта қуриш, ҳуқуқий давлат яратиш йўлида амалга оширилаётган ишлар барчамизнинг диққат-эътиборимизда турибди. Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Тиллар тўғрисидаги Қонуни лойиҳасининг умумхалқ муҳокамасига қўйилиши ана шундай ишларнинг энг асосийсидир, деб ўйлайман. Гарчанд Қонун ҳали лойиҳа шаклида бўлса-да, кўпчилик билдираётган таклиф ва эътирозлар тузилган ишчи комиссия томонидан ўрганилади ва умумлаштирилиб сўнгра қабул қилинади деб умид қиламиз.

Шу боис мен ҳам ўзимнинг баъзи мулоҳазаларимни билдирмоқчиман.

Кейинги пайтларда давлатимизга моддий ва маънавий путур етказаётган баъзи нохуш воқеалар замирида тил масалалари ётмайди, дейсизми? Турғунлик даврининг касри туфайли барча идоравий ишлар фақат рус тилида юритиладиган бўлди, натижада раҳбарликка қобилияти бор-йўқлигидан қатъий назар, рус тилини пухта билиб, ўз она тилисида аранг гапирадиган (ёки умуман ёддан чиқарган) кишиларгина масъул вазифаларга тайинландилар. Бунинг оқибатида жуда катта маънавий йўқотишларга дучор бўлдик. Ахир бундай раҳбарлар кўпчиликни ташкил этган туб миллат кишилари билан жонли мулоқот олиб бора олмадилар. Менимча, бизнинг республикамиз шароитида нафақат икки тилни, балки уч, ҳатто тўрт тилни билишни талаб қилувчи областларимиз, районларимиз ҳам бор. Баъзи ҳолларда район раҳбарларига рус ва ўзбек тилини билишнинг ўзи кифоя қилса, баъзи жойларда бу тиллардан ташқари тожик тили, чорва ривожланган жойларда эса қозоқ тилини билиши ҳам керак бўлади. Мудом шароит шуни тақозо қилгандан кейин раҳбарликка тайинланганда унинг ана шу фазилатларини, албатта, ҳисобга олиш керак. Бу ерда мен рус тилини асло камситаётганим йўқ. Бу тилсиз миллатлараро алоқа қилиб бўлмаслиги исбот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир. Биз ҳам мактабларимизда ўқишни шундай ташкил этишимиз керакки, мактаб битирувчиси ҳар икки тилда бемалол эркин сўзлаша олсин. Кўп тилни билиш эса ҳар бир совет кишисининг маънавий бойлиги бўлмоғи даркор. Ахир, раҳбарнинг давлат тилини билмаслиги ҳам мумкинми? Агар у ноёб қобилият эгаси, яхши мутахассис сифатида раҳбарликка номзод бўлса, қисқа ўзбек тилини ўқитиш курсларидан ўтказиб, кейин лавозимга тайинлаш керак. Токи у ўз ишчи-хизматчилари билан оддий муомала тилини ўзлаштирсин.

Шунингдек СССР ва Республика Олий Советига, маҳаллий Советларга сайланадиган депутатлар номзодларининг ҳам ана шундай фазилатларини ҳисобга олиш керак. Депутат қайси округдан сайланаётган бўлса, ўша округ жойлашган майдондаги миллатнинг ёки ғуж бўлиб яшаётган кичик миллатлар тилини билсин. Агар у ўзини сайлаётган сайловчилари тилини билмаса, уларнинг қалбига қандай йўл топа олади? Раҳбар ҳам, депутат ҳам шароитга қараб давлат тилини, рус тилини ва ўзи раҳбарлик қилаётган ёки сайланаётган жойда кўпчиликни ташкил этган миллат билан муомала қила олиш даражасида тилини билиши керак деб ўйлайман. Шунинг учун ҳам қонун лойиҳасининг IV-боб моддасининг охирги жумласини қуйидаги сўзлар билан тўлдирилишини маъқул деб ҳисоблайман.

«Раҳбар муомала ва ахборот тили сифатида ўзбек тилини ёки рус тилини қўллаши мумкин. Давлат, ҳукумат, муассаса, корхона ва ташкилот раҳбарлари ўзбек, рус ва тобе ходимлар кўпчиликни ташкил этган миллат тилини мукаммал билишлари шарт». IV-бобга янги модда киритиш ва унда «СССР ва Ўзбекистон ССР Олий Советларига, маҳаллий Советларга сайлов кампанияси даврида бўлажак депутатнинг давлат тилида эркин сўзлашиши эътиборга олинсин», — деган қоидани киритиш керак.

Бу модда сўзсиз депутатнинг ҳам, Советларнинг ҳам обрў-эътиборларини оширган бўлур эди.

Энди бевосита ўқитиш масалаларига оид баъзи мулоҳазаларим бор. Маълумки, ўқув-методик, илмий-техникавий адабиётларда жуда кўп халқаро ва рус тилидан ўтган сўзлар учрайди. Бу сўзларсиз ҳозирги замон илм-фанини тасаввур этиб бўлмайди. Ўзбек тилимиз ана шундай сўзлар ҳисобига ҳам анча бойиди. Табиий фанлар, хусусан медицинада шундай сўзлар борки, уларни ўзбек тилига таржимаси мақсадга мувофиқ эмас, деб ўйлайман. Бироқ, шу кунгача чоп этилиб келинаётган дарсликларда ана шундай сўзларга етарлича изоҳ берилмайди. Сир эмас, кўпчилик ҳолларда бундай атамаларнинг луғавий маъносига ўқувчи ҳам, ўқитувчи ҳам тўла тушуниб етмайди. Шунинг учун ҳам ўқитиш жараёнида дарслик, илмий-методик адабиётларда ҳар бир «чет» сўзнинг изоҳли луғати бўлиши шарт. Шу муносабат билан VI-бобнинг 27-моддаси охирги бандига қуйидагича қўшимча киритишни таклиф этаман: «Ўзбекистон ССРда фан тилини тараққий эттириш ва такомиллаштириш учун ўзбек тилида илмий техникавий ва ижтимоий-сиёсий атамаларни ўқитиш йўлга қўйилади ва бу атамалар ўзбек тилида чоп этиладиган адабиётлардан тегишли изоҳли луғатлар билан таъминланади».

Олий ўқув юртлари, мактаблар, умуман ўқитиш учун мўлжалланган барча қўлланмаларни тайёрловчи авторлар албатта бу талабларга риоя қилишлари керак. Чоп этишга рухсат берувчи илмий кенгашлар эса тегишли луғавий изоҳсиз китобларни нашрга узатмасликлари зарур. Менимча, дарсликларимиз юқоридаги талаблар асосида чоп этилсагина ҳар томонлама зукко, ҳар бир сўзнинг мағзини чақа оладиган, билимдон кишиларни тарбиялашимиз мумкин.

Давр талаби, қайта қуриш жараёнлари, мамлакатимизнинг социал-иқтисодий ҳаёти халқимизнинг тилга бўлган эҳтиёжини ҳар томонлама қондириш заруратини тақозо этаётир.

Қайта қуриш шароитида халқ таълими, малака ошириш системасининг барча бўғинларида тилни ўқитишни кучайтириш, таълим ва тарбия самарадорлигини сифат жиҳатидан такомиллаштириш вазифасини ҳал этган бўлар эди.

Б. КАРИМОВ,
Чилонзор районидаги 138-мактабнинг математика ўқитувчиси.

ТАКЛИФЛАР, МУЛОҲАЗАЛАР

Ўзбек тилининг давлат тили ҳуқуқига эга бўлиши ленинча миллий сиёсат тантанасининг ёрқин мисолидир. Жумладан, мен ҳам ушбу қонунни маъқуллаган ҳолда лойиҳа ҳақида ўз фикрларимни билдираман.

12-моддада «... Раҳбар муомала ва ахборот тили сифатида ўзбек тилини ёки рус тилини қўллаши мумкин», — дейилади. Бундан нимани тушунса бўлади? Илгари ҳам шундай эмасмиди? Мен бу бобга «Раҳбар-миллатидан қатъий назар, давлат тилини билиши шарт», деган қўшимча киритишни таклиф қиламан.

Шунингдек VIII бобдаги 30, 31-моддаларга ҳам эътирозларимиз бор. Ўзбекистон ССРда шаҳарлар, посёлкалар, қишлоқлар, кўчалар, майдонлар ва бошқа территориал объектларнинг номлари лойиҳада қайд этилганидек эмас, менимча фақат соф ўзбек тилида бўлиши ва бошқа тилга мутлақо таржима қилинмаслиги, ҳатто талаффузи ҳам ўзгартирилмаслиги керак.

К. РАУПОВ,
Паркент районидаги 17-ўрта мактаб директори.

● ●

Биз Юнусобод массивида яшовчи бир гуруҳ аёллар Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонун лойиҳаси билан танишиб чиқдик. Шунинг учун баъзи мулоҳазаларимизни умумлаштириб, сизларга юборяпмиз.

1. Лойиҳанинг 12, 13, 14, 15-моддаларига қўшилмаймиз, чунки улар кўпроқ икки тиллиликка асосланган.

2. Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонуни сарлавҳаси «Ўзбекистон ССРнинг Тил тўғрисидаги қонуни» деб ўзгартирилишини таклиф этамиз. Шунингдек Ўзбекистон ССРдаги корхона, муассаса ва ташкилотларда барча ҳужжатлар давлат тилида яъни ўзбек тилида ёзилсин. Республикадан ташқарига чиқадиган ҳужжатлар СССРда миллатлараро муомала тили бўлган рус тилида олиб борилсин.

Р. ИСЛОМОВА,
Ҳ. АЗИМОВА,
Р. ЮСУПОВА
ва бошқалар. (Жами 102 имзо)

● ●

Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонуни лойиҳасининг эълон қилинишини мен мамнуният билан кутиб олдим. Чунки бу муҳим ҳужжатни халқимиз анчадан буён орзиқиб кутган эди. Ниҳоят бизга ҳам ўз она тилимизни янада ривожлантириш, бойитиш имкони яратилар экан деб қувонган эдик. Афсуски, лойиҳа билан танишиб чиққач, кўпгина эътирозлар туғилди.

1-моддада айтилишича, ўзбек тилининг расмий давлат тили мақомига эга бўлиши Ўзбекистон ССРда яшайдиган бошқа миллат гражданларининг ўз она тилини ва миллатлараро муомала тили сифатида рус тилини қўллашдан иборат конституцион ҳуқуқларини камситмайди. Бу моддадан мен рус тилини яхши билмасанг, юқори идораларга, маъмурий ташкилотларга мурожаат қилма, деган маънони англадим.

2-моддага эса Ўзбекистон ССРда барча хат-ҳужжатлар давлат тилида олиб борилади, деган қўшимча киритишчани таклиф этаман.

4-моддага республика территориясида ўзбек тилининг аҳамиятини ошириш учун рус ва бошқа миллат вакилларига икки-уч йил муддат ичида давлат тилини ўрганишга барча шароитлар яратиб бериш керак, деган қўшимча киритилса тўғри бўларди деб ўйлайман.

Муассасалар, корхоналар ва ташкилотлар ходимлари билан раҳбар ўртасидаги хизмат юзасидан бўладиган муносабатларда муомала ва ахборот тилини тобе ходим танлайди, деган 12-моддага ҳам қўшилмайман. Бунинг ўрнига ягона ўзбек тилини қўллаш керак, деган қўшимчани таклиф этаман.

24-моддани маъқуллаб, қуйидаги мулоҳазаларимни билдираман:

Ўрта ва олий мактабларда дарслик сифатида араб алифбоси ҳафтада 2—3 соат ўқитилиши, бунинг учун эса кўп нусхада дарсликлар тайёрлаш керак. Агар ўринли деб топилса, араб тилида ойлик журнал чиқиб турса, деган истагим ҳам йўқ эмас.

Шунингдек 30-моддага таклифим: шаҳарлар, посёлкалар, қишлоқлар, майдонлар, кўчалар ва бошқа территориал объектларга, муассаса, корхона ва ташкилотларга ўзбек халқининг тарихий қаҳрамонлари, севимли шоирлари, давлат арбоблари, миллий қаҳрамонлари, олимлари, Улуғ Ватан уруши ва меҳнат ветеранлари номлари берилса яхши бўларди. Уларнинг исм-фамилиялари аслида қандай бўлса худди шундай ёзилиши керак.

Албатта, лойиҳа муҳокамасига доир фикр-мулоҳазаларни ўрганаётган ишчи комиссия аъзолари матбуот саҳифаларида билдирилаётган мана шундай таклиф ва қўшимчаларни ҳам ўрганиб, эътиборга олишар деб умид қиламиз.

Э. ҚОДИРОВ,
Ўзбекистон ССР Халқлари тарихи музейи катта илмий ходими.

ҚИЁМИГА ЕТМАГАН

ЎЗБЕК тилига давлат мақоми бериш ҳақидаги қонун лойиҳасини узоқ кутдик. Ниҳоят лойиҳа матбуотда эълон қилинди. Унинг бошланишидаёқ **«...Қонун республика территориясида ўзбек тилини давлат тили сифатида расман қўллашнинг ҳуқуқий асосларини белгилаб беради»** деб ёзилганлиги кишида ишонч ва умид туйғуларини уйғотади. Афсуски лойиҳа билан чуқурроқ танишиб чиққач ўзбек тилини давлат тили сифатида ишлатса ҳам, ишлатмаса ҳам бўлаверар экан, деган фикр туғилади. Ана шу фикр «Ўзбек тилининг ҳуқуқий статуси» бобининг I-моддасидаги **«Ўзбек тилининг расмий давлат тили статусига эга бўлиши Ўзбекистон ССР да яшайдиган бошқа миллат гражданларининг ўз она тилини ва миллатлараро муомала тили сифатида рус тилини қўллашдан иборат конституцион ҳуқуқларини камситмайди»** ҳамда лойиҳанинг бошланишида келтирилган **«Ўзбекистон территориясида рус тили СССР халқларининг миллатлараро муомала тили бўлиб хизмат қилишини, шунингдек, бошқа миллий тилларнинг қўлланишини таъминлайди»** дейилган жумлаларнинг моҳияти бугунги мавжуд ўзбек тили имкониятларини барибир чеклашдан иборатдир.

Тўғри, рус тили миллатлараро мулоқот воситаси эканлигини ҳеч ким инкор этмайди. Лекин Ўзбекистонда давлат тили мавжуд бўлса-ю, мулоқот учун фойдаланиш имкониятига эга бўлмаса... унинг давлат тили бўлганлиги қаерга борди? Шунинг учун юқорида келтирилган жумлалар қайта кўриб чиқилиши ва бизнингча: **«Ўзбекистон ССРда яшовчи халқлар учун ўзбек тили мулоқот тили сифатида хизмат қилади ва бошқа миллат тилларининг қўлланилиши камситилмаслигини таъминлайди»** деб ёзилиши керак.

Лойиҳанинг 3-моддаси ҳам аниқлик киритилишга муҳтож. Унда **«Ўзбекистон ССР чегарасидан ташқарига жўнатиладиган расмий хат-ҳужжатлар асосан рус тилида ёки ҳар икки томон учун мақбул** (қайси томон ҳақида гап бораётганлиги номаълум) **тилда тузилади»** дейилган. Ўзбекистон ҳақиқатан ҳам мустақил республика тарзида мавжуд бўлса, нега энди давлат тилида ташқарига хат-ҳужжатлар чиқариш мумкин эмас? Шунинг учун мазкур жумла **«...ташқарига чиқариладиган ҳужжатлар ўзбек тилида ҳамда бирорбир халқаро тилда (рус, инглиз, француз ва ҳоказо) ёзилади»** дейилиши мақсадга мувофиқдир. Шунингдек, лойиҳанинг «Гражданнинг тил танлаш ҳуқуқи ва бу ҳуқуқни танлаш кафолоти» бобининг 7-моддасидаги **«...таклифлар, аризалар ҳамда шикоятлар билан давлат тилида ёки ўзлари билган бошқа тилда мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадирлар»** жумласи **Ўзбекистон ССР гражданлари давлат ва жамоат органларига таклифлар, аризалар ҳамда шикоятлар билан давлат тилида мурожаат қиладилар»** деб берилиши лозим.

Лойиҳанинг III бобидаги 9-, 10-, 11-моддалар ҳам анча ғализ. Уларда ўзбек тили давлат тили бўлиши лозимлиги сезилмайди. Бу бобнинг ҳамма моддаларида **«...Ўзбек ва рус тилларида бўлиши»** қайд қилинадики, бу ўз навбатида икки тилликни тарғиб этади. Булардан ташқари мазкур бобдаги **«...ҳужжатлар ўзбек ва рус тилида ёзилади»** жумлаларига ҳам аниқлик киритиш зарур. Чунки нима кўп, ҳужжат турлари кўп. Масалан, протоколлар, акт ва шартномалар... Агар протоколлар икки тилда ёзиладиган бўлса, яхшиси ўзбек тилидан воз кечиш афзалроққа ўхшайди. Чунки ҳужжатларни ҳар икки тилда ёзиш оғирлик қилади.

Тўғри, бизнинг жамиятимизда тенг ҳуқуқлилик керак. Лекин унинг ўз қонун-қоидалари, талаблари ва йўлланмалари ҳам бўлиши лозим. Лойиҳада эса ана шу йўлланма йўқ.

Лойиҳанинг «Маъмурий-территориал бирликларнинг номлари, шахс исмлари» боби ҳам қайтадан кўриб чиқилиши керак. Шу бобнинг 30-моддасидаги **«...номлари ўзбекча ягона миллий шаклда берилиб, кейин рус тилига, зарур бўлган жойларда ғуж яшайдиган миллий гуруҳлар тилига таржима қилинади»** деган фикрга асло қўшилиб бўлмайди. Одамларнинг исм ва фамилияларини таржима қилиш мумкин бўлмаганидек, кўча, шаҳар, майдон, бекат номлари ҳам таржима қилинмайди. Масалан, биз Москвани Масква, Парижни Пориж деб ишлатмаймиз-ку!

Умумий хулоса шуки, лойиҳа қиёмига етмаган ва уни амалиётга тадбиқ этишдан аввал қайтадан кўриб чиқиш лозим. Акс ҳолда бу лойиҳа халқлар орасида бирликни эмас, балки келишмовчиликларни келтириб чиқаради. Биз шу кунга қадар кўп минг сонли олий ўқув юрти талабаларининг «Нима учун ўзбек тили давлат тили эмас?» «Аввал ўзбек тили давлат тили бўлган, у қачон ва ким томонидан бекор қилинган?» «Давлат тили бўлмаган республикаларни мустақил давлат тарзида тушуниш мумкинми?» каби ўринли саволларига виждон амрига зид ҳолда сохта жавоб бериб келганимиз етар.

Н. АБДУЛЛАЕВ,
санъатшунослик кандидати, доцент.

БУ ТАРЗДА ҚЎШИЛИБ БЎЛМАЙДИ

Инқилобдан кейинги 71 йиллик тарихимиз давомида имломиз уч маротаба ўзгарди. Неча минг йиллик тарихимиз битилган араб графикасидан юз ўгириб ўзбек халқининг икки фоизинигина саводлилар ташкил этади, деган мантиққа зид фикрни ёдлаб олишни маъқул кўрган хуштавозе юртимиз фожиасини эндигина ҳис этмоқдамиз.

Ўзбек миллати ва диёридан етишган Улуғбек, Абу Али ибн Сино, Беруний, Муҳаммад ал Хоразмий, Умар Ҳайём ва ҳоказо олимлар, адабиёт бобида улуғ Навоий ва унинг издошлари яратган тарихий обидаларни, ёдгорликларни ўқиб, мағзини чақмоқдан маҳрум эканимизнинг ўзи фожиа эмасми? Навоий, Бобур қўлёзмалари асл нусхалари ўз Ватанида эмас, Британия давлат кутубхонасида сақланса, ундан валюта ҳисобигагина фойдаланиш мумкин бўлса, талон-тарож қилинган маданиятга етиша олмай, зорланишдан бўлак дастимиз қаерга ҳам етарди?

Газеталарда Тиллар тўғрисидаги Қонун лойиҳасига турли фикрлар билдирилмоқда. Кўпчилик ўзбек тилига давлат тили мақомининг берилишига зид бўлган чалкашликлардан ранжимоқда.

Аввало, бу ҳужжатнинг номланиши ўз вазифасига номувофиқ тарзда. Бизнингча, «Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги Қонуни» лойиҳаси эмас, балки «Ўзбекистон ССРнинг ўзбек тилига давлат тили мақомининг берилиши тўғрисидаги Қонуни» лойиҳаси деб аталиши керак. Зеро, 1924 йилги республика Конституциясида ўзбек тили республиканинг давлат тили, деган фикр қайд этилгани билан унга асло амал қилинмаган. Ҳамма тадбирлар, мажлислар, айниқса, раҳбарлар муомаласи ва турли мезондаги ёзма ахборотлар рус тилида олиб борилгач, ўзбек тили ўз-ўзидан четга чиқиб, уйда сўзлашув тилига айланиб қолди, холос. Бундан буён амалий жиҳатдан ўзбек тилига қандай эътибор берилишига қараб унинг ривожланиши, ҳаёт-мамот масаласи ҳал этилади.

1-бобнинг 3-моддаси: «Рус тили миллатлараро муомала воситаси» жумласи «Ўзбекистон ССРда давлат тили — ўзбек тили муомала воситаси» деб ўзгартирилмоғи лозим. (Юқоридаги жумла: ҳамма республикалар учун умумлашма фикр тарзида СССР Конституциясида қайд этилиши лозим, бу ерда такрорлаб ўтиришнинг ҳамда Қонун сифатида тасдиқланишининг асло ҳожати йўқ). Қолаверса, рус тили жаҳон тили сифатида тан олинаётгани учун ҳам ҳимояга муҳтож эмас. (Шу тариқа 3-модданинг қолган «рус тилида» деб ёзилган жумлалари «ўзбек тилида» деб ўзгартирилмоғи керак).

3-бобнинг 9-моддасида «Ўзбекистон ССР Давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари фаолиятида мажлис ва бошқа кенгашларда қўлланиладиган тил — ўзбек тилидир», — деб ёзилиши ҳамда «қоида тариқасида» деган жумла олиб ташланиши даркор.

Шу бобнинг 11-моддаси, шунингдек, IV бобнинг 12, 13, 14 ва 15-моддаларидаги рус тилида деган жумлалар ўрнига тегишли бирор бобда рус тилига оид барча фикрлар умумлаштирилса, акс ҳолда қонун лойиҳаси ўзбек ва рус тилига давлат тили мақоми берилиши устида бораётгандай, ҳар бир жумладан кейин такрорланаверади. Лойиҳанинг бундай ҳолати ўзбек халқи манфаатлари, ҳуқуқини камситиш, қолаверса, рус тилида сўзлашавериб, она тилининг мазмун-моҳиятини унутиб қўйган баъзи раҳбарлар манфаатига мос қилинган иш бўлиб қолаверади.

Хуллас, лойиҳа таҳрирга, виждон ва қалб амри билан тузатишларга муҳтож. Акс ҳолда, Тиллар тўғрисидаги Қонун ўзбек халқига ҳеч қандай янгилик олиб келмаслиги аниқ.

Н. ОЧИЛОВА,
С. МИРЗААҲМЕДОВА,
Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти кўп нусхали «Тўқимачи» газетаси ходимлари.

ИККИ ТИЛЛИЛИКНИНГ ЎЗГИНАСИ-КУ!

Ўзбекистон республикаси территориясида ўзбек тили давлат тили сифатида қабул қилинса ленинча миллий сиёсатнинг, ошкоралик ва демократиянинг яна бир бор амалдаги тантанаси бўларди. Қабул қилинадиган янги қонун турғунлик йиллари давомида мутлақо четда қолиб, унутилаёзган бой тарихимизни, маданий меросимизни, илғор анъаналаримизни чуқурроқ ўрганишимизга, қайта тиклашимизга амалий ёрдам беради, деб умид қиламиз.

Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонуни ҳар жиҳатдан мукаммал бўлиши керак. Лекин қонун лойиҳасини ўқиб, шу мукаммаллик ва аниқликни сезмаяпмиз. Лойиҳанинг баъзи бир боб ва моддалари мазмуни мунозарага сабаб бўлаяпти.

Масалан, 1 бобда ўзбек тилига бериладиган ҳуқуқий мақомнинг зарурияти ва конституцион асоси сезилмайди. Ўз-ўзидан маълумки, ўзбек тилига давлат мақоми берилиши моҳияти жиҳатдан партиямизнинг ленинча миллий сиёсати, ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР Конституцияларига зид келмайди. Лойиҳанинг 1-моддасидаги «Ўзбек тилининг расмий давлат тили статусига эга бўлиши» сўзларидан кейин «унинг Конституцион ҳуқуқларини муҳофаза қилишга қаратилгандир» деган сўзлар қўшилса мақсадга мувофиқ бўларди.

9-моддада қандайдир зиддият сезилади. Унда «Ўзбекистон ССР давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари фаолиятида мажлис ва бошқа кенгашларда қўлланадиган тил қоида тариқасида ўзбек тилидир. Ўзбек тилини билмайдиган шахслар учун рус тилига ё миллий гуруҳлар тилига таржима қилиш таъминланади» дейилади. Бу ерда бир нарса тушунарли эмас. Нима учун «қоида тариқасида» деган сўз қўлланилган? Бу ҳолда қоидадан чиқиш имконияти ҳам бўлади деган фикр туғилмайдими? Бизнингча, ҳамма нарса ўз номи билан айтилиши лозим. Модомики, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилар экан, марҳамат қилиб ҳамма жойда шу тилда гапиришга ҳаракат қилишимиз керак. Ўзбек тилини билмаган шахсларга ўзбек тилини ўрганиб олишлари учун маълум муҳлат берилиши лозим. Майли бир неча йил бўлсин. Акс ҳолда ўзбек тилини яхши билмайдиган раҳбар ходимлар учун биз яна ўзбек тилида гаплашмасликка шароит яратган бўламиз. Бунга мутлақо йўл қўйиб бўлмайди.

Қонун лойиҳаси чиққандан сўнг ўзбек тилини катта қизиқиш билан ўрганаётган ўртоқларнинг ўзбек тилига муносабати тубдан ўзгариб қолганлиги сезиляпти. Мен ўзбек тилини ўрганишни истовчи раҳбар ходимлар учун курсларда ўзбек тилидан машғулотлар олиб бораётган эдим. Улар лойиҳанинг чиқишини катта қизиқиш билан кутаётган эдилар. Уларда модомики ўзбек тилига давлат тили мақоми берилар экан, демак шу тилни билиш шарт деган тушунча, истак пайдо бўлаётган эди. Тингловчиларда ан тил ўрганишга бўлган қизиқиш яққол сезилиб турар эди. Лекин лойиҳада ўзбек тили билан рус тили қарийб баравар ҳуқуққа эга бўлиб қолганлиги уларда ўзбек тилини ўрганишга бўлган қизиқишни бирмунча сусайтириб юборди. Қонун лойиҳасида ўзбек тилини билмайдиган шахслар учун рус тилига ёки миллий гуруҳлар тилига таржима қилишни таъминлаш кўзда тутилганлиги шунга олиб келди.

37-модда ҳам бироз таҳрирга муҳтожга ўхшайди. Унда «Давлат тили расман ишлатиладиган соҳаларда ўзбек адабий тилининг амалдаги қонун-қоидаларига риоя этилади», дейилган. Демак, давлат тили расман ишлатилмайдиган ўринлар ҳам бўладими? Ундай бўлса, қайси ўринлар, аниқ айтиш керак.

Энди 12-моддага кўз ташлайлик. «Муассаса, корхона ва ташкилотнинг ходимлари билан раҳбари ўртасидаги хизмат юзасидан бўладиган муносабатларда муомала ва ахборот тилини тобе ходим танлайди» дейилган. Яхши. Лекин шундан кейин эса «раҳбар муомала ва ахборот тили сифатида ўзбек тилини ёки рус тилини қўллаши мумкин» дейилгани қизиқ. Бу нимаси, тобе ходим танлайдими ёки раҳбар хоҳлаган икки тилдан бирини қўллайдими? Раҳбарлар марҳамат қилиб ўзбек тилини ўргансинлар. Шу ўринда раҳбар ўзбек ва рус тилларини билиши шарт дейиш керак эди.

Лойиҳада тиллар тўғрисидаги қонун босқичма-босқич жорий этилади дейилган. Бу жуда тўғри. Айни вақтда ҳозирдан бошлаб ўзбек тилига давлат тили мақоми берилиши муносабати билан амалга оширилиши керак бўлган тадбирларни ҳам босқичма-босқич бажаришга киришаверишлозим.

М. УСМОНОВА,
Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институти ўзбек тили кафедраси ўқитувчиси, филология фанлари кандидати.

Аввало ўзимиз қадрлайлик

Янгийўл шаҳридаги Абу Али ибн Сино номли медицина билим юртида Тиллар ҳақидаги қонун лойиҳаси муҳокама қилинди. Анчагина фойдали таклифлар, истаклар билдирилган бу даврада педагоглар муҳим муаммолар ҳақида фикр юритдилар.

— Лойиҳа матбуотда эълон қилингандан кейин,— дейди директор Вазира Топилова,— энди лекцияларни қандай қилиб ўзбек тилида ўқиймиз, дарсликлар бўлса ҳам кошки эди деган маънода турли жойлардан ҳамкасбларим қўнғироқ қилишди. Мен уларга бу ишлар босқичма-босқич амалга оширилишини тушунтирдим. Ўзбек тилига давлат мақоми берилишини кўпчилик қатори қўллаб-қувватлашимни айтдим.

Билим юртида дарслар ўзбек тилида ўтилишининг тарафдориман. Чунки бир неча йиллардан бери ўрта мактабда болаларни турли мавсумларда дала ишларига жалб этавериш уларни чаласавод қилиб қўйди. Бу фақат медицина соҳасидагина эмас, бошқа ихтисослик бўйича ўқув муассасаларида ҳам малакали кадрлар тайёрлашга путур етказганлиги ва етказиб келаётганлиги сир эмас. Энди худди шундай юзаки илм олганларга дарслар рус тилида ўтилса, бунинг устига умуман ўзбекча дарсликлар бўлмаса пухта мутахассислар тайёрлаш ҳақида гап бўлиши мумкинми? Шунинг учун ҳам Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министрлиги ҳозирнинг ўзиданоқ тиббиёт бўйича ўзбек тилида дарсликлар яратиш муаммосини ҳал этишга киришиши керак деган фикрдаман.

Энди ўзимиздаги иш услубимизга келсак. Шуни мамнунлик билан айтмоқчиманки, бир неча йиллардан буён биз дарсларни ўзбек тилида ўқитиб келяпмиз. Лекин ҳамон бир қатор терминларни ўзбекчалаштиришда қийинчиликлар мавжуд. Махсус луғатлар эса йўқ. Бу борада бизга медицина нашриёти ёрдам бериши керак.

Қонун лойиҳаси ҳақида умумий фикрим ҳам йўқ эмас. Назаримда у жуда шошма-шошарлик билан тайёрланган. Бу лойиҳани шу ҳолда тасдиқлайверсак, идоралар, ўқув юртларида иш юритиш услуби эскича қолаверади. Халқимиз эса ўзбек тилининг қадр-қимматини оширишни талаб қиляпти.

— Менимча,— дея сўз бошлади педагог Раъно Лутфуллаева,— ўқишга қабул жараёнида аризаларни ўзбек тилида ёзишга ўтганлигимиз кўплаб қишлоқдан келган ёшларнинг мушкулини осон қилди. Бу йил ҳам тартиб шундай. Буни нега алоҳида таъкидлаяпман. Бошқа ўқув муассасаларида ҳам шу тартибни қўлласалар тўғри бўларди.

Шу куни талабалар Фарида Расулова, Таня Цхелар билан ҳам қонун лойиҳаси ҳақида суҳбатлашдик. Улар рус группасида ўқиётганликларига қарамай, ўзбек тилини астойдил ўрганишга ҳаракат қилаётганликлари ҳақида гапирдилар.

— Мен умуман, ўзбек тилини севаман,— дейди Таня. — Қўшниларимиз ўзбеклар. Уларнинг урф-одатларидан ҳам хабардорман. Тил билишим эса келгуси ишимда қўл келиши табиий. Ўзбек тилига давлат тили мақоми берилишини биргина мен эмас, бу тилга меҳр қўйган оиламиздагилар ҳам мамнунлик билан кутиб олишди.

Г. МАМБЕТОВА.

ЭСКИ СЎЗЛАР ЛУҒАТИ

Ошкоралик ва демократия туфайли халқимиз ўтмиш маданиятини ўрганиш имкониятига эга бўлмоқда. Турли жойларда эски ўзбек ёзуви курслари ташкил қилинмоқда. Ўқувчилар бунга катта қизиқиш билан қарамоқдалар. Хилма-хил ўқув қўлланмалари яратилмоқда. Улар бугунги кунда курс ўқувчилари учун ниҳоятда зарур. Ана шундай керакли қўлланмалардан бири Р. Жуманиёзов ва А. Жумаевлар томонидан тузилган «Эски ўзбек тили ёдгорликларидан олинган сўзлар луғати»дир. Бу кичик ҳажмли луғатнинг асосий мақсади ўқув қўлланмаларида илова сифатида келтирилган матнларда учрайдиган арабча-форсча сўз маъноларини очиб беришдан иборат. Луғат араб-форс алифбоси асосида тузилган бўлиб ҳар бир ҳарфга муайян миқдорда сўзлар келтирилган. Сўзлар миқдори у ёки бу сўзнинг эски ўзбек тилида кўп ёки кам ишлатилиши билан боғлиқ. Масалан, «м» ҳарфи билан бошланувчи сўзларнинг луғатда кўп учраши уларни эски ўзбек тилида кенг истеъмолда бўлганлигини кўрсатади. Дарҳақиқат, эски ўзбек тилида битилган ёдгорликларга назар ташланса, уларда мовий (кўк), мажнун (телба), маҳбуб (севикли), мухтасар (қисқаси), мукаррам (олижаноб), масрур (шод) каби сўзларни кўп учратишимиз мумкин.

Луғатнинг методик жиҳатдан аҳамияти шундан иборатки, унда арабча-форсча сўзларнинг ёзилиши аниқ кўрсатиб берилган. Бу ўқувчига у ёки бу сўзнинг ёзилишини ўрганишда катта аҳамиятга эга. Чунки араб-форс тилларида учта с (се, сод, син), иккита т (итқи, те), тўртта з (зол, зе, зод, изғи), иккита ҳ (ҳойи ҳутти, ҳойи ҳаввоз) ҳарфларининг мавжудлиги айрим сўзни қайси ҳарф билан ёзилишида қийинчилик туғдиради. Инчунин улар маъно ажаратиш хусусиятига эга.

Луғат методик қўлланма сифатига эга эканлиги учун содда тузилган. Сўзларнинг асосан, бир маъноси келтирилган. Бу маъно илова тариқасида келтирилган матнларни ўқиш учун етарди. Бу луғат эски ўзбек ёзувини ўрганувчилар учун катта аҳамиятга эга.

Э. УМАРОВ.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕССИЯСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

СССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари, СССР Госпланининг раиси **Ю. Д. Маслюков** реал иқтисодий вазиятдан кўра, кўпроқ сиёсий тактика мулоҳазалари тақозо этаётган, унинг иборасича, «қизғин қарорлар» қабул қилишда шошма-шошарлик ярамаслигини айтиб, огоҳлантирди. Унинг фикрича, бундай қарорлар қабул қилишга ҳали вақт эрта.

Музокарада сўзга чиққан депутат **Г. И. Фильшин** қонун лойиҳасини ижодий юксалишнинг, ишга, маҳсулот сифатига муносабатнинг йирик омили, деб атади.

Депутат **А. И. Чабанов** республикаларнинг иқтисодий жиҳатдан мустақилликка ўтиши зарур деган фикрга қўшилиб, ўз нутқида бу масалани умумий совет хонадони нуқтаи назаридан қараб чиқиш лозимлигини айтди. Ҳозир бутун дунёда интеграция жараёнлари бормоқда, деб таъкидлади у. Биз эса кучли марказга эга бўлмаганимиз учун алоҳида ўлкаларнинг йиғиндисига айланиб қолишимиз мумкин. Шу сабабли бу муаммони, депутатнинг фикрича, қонунда таклиф этилаётган ва нимани хоҳласак шуни берамиз, деган принцип асосида эмас, балки интеграция, кучли марказни барпо этиш йўлида ҳал этиш керак.

Биз тарихий ишни бошлаб, экономика ва жамиятимизни реконструкциялашнинг туб масалаларини муҳокама қилишга киришмоқдамиз, деб таъкидлади депутат **Ф. М. Бурлацкий**. Худди ана шу лойиҳани мажлис кўриб чиқиши учун тақдим этиб, президиум тўғри қилдими, ёки умумий принциплар тўғрисидаги лойиҳани тақдим этиш керакмиди? Ана шу саволга жавоб берар экан, нотиқ муҳокама қилинаётган ҳужжатнинг катта аҳамияти ва актуаллигини уқтирди, депутатларнинг сўзи ҳам шундан далолат бериб турибди.

Биринчи навбатдаги қонунларни бу йилги сессияда қабул қилишга қарор қилган эканмиз, бундан ана шу қонунлар келгуси беш йилликдан амал қилади, деган маъно чиқмайди, деди депутат **П. Г. Бунич**.

Депутат **В. И. Лисицкий** қонун лойиҳасини қўллаб-қувватлади.

Депутат **В. А. Ярин** муҳокама қилинаётган ҳужжатларнинг муҳимлигини таъкидлар экан, шунга қарамасдан, 90-йилдан бошлаб, республика хўжалик ҳисобининг жорий этилишига қарши овоз бераман, деб таъкидлади ва Россия депутатларига мурожаат қилиб, ўзини қўллаб-қувватлашларини сўради.

Депутат **С. Н. Федоров** қабул қилинаётган қонун мамлакатимизнинг умумий тараққиётига ёрдам беради, деб таъкидлади. Чунки мазкур қонун корхоналарнинг мустақиллигини, одамларнинг қўли узун бўлиб қолишини, улар мулкнинг турли формаларига эга бўлишини, давлатнинг кўп укладлилигини қарор топдиради. Шундай қилмасак, деб таъкидлади нотиқ, буйруқбозлик — бюрократик система сақланиб қолаверади.

Депутат **Ю. Х. Калмиков** тақдим этилган қонун лойиҳасининг айрим ҳуқуқий жиҳатларига тўхталди.

Бугун биз сессия иш бошлаган вақтдан буён энг муҳим ҳужжат лойиҳасини кўриб чиқмоқдамиз, деди депутат **М. А. Бочаров**. Мустақиллик, давлат буюртмаси, бозор бунёд этишга доир масалалар сира шубҳа туғдирмайди. Ўн учинчи беш йилликни кутиб ўтирмай, буларнинг ҳаммасини иложи борича тезроқ қилиш керак.

Болтиқбўйи республикаларининг 1990 йил 1 январидан бошлаб хўжалик ҳисобига ўтиш тўғрисидаги таклифини қизғин қўллаб-қувватлаш керак, деб уқтирди депутат **С. С. Алексеев**.

Депутат **И. Н. Грязин** муҳокама қилинаётган масаланинг юридик жиҳатларини юрист сифатида тилга олди. Хўжалик ҳисоби ҳақида гапирар экан, у масаланинг уч жиҳатини таъкидлаб ўтди. Буларсиз хўжалик ҳисоби, унинг фикрича, бор-йўғи «навбатдаги бухгалтерия найрангбозлиги» бўлиб қолади. Бу эгалик ҳуқуқи, фойдаланиш ҳуқуқи ва тасарруф этиш ҳуқуқидир.

Шундан кейин **М. С. Горбачев** СССР Олий Совети раиси номига келган икки телеграмма матнини ўқиб эшиттирди:

Кечки мажлисда **А. И. Лукьянов** раислик қилди.

Кун тартиби масаласи юзасидан мунозара давом эттирилди.

СССР Олий Советининг саноат, энергетика, техника ва технологияни ривожлантириш масалалари билан шуғулланувчи комиссиясининг раиси, депутат **В. Е. Курташин** Болтиқбўйи республикаларида хўжалик ҳисоби тўғрисида гапирди.

Муҳокама этилаётган масалалар бутун совет халқи учун аҳамиятлидир, деди депутат **Э. Й. Вилкас**. Аслида гап социализмнинг янги модели тўғрисида, СССРнинг янги давлат қурилиши ҳақида бораяпти, деди у. Аммо биз бир фикрга кела олмаяпмиз, чунки, афсуски, биз ана шу масалаларни ҳамон ҳар хил тушунаяпмиз. Шу муносабат билан нотиқ бир қанча танқидий фикрларнинг зиддиятли эканлигини айтди.

Бугунги қонун лойиҳасини муҳокама қилишда, деди депутат **А. Н. Саунин** биз бир қанча зиддиятларга дуч келаяпмиз. Энг аввало масалани у ёки бу таҳлитда қўйилиши тўғри эмас. Унисини ҳам, бунисини ҳам кўриб чиқиш, яъни ўзаро муросага келиш зарур.

Депутат **М. Л. Бронштейн** Эстониянинг мўлжалланаётган хўжалик ҳисобига ўтишининг ўзига хос хусусияти тўғрисида гапириб, бундай қадам республикалар ва умуман иттифоқ халқ хўжалиги комплекслари яхлитлигини ҳеч бир даражада бузмайди, деди.

Депутат **И. Н. Дьяков** ўз нутқида хўжаликни янада оқилона юритишга, экономикани янги изга кўчиришга, республикалараро иқтисодий муносабатларни яхшилашга интилиш қўллаб-қувватлашга лойиқ эканлигини таъкидлади. Эстония билан Литва мутахассислари ва ҳукуматларининг қатъияти — бошқа республикаларга, айниқса Россия Федерациясига намунадир.

Депутат **М. Б. Омонова** барча иттифоқдош республикаларга иқтисодий мустақилликка ўтиш имкониятини бериш зарурлиги тўғрисидаги фикрларни шарҳлаб, бундай масалани ўртага қўйилиши унчалик жиддий эмас, деди. Бунга сабаб энг аввало регионларнинг аҳволи бир хил эмаслигидир. Бу кўп жиҳатдан давлатимизнинг жуда катта ҳажмда эканлиги, унинг айрим қисмлари нотекис ривожланиши билан изоҳланади.

Минбарга депутат **В. И. Воротников** чиқади: Эстония ва Литвада, сўнгра эса Латвияда, ана шу республикаларнинг раҳбарлари ва вакиллари айтишича, сиёсий вазиятни ҳам барқарорлаштиришга, иқтисодий потенциални мустаҳкамлашга, социал ва бошқа муаммолар нуқтаи назаридан республикалар ривожланишини таъминлашга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилганлигини табриклаш зарур, деб ўйлайман. Ғоянинг ўзи, мазкур масала қўйилишининг ўзи ва ана шу республикаларнинг олимлари, мутахассислари олиб борган бундай узоқ ва қунт билан олиб борилган иш ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга, ҳурмат ва эътиборга лойиқдир, деди нотиқ.

Ўн йиллар давомида сунъий тарзда сақлаб турилган экономика объектив қонунлар асосида ривожланиши учун уни табиий ҳолатга келтириш даркор, деди депутат **В. С. Адвадзе**. Марказлаштиришдан маҳаллий бошқарувга ўтиш, хўжаликни бошқаришни иттифоқдош республикаларга топшириш лозим. Республикаларнинг ҳар бири халқ хўжалиги комплекси олдида ўз мажбуриятлари ошишини назарда тутиб, ана шу жойда тартиб ўрнатиши керак.

Нотиқ бундай улкан мамлакат экономикасини марказдан туриб муваффақиятли бошқариш мумкин эмаслиги тўғрисида гапириб, «кучли марказ, кучли республикалар» тезисини танқид қилди. Агар гап экономика тўғрисида борса «кучли республикалар — кучли иттифоқ» дейиш тушунарлироқ бўлур эди. Агар гап бошқарув тўғрисида борадиган бўлса, деб давом этди у, бундай тезис умуман яроқсиздир.

Литва ва Эстония иқтисодий тангликдан қутулишга қарор бердилар, аммо кимдир «бу мумкин эмас, бу конституцияга мос келмайди» дейишга уринмоқда. Мамлакатда фавқулодда ҳолат юзага келган пайтда эскирган моддаларни рўкач қилиш ярамайди. Болтиқбўйи республикалари таклиф этган ҳужжатлар мамлакатда ва ана шу республикаларда вужудга келган реалликларни ҳисобга олиб, ҳозирги иқтисодий, сиёсий, ҳуқуқий тафаккур асосида тузилган, дейди нотиқ. Мазкур ҳужжатларни рад этиш учун сабаблар йўқ, шундай қилинса бемаъни иш бўлур эди. Депутат демократиялаш шунчаки қуруқ сўз эмаслигини тасдиқлаш учун мазкур қонун лойиҳасини муҳокама қилишга сиёсий позициялардан ҳам ёндашишга даъват этди. Сўнгра эса иттифоқимиз суверен, тенг ҳуқуқли республикалар иттифоқи бўлиши учун уни қай тариқа қайта қуриш кераклиги тўғрисида ўйлаш лозим.

Депутат **В. А. Карпочев** муҳокама қилинаётган қонун лойиҳасида гап регионал хўжалик ҳисоби тўғрисида эмас, балки «Болтиқбўйи республикаларининг иқтисодий ва сиёсий мустақиллиги ҳақида» бораяпти, деб унга нисбатан кескин танқидий муносабат билдирди. Олий Совет, деди нотиқ баъзиларга - бошқаларга нисбатан имтиёз бермай, балки СССРдаги барча халқларнинг турмуши ва фаолиятини яхшилаш муаммолари билан шуғулланиши керак.

Мен ўз ҳаётим давомида, деди депутат **Я. П. Луцанс**, ҳеч қандай самара бермаган кўпгина ислоҳотларнинг гувоҳи бўлдим, чунки улар мажбуран тиқиштирилган нотабиий чала — ярим чоралар эди. Болтиқбўйи республикалари ўртага қўяётган таклифлар, мулкка нисбатан принципиал янги ёндашув бўлиб, кўпгина депутатлар буни конституцияга зид, деб ҳисобламоқдалар. Бу ҳақиқатан ҳам шундай, аммо Конституция ҳаракатга тўсқинлик қиладиган бўлса, уни қайта кўриб чиқиш даркор.

Депутат **А.-М. К. Бразаускас** Болтиқбўйи республикаларида юқорида иқтисодий мустақилликни ёқлаб келтирилган далиллардан ташқари жуда жиддий тусдаги сиёсий асослар ҳам борлигини таъкидлади. У муҳокама қилинаётган муаммоларнинг ғайриоддийлигини ҳамда уларнинг мамлакат бундан буёнги ҳаёти учун ғоят актуаллигини уқтириб, қуйидагича ўхшатишни келтирди: тоннел охирида ёруғ кўринди, келинглар шу ёруғни ўчирмайлик! Шу билан бирга нотиқ, Болтиқбўйи республикаларининг ташаббуси қандайдир иқтисодий ёки ажралиб чиқишга қаратилган мақсадни кўзда тутмайди, деб таъкидлади. Биз, деди у, мамлакат экономикаси яхлитлигига ҳеч қандай хавф солмаймиз.

Бугун сессиядаги ишимизнинг энг муҳим, энг мураккаб кунларидан биридир, деди депутат **Г. С. Игитян**, аслида гап экономикада дастлабки жиддий қадам қўйиш тўғрисида бормоқда. Айни пайтда бир-биримизга ишонч ҳақида гап бормоқда. Агар биз бир-биримизга ишонмасак, битта хонадонда қандай қилиб яшай оламиз? Ишимизнинг ва жамиятимиз тараққиётининг асоси айни ишончдир, мен шундай деб ҳисоблайман, деди нотиқ.

Музокара тўхтатилади.

Раислик қилувчи **А. И. Лукьянов** СССР Олий Советининг муҳокама қилинган масалага доир қарорлари лойиҳасини ўқиб беради. Бу қарорларнинг лойиҳаларини депутатларнинг таклифлари ва мулоҳазаларига мувофиқ равишда пухта ишлаб чиқилгандан сўнг келгуси мажлисда овозга қўйишга аҳд қилинди.

Палаталарнинг қўшма мажлиси ёпиқ деб эълон қилинади.

СССР Олий Советининг биринчи сессияси 27 июлда ўз ишини давом эттиради.

* * *

Шу куни СССР Олий Совети бир қанча комитетларининг ҳамда палаталар комиссияларининг мажлислари бўлди. (ТАСС).

Н. И. РИЖКОВ ШАХТЁРЛАРНИНГ ВАКИЛЛАРИ БИЛАН УЧРАШДИ

25 июль куни Кремлда СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков Печора кўмир ҳавзаси, шунингдек Днепропетровск область Павлоград шаҳри шахталари забастовка комитетларининг вакиллари билан учрашди.

Ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишни яхшилаш, шахтёрларнинг турмуш шароитини нормаллаштириш масалалари муҳокама қилинди. Ишчилар ўз умрини яшаб бўлган планлаштириш усулларини, беқарор моддий-техника таъминотини кескин танқид қилдилар, тармоқ корхоналарини бошқариш системасини тубдан ўзгартириш зарурлигига эътиборни қаратдилар. Улар шунингдек коллектив меҳнат низоларини ҳал этишнинг самарали механизми ва ҳуқуқий асоси мавжуд бўлганида забастовкаларга кўп ҳолларда йўл қўйилмаслиги мумкин бўлур эди, деб айтишди.

Турли кўмир ҳавзалари кончиларининг талаблари кўп жиҳатдан бир-бирига мос келмоқда, деб уқтирди Н. И. Рижков, бу эса кўмир қазиб чиқарувчи турли районларнинг ўзига хос хусусиятларига қарамай, тармоқда муштарак жиддий муаммолар мавжудлигини тасдиқламоқда. Москвада ва жойларда шахтёрларнинг вакиллари билан бўлиб ўтган учрашувларда қайд этиб ўтилганидек, улар кўтарган масалалар юзасидан қабул қилинган ҳукумат қарорлари бутун тармоқ учун, яъни Кузбасс, Қарағанда, Донбасс, Воркута ҳамда бошқа кўмир ва сланец ҳавзалари учун баб-баравар даражада амал қилади. Шу билан бирга қарорларда улардан ҳар бирининг хусусиятлари ҳам акс эттирилади.

Ҳозирги вақтда ҳукуматда шахтёрлар стачка комитетлари вакилларининг иштирокида ана шу комитетлар ҳамда СССР Министрлар Совети ва ВЦСПСнинг комиссиялари имзолаган баҳамжиҳат чоралар тўғрисидаги протоколларда баён этилган позициялар пухта ишлаб чиқилмоқда ва тегишли қарор тайёрланмоқда. Бу ишни август ойининг бошларида ниҳоясига етказиш мўлжалланган.

Министрлар Советининг Раиси кўмир саноати мамлакат бутун халқ хўжалик комплексининг ҳаёт фаолиятини таъминлаш учун катта аҳамиятга эга эканлигини қайд этиб, иш ташлашларни тезроқ тўхтатиш ниҳоятда зарурлигини таъкидлади. У Кузнецк ва Қарағанда ҳавзаларининг, шунингдек забастовкани тўхтатган Донбассдаги тобора кўпроқ шахталарнинг ишга киришган меҳнат коллективлари ҳамма жойда уюшқоқлик ва виждонийликни намоён этаётганлигига юксак баҳо берди.

Учрашувда СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари Л. А. Воронин, СССР кўмир саноати министрининг биринчи ўринбосари А. Г. Коркин ва СССР халқ депутатлари А. С. Вуйчицкий, Г. М Курочка, В. П. Лушников, В. Н. Максимов иштирок этдилар.

(ТАСС).

• СССР—умумий уйимиз

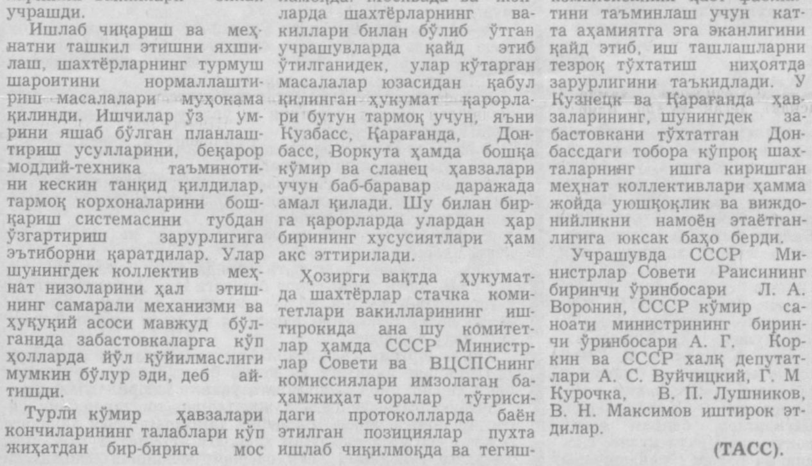

● ҒАЛАБА районидаги «Коммунизм» совхозида турли миллат вакиллари меҳнат қилишади. Айни ғўза парвариши қизғин дамларда улар уюшқоқлик, фидойилик кўрсатиб ишламоқдалар ва мўл ҳосил етиштирилишига замин ҳозирлаяптилар. Суратда: совхознинг 4-бригадаси бошлиғи Қаршибой Рўзиматов ишчилар Мақсуда Абдукаримова, Насиба Боқиева, Майсара Имомназарова ўртоқлар билан.

М. НАЗАРОВ суратга олган.

ҚАЙТИШ

Иззат Башатовнинг ўз иш жойи — Оҳангарон районидаги «ВЛКСМ 50 йиллиги» совхоз-саноат комплексида пайдо бўлиши ҳамкасблари томонидан ҳам, бошқа ишчи-хизматчилар томонидан ҳам чинакамига мамнунлик билан кутиб олинди. Ахир у яна қадрдон коллективига, дўстлари қучоғига қайтиб келганди.

Комплексда у ҳайдовчилик қилар, ўзи Ўрта Чирчиқ районидаги 1-Май қишлоғида яшарди. Фарғонадаги воқеалар акс-садоси бу ерга ҳам ўз таъсирини кўрсатди. Иззат миллатдоши Гулали Назиров билан маслаҳатлашиб Ставрополь ўлкаси Советское районига кўчиб кетди.

— Турли миш-мишларга берилиб, иссиқ ўрнимизни совутганимиздан хижолатдаман, — ҳикоя қилади Иззат Башатов. — 90 ёшли отамнинг бу ёз ёмғиридек нарса эканлиги, ўзбек халқи ўз турк дўстларини хафа қилиб қўймаслиги ҳақидаги ўгитларига ҳам қулоқ солмадим. Хуллас, «узоқнинг буғдойи» кўзимга яхши кўриниб ўша ўлкага кўчиб бордим.

Ҳамма жойда ҳам бизга ўхшаган одамлар яшаши ҳақидаги оддий ҳақиқатни яна бир марта тўла ҳис қилишга тўғри келди. Советское районида бизнинг кўчиб келганимизни ҳеч ким қораламаган бўлса ҳам, бу ер аҳолиси учун қўшимча қийинчиликлар туғдирганлигимизни сезиб турардик. Районда уй-жойга жуда кўп одам навбат кутиб турибди. Шахсий уй қуриш имкониятлари ҳам жуда чекланган. Кейин янги кишилар билан тез тил топишиш ҳам осон эмас. Хуллас, узоқ ўйлаб яна бизга она-юрт бўлиб қолган Ўрта Чирчиқ районига қайтишга қарор қилдим.

Совхоз — саноат комплексининг директори Абдумалик Қўшмуҳамедов Иззат Башатовни аввалги ишига тиклади. Ҳозир у озуқа ташийдиган машинасини ремонт қилмоқда.

И. НЕЪМАТИЛЛАЕВ.

ҚОЗОНДА БЎЛСА ЧЎМИЧГА ЧИҚАДИ

Шаҳар аҳолисини сабзавот ва мева билан таъминлаш қандай аҳволда?

Ҳозир ўлкамизда ғарқ пишиқчилик. Атласдан ҳусн олган тарам-тарам олмалар, қирмизи шафтоли, олтиндек товланган ўрик, чиллаки узум, ширин-шакар ноклар, қовун-тарвуз, помидор, бодринг... Бозорга бир тушинг-а, худди жаннатнинг ўзгинаси. Мева-сабзавотлар шунча кўп ва сархил, кўриб кўзингиз қувнайди, лекин нархи чақиб олгудек. Ёз чилласида олма, шафтоли 3—4 сўм, ўрик 2—3 сўм, сабзи, бодринг 1—1,5 сўм. Ҳа, ҳозир бозорга тушсангиз бир чўнтак пул керак. Оддий хизматчи тўрт меҳмонга дастурхон тузайман деса бир ойлик маоши етмайдиган бўлиб қолди. Наҳотки саҳий далаларимиздан, боғ-роғларимиздан барака кўтарилди. Қимматчиликка қараб кетаяпмиз. Лекин бу ҳақда оғиз очсангиз мева-сабзавотларни совуқ уриб кетди, шунинг учун магазинларда камчил деган баҳона тайёр.

Хўш, нега энди унда бозорлар мева-сабзавотга тўла? Колхоз ва совхоз ерларига нисбатан дарёдан томчидек шахсий томорқаларда мева ҳам, сабзавот ҳам етилиб турган бўлса-ю, чексиз ерларга эга бўлган хўжаликларда эса совуқ урдига чиқади, ҳосил кам бўлади? Давлат бу хўжаликларни трактор, комбайн, турли техника, минерал ўғитлар билан таъминлайди. Шу боғ-роғлар, сабзавот далалари учун ўнлаб корхоналар машина-механизмлар, турли техника воситаларини тайёрлайди. Хўжаликларда қанча-дан-қанча олий ва ўрта маълумотли мутахассислар ишлашади...

Биз, ҳозирги ҳақиқий аҳволни билиш мақсадида мева ва сабзавот етиштирадиган йирик хўжаликларга йўл олдик. Ғалаба районидаги «Огонёк» совхоз-заводида бўлдик.

— Ҳосилнинг жуда катта қисмини совуқ уриб кетди,— дейди бош агроном А. Б. Урмеева.— Шундан кейин бор билимимиз, тажрибамизни ишга солдик. Қўшимча суратда ўғитлар солиниб, ишлов берилди. Мутахассислар, боғбонларимизнинг кеча-кундуз, ишнинг кўзини билиб ҳаракат қилишлари туфайли икки ҳафтадан сўнг қўшимча ҳосил куртаклари пайдо бўлиб нишона кўрсата бошлади.

«Огонёк» совхоз — заводи ҳақиқатан областимиздаги йирик ва донғи чиққан хўжаликлардан бири. Совхоз боғларини айландик. Хўжаликда ҳозир фақат олхўри пишган экан. Бошқа мева йўқ. Аввалроқ областимиздаги яна бир катта боғдорчилик-узумчилик хўжаликларидан бири Оржоникидзе районидаги «Қибрай» совхозидан ҳам хабар олган эдик. У ерда ҳам аҳвол шу. Ўрни келганда шуни айтиш керакки, областимиздаги боғдорчилик хўжаликлари раҳбарлари ҳамон аҳоли манфаати эмас, тор хўжалик манфаатлари нуқтаи назаридан ёндашмоқдалар. Эрта пишадиган мевалар кам экилаяпти. «Огонёк» совхози боғларини кўздан кечирганимизда шу тобда пишган бирон туп олма, шафтоли ва бошқа меваларни кўрмадик. Нарироқ бориб мева-чева кўпайганда бирдан йиғилади-ю, план бажарилади.

— Очиғини айтганда шаҳар аҳолисини мева-чева билан таъминлаш қониқарли эмас,— дейди «Ташплодоовошпром» ишлаб чиқариш бирлашмасининг агрономи Мусабек Мирзаев,— кўп йиллар бу муҳим масалага эътибор берилмади. Кейинги вақтларда эса бу борада бирмунча ишлар қилинмоқда. Шаҳар аҳолиси дастурхонини мева билан мўл-кўл таъминлаш мақсадида Бўка, Пискент, Ўрта Чирчиқ, Оққўрғон районларида мевачиликка ихтисослашган 4 та хўжалик ташкил этиляпти. Пахтакор районларда боғдорчилик билан шуғулланадиган яна қатор колхоз ва совхозлар йилма-йил ташкил қилиб борилади. Албатта, бу бизни қувонтиради. Лекин ҳозирча аҳоли эҳтиёжи қондирилмаяпти.

ҲАР ҚАДАМДА МУАММО

Рейдимиз давомида Оржоникидзе районидаги Оржоникидзе номли совхозда ҳам бўлдик. Маъмуржон Эргашев бошлиқ бригадада 5 гектар ерга помидор, 2 гектар ерга картошка, бир гектардан болгар қалампири ва бақлажон, 2 гектар ош лавлаги, 3 гектар ерга пиёз экилган. Биз бу рақамларни бекорга келтираётганимиз йўқ. Областимиз далачилигида ҳосилдорлик кескин ошмаяпти. Шунинг учун ҳам аҳолини мева-сабзавот билан тўла-тўкис таъминлаш муаммолигича қолмоқда. Чунки деҳқончилик маданияти паст, агротехника илмига яхши амал қилинмаяпти. Мазкур вазиятни изоҳлаб беришни ҳамроҳимиз, қишлоқ хўжалик фанлари кандидати Самиғжон Маҳкамовдан илтимос қилдик.

Ўзбекистон телевидениеси ва радиоси ҳамда «Тошкент ҳақиқати»нинг қўшма рейди

— Агар биз шу тартибда иш тутаверсак ҳосилдорликни ошира олмаймиз,— дейди у.— Майда карталар ҳосил қилиб оиладош экинларни бир ерга қайта-қайта экаверсак турли ҳашаротлар кўпаяди, ер структураси бузилади. Келаси йил худди шу экинлар бироз ўзгарган ҳолда яна экилади. Уларнинг касали ерда ҳар йили қолаверади.

— Биз оилавий ижара асосида ишлаяпмиз,— дейди бригада бошлиғи М. Эргашев.— Шунинг учун карталаримизни майдалаштиришга мажбурмиз.

Олимнинг фикрича катта карталар ижара усулига халақит бермайди. Гектарларга бир хил экин экиш ва уларни оилаларга бўлиб бериш мумкин. Кўп жойларда бундай қилинмай ижара пудрати деб экинлар майда карталарга режалаштирилаяпти. Бу биринчидан, механизациядан фойдаланиш даражасини пасайтириб, кўп ишларни қўлда бажаришга мажбур қилади. Маҳсулот таннархи қимматлашади. Иккинчидан, майда карталар ҳосил қилиниши сувнинг кўп сарфланишига олиб келаяпти. Учинчидан, алмашлаб экишга ўтишни қийинлаштирмоқда. Умуман олганда янгича шу жумладан, ижара пудрати усулини қўллаш яхши. Лекин эртанги кунни ҳам ўйлаш керак. Агар биз юқоридагидек оиладош экинларни қайта-қайта экаверсак, дастлабки йилларда юқори ҳосил олинса-да, кейинроқ бутун далалар касалликка чалиниб, ҳашаротлар кўпайиб кетиши турган гап. Унинг оқибати ёмонроқ бўлади. Шунинг учун бу масалаларни ҳам ўйлаб қўйиш керак. Умуман бу ҳол фақатгина Оржоникидзе номли совхоздагина эмас, областимизнинг кўпгина хўжаликларида рўй бермоқда.

Рейдимизнинг мақсади шаҳар аҳолисини мўл-кўл ва сифатли маҳсулотлар билан таъминлаш мавзуи бўлгани учун уни чуқурроқ ўрганиш, ҳосилдорликни ошириш, айрим ташкилий масалалар қандай ҳал қилинаётганлигига ҳам эътибор берилди.

Сабзавот-мева магазинларини кўздан кечирсангиз айрим сабзавотлар ҳаддан ташқари кўп, айримлари мутлақо йўқ. Чунки кўпгина хўжаликлар бир амаллаб планни бажаришга ўтиб олишган. Масалан, областимиздаги қатор колхоз ва совхозлар эртаги карам ҳисобига планнинг 60—80 фоизини бажарадилар. Сабзавотнинг айрим турлари номигагина экилади.

Тўғри, бу йил бир қатор экинларни совуқ урди, ҳосил камайди. Кўп жойларда картошкадан планга нисбатан ярим ҳосил олинди. Яна бир қатор экин турлари бўйича ҳам аҳвол шундай. Бизнингча, бундай шароитда шаҳар аҳолисини сабзавот билан таъминлашни яхшилаш чораларини зудлик билан кўриш зарур эди. Чунки хирмон кам-да. Лекин районда бундай тадбиркорликни сезмадик. Мутахассисларнинг фикрича хатоси кўп бўлган далаларга қўшимча кўчатлар ўтказиш, оралиқ экинлар экиш мақсадга мувофиқ эди.

Энди иккинчи масала. Совуқ туфайли сабзавотлар кечроқ етилди. Демак, пишган ҳосилни пешма-пеш йиғиб олиб, тезлик билан такрорий экинларни экиш ва ҳосилни кўпайтириш лозим. Биз Оржоникидзе районидаги Оржоникидзе номли совхознинг Тожихон Оймуродова раҳбарлик қилаётган бригадада картошка йиғиб олинаётган жойда бўлдик. Картошка икки-уч ҳафта бурун етилган. Ҳатто бир қисми тўрлаб кетибди. Ҳосили эса энди олиняпти. Бу йилги шароитга кўра кечки экинларни аксарият 20 июлгача экиб бўлиш керак эди. Қачон бу карта ҳосилдан бўшайди-ю, қачон экин экилади.

— Шундай тартибсизликлар туфайли хўжалик ва савдо ташкилотлари ўртасида тузилган шартномалар бажарилмаяпти,— дейди область агросаноат комитети давлат инспекциясининг бош мутахассиси Б. Ғозихонов.— Натижада магазин пештахталари ночор бўлиб қолмоқда.

ПЕШТАХТАЛАР БЎШ

Куйбишев район улгуржи-чакана савдо ташкилотига қарашли 7-магазин пештахталарида олхўри, болгар қалампири, сабзи, тарвуз бор. Ёзнинг ярми ўтиб бораяпти. Сабзи ҳамон банди билан сотилмоқда. Тарозини асосан банди босса керак. Хўжаликларда бўлганимизда деҳқонлар помидорни топширолмай сарсонликларини, ҳосил нобуд бўлаётганлигини ташвиш билан айтишди. Магазинда эса помидор йўқ. «Ташплодоовошторг» бирлашмаси раҳбарлари далада ги ҳосилни магазинларга етказиб бериш ҳақида жиддийроқ бош қотиришлари зарур.

«Тошкент» агрофирмасига қарашли 31-магазин. Пештахтада помидор, саримсоқ пиёз, тарвуз, картошка, пиёз, болгар қалампири, лавлаги, бодринг қўйилган. Бир қарашда сабзавот хиллари анчагина. Лекин уларнинг аксариятининг сифати ёмон. Акмал Икромов район улгуржи-чакана савдо ташкилотига қарашли 5-магазинда ҳам шундай ҳолнинг гувоҳи бўлдик. Чилонзор район улгуржи-чакана савдо ташкилотининг 14-магазинида бўлса сабзавот хили жуда кам, борлари ҳам сифатсиз.

«Ташплодоовошторг» бирлашмасига қарашли кўпгина магазинларда аҳвол шундай. Бирон жойда кўкатлар сотилаётганини кўрмадик. Магазинларда мева-сабзавотларни сақлаш учун шарт-шароитлар яратилмаган. Иссиқ, дим. Маҳсулот олиб келинган кун сотилса сотилиб қолди, бўлмаса айниб қолади. Шу сабабга кўра боғбон, деҳқон не машаққатлар билан етказган қанча-қанча ёз неъматлари нес-нобуд бўлиб кетмоқда. Тўғри, рейдимиз давомида Олой бозоридаги ижара савдо корхонаси, «Тошкент» агрофирмасига қарашли 27-магазинда мева-сабзавотлар бирмунча яхши сақланаётганини, пештахталарда ёз неъматларининг хилма-хиллигини кўрдик. Лекин бундай магазинлар жуда кам.

НОМИ ЎЗГАРГАН БИЛАН МАҲСУЛОТ КЎПАЯРМИКАН!

Биз рейдимизни бошлаётганимизда «Ташплодоовошторг» бирлашмаси область агросаноат комитетига қарашли ташкилот эди. Рейдимиз тугагунча у янги ташкил этилган шаҳар агросаноат корхонасига қарашли ташкилот бўлиб қолди. Тўғри, қайта қуриш кўп изланишни, янгича прогрессив усулларни тезкорлик билан қўллашни, билимдонлик билан иш юритишни, замон талабларига ҳушёр қарашни талаб этмоқда. Лекин ташкилотларни қайта-қайта ташкил этавериш ишимизга ҳалал бермаётганмикан? Шаҳар аҳолисини сабзавот-мева билан таъминлаш йўлида амалий иш ўрнига қоғозда тадбирлар тузиш билан вақт ўтказилмаётганмикан? Биз шу каби саволларни «Ташплодоовошторг» бирлашмаси бош директорининг ўринбосари Николай Васильевич Поповга бердик.

— Ҳақиқатан қайта ташкил этавериш, у идора измидан бу идора измига ўтказавериш ҳаммани қийнаб юбораяпти. Иш юришмаяпти,— деб давом этди у.— Илгари «Ташпловоовошторг» савдо министрлигига қарашли эди. Агросаноат комитетига ўтказилгандан сўнг иш усуллари бутунлай ўзгарди. Лекин самара сезилмаяпти. Агросаноатчилар асосий эътиборни етиштирилган ҳосилни четга жўнатиш ва узоққа етказиб бориб бўлмайдиган маҳсулотларни шаҳар аҳолисига қолдиришга ўтиб олишганди. Кўрсаткичлар шу билан яхшиланар эмиш. 1988 йил Бутуниттифоқ фондига маҳсулот жўнатиш 160 процентга бажарилди. Лекин Тошкент шаҳри аҳолиси улардан ортган маҳсулот билан «таъминланди». Кейинги тўрт йилнинг ўзида шаҳар аҳолисига олманинг ўзидан 70 минг тонна кам берилди. Илгари хўжаликлар маҳсулотни бизга асосан давлат нархида беришган бўлса, кейинроқ келишилган, яъни оширилган нархда сотамиз, деб туриб олишаяпти. Хуллас, янгича усул аҳолига қиммат маҳсулотларнинг кўпайишига олиб келди дейиш мумкин. Мана энди бизни шаҳар агросаноат корхонаси тасарруфига ўтказиб юборишди.

«Қибрай» агросаноат комбинати бош директори Қаҳрамон Алимбеков ҳузурида бўлганимизда у ҳам шу йўсинда гап бошлади:

— Ташкилий ишлар, текширувлар, маълумот олувчилар кўп. Лекин ишлаб чиқаришда ўзгариш кам. Комбинатимиз ташкил этилаётганда катта истиқболлар ҳақида жуда болохонали гаплар айтилганди. Агросаноат комбинатига айрим улгуржи-чакана савдо ташкилотлари, Янги Тошкент консерва заводи, пиво-алкоголсиз ичимликлар комбинати ва бошқа алоқадор корхона, ташкилотлар ўтиши керак эди. Йўқ, иш тескарисига айланиб кетди. Аввал бўрдоқичилик базаси «Узпишепром»га ўтказиб юборилди. Бу усул давом этаверди. Куни кеча 4 та хўжалик Тошкент шаҳар ижроия комитети ихтиёрига берилди. Хуллас, комбинатда 7 та хўжалик қолди холос. Тузилди-ю, бузилди, дейиш мумкин. Истиқбол ҳисобга олиниб, бошқарув аппарати салкам 40 кишидан иборат қилиб ташкил этилганди. Менимча, комбинат иши чеклангани учун шунча штатга ҳожат қолмади. Бу ишларни 10—11 нафар киши эплай олади. Ҳозир эса 40 га яқин киши маош олиб турибди.

Хулосага келсак, қишлоқ хўжалик маданияти ҳамон паст бўлиб қолмоқда. Ерлардан унумли фойдаланилмаяпти, оилавий пудрат, турли ижара усулларининг эртасини яхши ўйламаяпмиз. Лозим томонга бошқаролмаяпмиз. Қишлоқ хўжалигини механизациялаш, ер структурасини яхшилаш, биологик методни қўллаш орқали зарарли ҳашаротларни йўқ қилиш каби муҳим масалалар ҳал этилмаяпти. Ҳосилдорликни ошириш, эл дастурхонини мўл-кўл сабзавот билан таъминлашда бу масалалар муҳим аҳамият касб этади. Уларни ҳал этишга етарли эътибор берилмаётганлиги учун ҳам бозорларда сабзавот-меваларнинг нархи қимматлашиб бормоқда, серобчилик сезилмаяпти, магазин пештахталари бўшаб қолмоқда.

Н. НАЖМИДДИНОВ,
Ўзбекистон телевидениесининг редактори.

Ш. СИДДИҚХЎЖАЕВ,
Ўзбекистон радиосининг редактори.

Б. ПЎЛАТОВ,
«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

ФАРҒОНА ОБЛАСТИДАГИ ФОЖИАЛИ ВОҚЕАЛАР ҲАМДА ПАРТИЯ, СОВЕТ ВА ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ОРГАНЛАРИНИНГ ЖАВОБГАРЛИГИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Комиссия областдаги айрим партия ва совет ходимларининг содир бўлган тартибсизликлар гўё бутунлай кутилмаган воқеа бўлди, деб кўрсатишга уринишларини ҳам асоссиз, деб ҳисоблайди. Тегишли органлар, меҳнаткашлар миллатлараро негиздаги салбий кўринишлар тўғрисида партия комитетларига кўп марта хабар қилганлар.

Май ва июнь воқеаларидан анча олдин миллатлараро муносабатлар кескинлаштирилган. Советларга қарши ва миллатчилик руҳидаги варақалар тарқатиш фактлари юз берган, бу варақаларда маҳаллий аҳоли область территориясидан бошқа миллатга мансуб одамларни ҳайдаб чиқаришга даъват этилган. Агар партия, совет ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари вазиятга ўз вақтида ҳамда принципиал баҳо бериб, зарур профилактика, огоҳлантириш тадбирларини ишлаб чиққанларида эди, етилган воқеаларнинг олдини олиш, воқеаларнинг ва шафқатсизликнинг бундай кенг тус олишига йўл қўймаслик мумкин эди.

Комиссия оммавий тартибсизликларнинг кенг миқёсда бўлганлигини таъкидлайди. Фожиали воқеалар натижасида 103 киши ҳалок бўлди, шундан 52 киши месхети турки, 36 киши — ўзбекдир, 1011 киши майиб бўлган ва жароҳатланган. СССР Ички ишлар министрлиги ички қўшинлари ҳарбий хизматчиларидан 137 киши, милиция ходимларидан 110 киши ярадор бўлди. Улардан бири оламдан ўтди. 757 та уй, 27 та давлат объекти, 275 та автотранспортга ўт қўйилди ва талаб кетилди. Энг муҳим халқ хўжалик объектларига ҳужум қилинди, жиноятчилар ўт очиш қуролларини қўлга тушириш мақсадида ички ишлар бўлимларининг биноларини эгаллаб олишга ҳаракат қилдилар, партия, совет ходимларини гаровга олдилар, илгари қўлга олинган кишиларни зўрлик билан бўшатишга уриндилар. Экстремистик ҳаракатларнинг республиканинг бошқа областларига реал тарқалиш хавфи вужудга келди.

Тартибсизликлар олдидан оммавий йиғинлар бўлиб ўтди, бу йиғинларда социал-иқтисодий ва экология тусидаги шунингдек месхети туркларини область чегарасидан чиқариб юбориш тўғрисидаги талаблар ўртага қўйилди. Область, шаҳар ва район партия ҳамда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига нисбатан ғайриқонуний ҳаракатлар қилинди.

Ана шундай ғоят мураккаб фавқулодда вазиятда 1989 йил 4 июнь куни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони билан область территориясида комендантлик соати жорий этилди ва республиканинг илтимосига мувофиқ, у ерга СССР Ички ишлар министрлиги ички қўшинларининг бўлинмалари юборилди.

Республикага келган СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков билан КПСС Марказий Комитетининг секретари В. М. Чебриков катта ёрдам бердилар. Месхети туркларига ёрдам бериш юзасидан аниқ чора-тадбирлар кўрилди, тегишли Иттифоқ органларига республика ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантириш, социал-иқтисодий вазифаларни ҳал қилиш билан боғлиқ масалаларни қўшимча равишда кўриб чиқиш тўғрисида топшириқлар берилди. Янги қурбонлар бўлишига йўл қўймаслик, вақтинчалик ташкил этилган лагерда юқумли касалликлар тарқалишининг олдини олиш учун, шунингдек месхети туркларининг талабларига мувофиқ Иттифоқ ҳукуматининг ёрдами билан 16 минг 282 кишини Фарғона областидан РСФСРнинг Смоленск, Орёл, Курск, Белгород ва Воронеж областларига вақтинча кўчириш ташкил этилди.

Комиссия Фарғона областидаги фожиали воқеаларнинг сабаблари ва тафсилотларини таҳлил қилиб, бу воқеалар область партия комитетининг бюроси, область ижроия комитети, партия, совет ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари томонидан йўл қўйилган жиддий нуқсонлар ва хатоларнинг натижаси бўлди, деб ҳисоблайди. Улар кескин ижтимоий-сиёсий вазиятнинг ўткирлашуви хавфини кўра олмадилар, қайта қуришга қарши кимсаларнинг қилмишларига етарли баҳо бермадиларгина эмас, баъзан уларга ўзлари йўл қўйиб бердилар.

Комиссия фавқулодда вазият вужудга келган пайтда маҳаллий партия, совет органлари ва аввало ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари довдираб қолдилар, тартибсизликлар, ўт қўйишлар, қотилликлар, ўт олдирувчи аралашмаларни, ўт очиш қуроллари ва совуқ қуролларни қўлланиш каби ваҳшийлик ҳаракатларига чек қўйиш учун мавжуд имкониятлардан фойдаланмадилар. Милиция органлари ўзларига берилган ҳуқуқлардан фойдалана олмадилар, аҳолининг ва давлат объектларининг хавфсизлигини таъминлай олмадилар. Буларнинг ҳаммаси вазиятнинг кескин чигаллашувига олиб келди, тартибсизликлар сиёсий тус ола бошлади ва миллатчилик туси тобора яққол намоён бўла бошлади. Биринчи навбатда ўзларининг тор худбинлик ва ифлос мақсадларини кўзда тутувчи, миллатлараро адоват уруғини сочишга уринувчи, аҳолининг диний туйғуларидан мутаассибликни авж олдириш, пировард натижада фақат областдагина эмас, республикада ҳам вазиятни беқарор қилиш учун фойдаланиб қолишни кўзлаган турли порага сотилган ва жиноятчи унсурлар бу вазиятдан фойдаланишга уриндилар. Воқеалар давомида хатти-ҳаракатларнинг олдиндан тайёрланганлиги ва моҳирлик билан ташкил этилганлиги намоён бўлди, деб ўйлаймиз. Шу сабабли тегишли органлар воқеаларнинг ана шу жиҳатларини пухта ўрганишлари учун қатъий зарурат бор.

Фарғона область партия комитети, жойлардаги партия комитетлари ўз ишларини ташкил этишда аслида ижтимоий-сиёсий вазиятни қўлдан чиқариб юбордилар, одамларнинг реал ташвишлари ва эҳтиёжларидан ажралиб қолдилар, шу вақтга қадар кабинетда ўтириб, қоғозбозлик-бюрократик услубда иш юритишдан қутула олмадилар, ишни қайта қуриш шароитида олиб боришни ўрганмадилар, ўз жанговарликларини намоён қила олмадилар. Аҳоли муайян қисмининг, айниқса ёшларнинг ўз социал-иқтисодий аҳволидан, ишсизлик даражасининг юқорилигидан, аҳолининг зичлигидан, порага сотилиш ва порахўрлик авж олганидан норозилигига жиддий аҳамият берилмади.

Фарғона область партия комитети месхети турклари ва туб аҳоли ёшларининг бир қисми ўртасида Қувасой шаҳрида мухолифликнинг авж олишига баҳо беришда асоссиз равишда соддалаштириб ёндашувга йўл қўйилди, айни вақтда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи маҳаллий органлар муштлашишни бошлаб берган кишиларга, бебошликларга нисбатан қонун кучини қўлланмадилар, бу билан улар адоватнинг, жиноий тўдалар бошлиқларининг қудрати тўғрисидаги миш-мишларнинг тарқалишига йўл қўйиб бердилар. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ишининг ўз ҳолига ташлаб қўйилганлигига бу ерда қисқа вақт ичида шаҳар ички ишлар бўлимининг бошлиғи уч марта ўзгартирилгани ҳам таъсир қилди. Бунинг устига деярли бир йил давомида, оммавий тартибсизлик бошлангунга қадар ана шу лавозим бўш турди. Сўнгги олти ойдан кўпроқ вақт ичида шаҳар прокурори лавозимига ҳам ҳеч ким тайинланмади.

Месхети турклари орасидан айрим шахсларнинг Грузия ССР жанубий районларига тезроқ қайтиш муаммосини ҳал этиш мақсадида вазиятни кескинлаштиришга уринишлари аҳволни анча чигаллаштириб юборди.

Қувасой шаҳрида содир бўлган тартибсизликлар ҳамда бир-бирига қарши групалар ўртасида совуқ ва ўқ отиш қуролларини қўлланиб, юз берган оммавий муштлашиш, бунинг оқибатида бир одамнинг ҳалок бўлиши ва ўнлаб одамларнинг жароҳатланиши тафсилотлари область партия комитети бюросининг мажлисида орадан саккиз кун ўтгандан кейингина кўриб чиқилди. Бироқ бу фавқулодда воқеага принципиал сиёсий баҳо берилмади, аслида миллатлараро негизда можаронинг тарқалиш хавфи бюронинг эътиборидан четда қолиб кетди.

Юз берган вазиятда воқеаларни оммавий ахборот ва пропаганда воситалари оператив ёритиши таъмин этилмаганлиги ҳам область партия комитети бюросининг жиддий хатоси бўлди. Бу воқеалар ҳақидаги хабарлар область газеталарида анча кечикиб берилди. Тушунтириш ишларига партия-хўжалик активлари, Советларнинг депутатлари, касаба союз ва комсомол ходимлари, партия, уруш ва меҳнат ветеранлари, областнинг бутун жамоатчилиги жалб қилинмади. Тартибсизликларнинг ташкилотчилари бундай вазиятдан моҳирлик билан фойдаланиб, Қувасойдаги воқеаларни атайлаб бузиб кўрсатдилар, миллатлараро нифоқни авж олдирдилар. Алдаб, қўрқитиб ва дўқ қилиб, ёшларнинг ғўр қисмини, шу жумладан мактаб ўқувчиларини ўз сафларига тортдилар.

Область партия комитетининг бюроси шу йил 21 июнь куни бўлган мажлисида ҳам ўз хатолари ва йўл қўйган нуқсонларини ўз-ўзини танқид руҳида ва принципиаллик билан тўла баҳолай олмади. Областдаги ижтимоий-сиёсий вазиятни янада нормаллаштириш юзасидан самарали чора-тадбирларни белгилай олмади, йўлига хайфсан бериш билан чекланиб қолди.

Комиссия Фарғона воқеалари кадрлар билан ишлашдаги жиддий бузилишлар оқибатида вужудга келди, деб ҳисоблайди. Бир қанча йиллар давомида кўпгина масъул лавозимларга қариндош-уруғчилигига, дўстона муносабатларига, шахсий садоқатига қараб одамлар тайинланган. Ўз обрўсини тўккан ва ишни барбод қилган раҳбарларга ҳамиша ҳам қатъий партиявий баҳо берилмади. Кадрлар сиёсатидаги принципсизлик бир-бирини қўллаб-қувватлашни, ҳамма нарсага йўл қўйиб беришни келтириб чиқарди, бундай йўл билан кўтарилган кадрларнинг маънавий таназзулига олиб келди.

Масалан, Қува мебель комбинатида унинг собиқ директори М. Уликов йигирма йил ҳукмронлик қилди. 1976—1984 йилларда комбинатда КПСС сафига қабул қилинган 26 кишининг ҳар еттитасидан бири унинг қариндоши эди, бунинг устига сохта ҳужжатлардан ҳам кўпинча фойдаланилди. М. Уликов молиявий интизомни бузишига қарамай, кўп марта партиявий жавобгарликдан қутилиб қолди ва 1988 йилдагина ишдан олиниб, КПСС сафидан ўчирилди. Сўнгги уч йил ичида салбий сабабларга кўра номенклатурадаги 107 ходим ишдан олинди. Уларнинг орасида шаҳар, район партия комитетларининг секретарлари, шаҳар, район ижроия комитетларининг раислари бор. Жумладан, ҳар етти нафар колхоз раисидан бири ва ҳар тўрт нафар совхоз директоридан бири, корхоналар ва ташкилотларнинг олти раҳбари ишдан олинди. Уларнинг кўплари КПСС сафидан ўчирилиб, жиноий жавобгарликка тортилди, бироқ бу чоралар ҳам амалда вазиятнинг яхшилик сари ўзгаришига олиб келмади.

Область, шаҳар, район партия комитетлари КПСС сафига қабул қилиш, партия комитетларини тузиш чоғида область аҳолисининг кўпмиллатли составини ҳамиша ҳам ҳисобга олмадилар. 15 та партия комитетидан фақат Охунбобоев ва Фарғона район партия комитетлари составидагина тўрт нафар месхети турки бор эди. Қўқон шаҳар партия комитети сўнгги саккиз йил ичида бирорта ҳам месхети туркини партияга қабул қилмади, Қувасой ва Марғилон шаҳар партия комитетлари, Тошлоқ район партия комитети ана шу даврда месхети туркларидан бармоқ билан санарли кишиларни партияга қабул қилган.

Кадрларни раҳбарлик лавозимларига кўтаришда, депутатлар корпусини шакллантиришда ҳам ана шундай нуқсонларга йўл қўйилди. Сўнгги йилларда корейслар, қрим татарлар, арманлар ва бошқа миллат вакилларидан раҳбар партия, совет, хўжалик ходимлари сони камайиб кетди. Раҳбар кадрлар составида месхети турклари салмоғи аҳолининг миллий структурасидаги салмоғига нисбатан икки баравар, Советларнинг барча бўғинлари депутатлари орасида эса уч баравар кам. Сўнгги чақириқ область Советига фақат битта месхети турки сайланди, Фарғона ва Қўқон шаҳар Советларида эса бу миллат вакиллари йўқ.

Область, шаҳар ва район партия комитетлари шу вақтгача идеология ишларини КПСС XXVII съезди ва XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси талаблари асосида қайта қурмадилар. Областдаги партия, совет, хўжалик органларининг раҳбар ходимлари тарбиявий ишларда шахсан қатнашишдан ўзларини четга олганлар, коллективларда ва аҳоли истиқомат жойларида сиёсий вазиятни ўрганмаётирлар, меҳнаткашларнинг танқидий мулоҳазалари ва таклифларига тегишли жавоб қилмаётирлар. Оммани тарбиялашда собитқадамлик, партия комитетларининг аниқ ғоявий позицияси йўқ, санъат ва ижодкор зиёлиларнинг баъзи вакилларининг ғоявий жиҳатдан зарарли чиқишларига муросасозлик қилинмоқда.

Аҳолини байналмилал руҳда тарбиялаш расмиятчилик билан, умри тугаган сийқа усулда олиб борилмоқда. Аҳолининг турли гуруҳлари ва қатламлари орасида зўр бериб конкрет иш олиб бориш, одамлар билан яккама-якка ишлаш ўрнига ҳамон дабдабали, юзаки қараганда ҳайратга соладиган тадбирлар ўтказишга зўр берилмоқда.

Область партия комитети, бошқа партия комитетлари миллатлараро соҳадаги мавжуд мураккабликларни ва зиддиятларни таҳлил қилмаётирлар, уларнинг сабабларини ўрганиб, ҳал қилиш чораларини ишлаб чиқмаётирлар. Майда миллатларнинг маданий эҳтиёжларини қондириш учун амалда ҳеч иш қилинмаган. Бунинг устига ана шу масалага заррача бўлсада эътиборсизлик кўнгилсиз ҳолларни келтириб чиқариши, миллатлараро муносабатларда кескинликни вужудга келтириши ҳисобга олинмаяпти.

Областда ноқулай диний вазият вужудга келган. Тобора кўпроқ одамлар, айниқса ўқувчи ёшлар дин таъсирига тушиб қолаётганлиги жиддий ташвиш туғдирмоқда. Хотин-қизлар орасида тегишли иш олиб борилмаяпти, ишлаб чиқаришда ва оилада уларнинг ўрни ва роли ҳисобга олинмаяпти. Хотин-қизларнинг ўзига-ўзи ўт қўйиши каби шармандали ҳоллар ҳамон юз бермоқда.

Муҳим партиявий ҳужжатларни амалга ошириш юзасидан аниқ-равшан иш йўқ. Чунончи, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг «Миллатлараро муносабатларнинг ҳолати ва интернационал тарбияни кучайтириш тўғрисида» ва «Республикада жамиятга қарши хатти-ҳаракатларнинг олдини олишни кучайтириш чоралари тўғрисида»ги қарорлари юзасидан область партия комитети томонидан қабул қилинган ҳужжатлар ҳатто шаҳар ва район партия комитетларига юборилмаган.

Қуйидаги факт тарбиявий ишларнинг ўрнини буйруқбозлик-маъмуриятчил и к усуллари билан алмаштиришга уриниш, одамлар билан гаплашиш ва маслаҳатлашишни билмаслик, улар билан очиқ мулоқот қила олмасликдан далолат бериб турибди. 1988 йилда область партия комитети билан область ижроия комитети бирлашган Охунбобоев ва Ёзёвон районларининг маркази қилиб Лангар посёлкасини танлаб хато қилишди, бу ерда район партия комитетининг биносидан бошқа объект йўқ эди. Ёзёвон района меҳнаткашлари область партия комитетининг собиқ биринчи секретари Ҳ. Умаровдан ўзлари билан учрашиб, бу масалани холис ҳал қилишни илтимос қилдилар. Аммо у учрашувга бормади. Область партия комитетининг бюросида меҳнаткашларнинг қонуний талаблари экстремистик талаб, деб баҳоланди. Райондаги 300 дан ортиқ коммунист, партия, уруш ва меҳнат ветеранлари, зиёлиларнинг вакиллари бу ҳақда аламини яширмай ва ғазаб билан комиссия аъзоларига гапириб бердилар.

Кадрларни танлаш, жой-жойига қўйишдаги қўпол хатолар тўғрисида, социалистик қонунларга риоя этилмаётгани, идеология иши, сиёсий тарбиявий ишлар ўз ҳолига ташлаб қўйилаётгани, танқид бўғилаётгани ва бошқа салбий ҳодисалар ҳақида марказий республика ва ҳатто область матбуоти саҳифаларида жиддий мақолалар эълон қилинди. Бироқ область партия комитетининг бюроси, секретариати бу мақолаларга тегишлича муносабатда бўлмади.

Комиссия идеология ишлари ҳозир ҳам турмуш реалликлари ҳисобга олинмай, бир қолипда, олдиндан белгилаб қўйилган тартибда олиб борилмоқда, деб ҳисоблайди.

Одамларни ғоявий, байналмилал чиниқтириш, меҳнатга ижодий муносабатни, интизомсизлик, хўжасизлик ва масъулиятсизлик кўринишларига муросасиз муносабатни тарбиялаш масалалари ҳали ҳам ҳар бир партия ташкилотининг диққат-эътибори марказига қўйилмаган. Халқ таълими органлари ишининг усуллари ва сифати қайта қуриш талабларига жавоб бермайди, ўқувчи ёшлар ва студентларни коммунистик руҳда тарбиялашни ташкил этишдаги расмиятчилик барҳам топмаган. Ёшларнинг маълум бир қисмида билимга қизиқиш пасаймоқда, сиёсий калтабинлик ҳамда тайёрга айёрлик кайфиятлари намоён бўлмоқда. Ўқув-тарбия ишларини такомиллаштиришда ва бўш вақтни уюштиришда педагогларнинг ижодий ташаббуси ва масъулияти бўшаштириб юборилган. Бу ишларнинг ҳаммасида уларга маданият ва спорт органлари тегишлича ёрдам бермаяпти.

Областнинг партия комитетлари ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолиятига сиёсий раҳбарликни бўшаштириб юборганлар, милиция, прокуратура ва судларда ишлаётган коммунистларга нисбатан талабчанликни сусайтирганлар, мазкур органларни кадрлар билан мустаҳкамлашга тегишли эътибор бермаганлар. Уларнинг профессионал тайёргарлик савияси паст. Икки ярим йил ичида ички ишлар органларининг 350 ходими интизомий жавобгарликка тортилган. Салбий сабаблар билан 100 ходим ишдан бўшатилган. Шундан 23 киши КПСС аъзосидир. 11 киши жиноий жавобгарликка тортилган.

Бу йил областда жиноят 28 процент, жумладан, оғир тан жароҳати етказиш, гражданларнинг шахсий мулкини ўғирлаш 2 баравар кўпайди. Маст ҳолда содир этилган жиноятлар сони 86 процент кўпайди.

Областда наркотик моддалар истеъмол қилувчи, уларни етиштириш ва тарқатиш билан шуғулланувчи шахсларга қарши етарли кураш олиб борилмаяпти. Ҳозир наркотик моддалар истеъмол қилувчи 600 дан кўпроқ киши ҳисобга олинган. Бу эса 1980 йилдагидан икки баравар кўп. Ўтган йили Охунбобоев, Фарғона, Фрунзе, Ўзбекистон ва Ленинград районларида кўкнор ва наша экилганлиги аниқланди ва йўқ қилиб ташланди.

Ҳуқуқ-тартибот органлари қонунбузарликнинг олдини олиш ва унга чек қўйишнинг самарали усулларини билмайдилар, фавқулодда вазиятда ишлай олмайдилар. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари жиноятчилар қуролларининг турли хилларини, ўт олдирувчи аралашмаларни тайёрлаётганликларини ўз вақтида аниқлаб, бу ишга чек қўймадилар, оммавий тартибсизликлар чоғида ана шу қуроллардан кенг фойдаланилди. Экстремистларнинг бебошлиги ва шафқатсизлиги, уларга зарур даражада зарба берилмаганлиги ва ички ишлар органлари ходимларининг масъулиятни ўз зиммасига олишдан чўчиши аҳоли орасида ишончсизлик ва қўрқув, жиноятчи унсурлар орасида эса ўзига эрк бериш туйғусини уйғотди.

Область ижроия комитети ички ишлар бошқармасининг бошлиғи генерал-майор С. Ю. Бурҳонов аслида милиция ишини барбод этди, бунинг учун у шахсан жавобгарликка тортилиши лозим. Давлат хавфсизлиги комитетининг Фарғона область бошқармаси (бошлиғи ўртоқ Н. Г. Лесков) ахборот тарзида маълумотлар бериш билан чекланди, зарур чоралар кўришда етарли даражада қатъиятлилик қилмади. Прокуратура органлари ҳам қонунчилик ва ҳуқуқ-тартиботнинг аҳволига ўз таъсирини ўтказмаяпти. Область прокурори ўртоқ А. О. Отажонов, шаҳар ва район прокурорлари жиноятчилик сабабларини атрофлича ўрганиб чиқмаяптилар, ўғирлик, безорилик, техинхўрлик, ичкиликбозлик, нашавандлик пайини қирқиш борасида зарур ишларни олиб бормаяптилар, умуман тегишли даражада прокурор назоратини таъминламаяптилар.

Халқ депутатлари область Советининг ижроия комитети, шаҳар ва район ижроия комитетлари давлат ҳокимияти ва ўз-ўзини бошқарув органлари сифатида ўз ишларини йўл қўйиб бўлмайдиган даражада суст қайта қурмоқдалар. Иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш, пахта майдонларини қисқартириш, меҳнат ресурслари ва ердан оқилона фойдаланиш, экология, хизмат кўрсатиш соҳасида тартибни йўлга қўйиш билан боғлиқ масалалар принципиал тарзда ҳал этилмаяпти. бу эса социал кескинликнинг кучайишига олиб келди ва қайта қуришга қарши кучлар бундан тартибсизлик чиқариш учун фойдаландилар.

Фарғона областида иқтисодий ва социал ривожланишда жиддий узилишлар ва нуқсонларга йўл қўйилди. Аҳоли ниҳоятда зич яшайдиган мана шу регионда халқ хўжалик комплексининг структураси демографик хусусиятлар ҳисобга олинмай ташкил этилди. Областда химия ва нефть химияси саноати корхоналари жуда кўп бўлиб, улар экология вазиятига ғоят салбий таъсир кўрсатмоқда ва аҳолини иш билан таъминлашни амалда кам ҳал этмоқда.

Кейинги бир неча беш йилликлар мобайнида саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш республикадагига қараганда суст ривожланди. Маҳсулот ишлаб чиқаришни ўстиришнинг ўртача йиллик суръатлари 1971—1975 йиллардаги 7,1 процентдан 1981—1985 йилларда 4,6 процентга ва шу беш йилликда деярли 3,5 процентга тушиб қолди. Сўнгги уч йил давомида товарлар ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш комплекс программасида белгиланганига нисбатан ноозиқ-овқат моллари 3,7 процент кам, енгил саноат маҳсулоти 2,2 процент кам ишлаб чиқарилди.

Область қишлоқ хўжалигида янада кескин вазият вужудга келди. Бу соҳада ҳамма жойдагига қараганда пахта яккаҳокимлиги устунлик қилмоқда, суғориладиган экинзорларда унинг ҳиссаси Ўзбекистондаги 59 процентга нисбатан 64 процентга етмоқда, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари, биринчи галда гўшт ва сут билан таъминлаш муаммолари ғоят ёмон ҳал этилмоқда. Жамоат секторида қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти кўпайиши ўрнига 1985 йилдаги 736 миллион сўмдан 1988 йилда қарийб 698 миллион сўмга тушиб қолди, суғориладиган экинзорлар ҳосили 2,5 минг сўмдан 2,2 минг сўмга тушиб қолди ёки 12,5 процент қисқарди.

Социал соҳа ўз ҳолига ташлаб қўйилди, аҳолини иш билан таъминлаш муаммоси кескинлашди. Қишлоқ жойларида аҳоли жон бошига олинадиган ўртача даромад 60—64 сўмни ташкил этишига қарамай, область ижроия комитети қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларини ўзгартириш жараёнини бир хилда сақлаб турибди. Сўнгги пайтгача колхозчилар ва совхозларнинг ишчиларига томорқа участкалари, боғдорчилик-полизчилик ширкатлари, якка тартибда уй-жойлар қуриш учун ерлар ажратиб берилмади. Қишлоқ хонадонларининг ярмидан кўпроғи ем-хашак етарли эмаслиги сабабли сигир боқмайди, қўй ва эчкилар туёғи камайди.

Меҳнатга яроқли бўлса-да, ишламаётган аҳоли тобора кўпайиб бораётганлиги вазиятни, айниқса, қийинлаштирмоқда. Область жамоат ишлаб чиқаришида 70 мингдан ортиқ киши иш билан банд эмас. Аҳоли ўсиш суръатлари ҳисобга олинганда эса, XIII беш йилликнинг охирига келиб бу рақам қарийб 2,5 баравар кўпайиши мумкин.

Партия ва совет органларининг мазкур масалани ҳал этиш соҳасидаги иш услубида ишлаб чиқариш коллективлари ва аҳоли истиқомат жойларида конкрет ишлар олиб борилмаётганлиги сезилиб турибди. Айни пайтда ҳозирнинг ўзидаёқ жамоат ишлаб чиқаришининг турли соҳаларида 10 минг иш жойи бутланмаган, жумладан, Фарғонада 2,7 минг, Марғилонда бир мингдан ортиқ, Тошлоқ районида 600 дан кўпроқ иш жойи бўш. Сменаларни кўпайтириш, қурилаётган корхоналарни кенгайтириш, реконструкциялаш ва ишга тушириш ҳисобига салкам 30 минг кишини ишга жойлаштирилиши мумкин. Бироқ вужудга келган вазиятда область ижроия комитетининг раҳбарлари ишсизларга нисбатан бепарволик қилмоқдалар, уларнинг ҳаракатларида ташаббус, етилган муаммоларни амалий ишлар билан ҳал этишга интилиш етишмайди. Республика Министрлар Совети ҳам ана шу масалалар ҳал этилишини суст назорат қилмоқда, министрликлар, идоралар, область ташкилотларига нисбатан талабчанликни таъминламаяпти.

Областда уй-жойлар, мактаблар, поликлиникалар қуриш, шаҳарлар, посёлкалар ва қишлоқларни ободонлаштириш топшириқлари бажарилмаяпти. Уй-жой шароитини яхшилаш учун рўйхатда турган оилалар камаймаяпти. Мактабларнинг учдан бир қисми мосланмаган биноларга жойлашган бўлиб, ҳар икки мактабдан бири спорт ва мажлислар залларига, типовой ошхоналарга эга эмас, уларнинг 70 процентида машғулотлар икки ва ундан кўпроқ сменада олиб борилади. Қишлоқ жойларининг атиги 44 проценти водопровод билан таъминланган. Областда атиги 3 та кир ювиш корхонаси бор, ҳаммомлар, ижара пунктлари, турли рўзғор техникасини ремонт қиладиган устахоналар етишмайди. Мактабгача тарбия болалар муассасалари тармоқлари, жисмоний тарбия ва спорт объектлари, соғлиқни сақлаш системаси суст ривожланмоқда. Юқумли гепатит, ошқозон-ичак юқумли касалликлари, юрак-қон-томир ва онкология касалликларига чалиниш республикадаги ўртача даражадан анча юқоридир.

Ўтган йили маҳаллий Советлар ижроия комитетларига гражданлардан 70 мингдан ортиқ ариза ва шикоят тушди. Улардан 3600 таси КПСС Марказий Комитети номига ёзилган. Бироқ ана шу мурожаатлар зарур даражада таҳлил этилмаяпти, тегишли органлар ва идораларнинг иши тўғрисида зарур хулосалар чиқарилмаяпти. Марғилон, Қувасой шаҳар ижроия комитетларида, Охунбобоев, Риштон, Ўзбекистон район ижроия комитетларида шикоятларни кўриб чиқиш чоғида кўпинча сансалорликка йўл қўйилмоқда. Фарғона шаҳар ижроия комитетининг районлар ва қишлоқлардан ёшларни ишга қабул қилишни анча чеклаш тўғрисидаги ғайриқонуний қарори область қишлоқ аҳолисининг жиддий норозилигига сабаб бўлди. Меҳнаткашлар шикоятларга эътиборсизлик билан муносабатда бўлинаётганлиги сабабли кўпинча иттифоқ ва республика органларига мурожаат қилишга мажбур бўлмоқдалар.

Қўқон шаҳри ва унинг атрофидаги районларнинг аҳолиси Янги Қўқон химия заводи атроф-муҳитни ва сув ресурсларини булғатаётганлиги тўғрисида узоқ вақт давомида турли органларга шикоят билан мурожаат қилди. Фарғона область ижроия комитети ва республика Министрлар Совети конкрет чоралар кўрмаганлиги, мазкур масалани ҳал этишда қатъият кўрсатмаганлиги кескинликни вужудга келтирди ва аҳолини ғазаблантирди. Айрим экстремист унсурлар мана шу кескин вазиятдан ўз мақсадлари йўлида моҳирлик билан фойдаландилар ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети билан иттифоқ министри ўртоқ Н. М. Ольшанскийнинг аралашувигина корхонани ёпиш ва соҳасини ўзгартириш тўғрисидаги масалани ҳал этишга имкон берди.

Комиссия область касаба союзлари Совети фаолиятида ҳам ҳамон расмий-бюрократик иш услуби устунлик қилмоқда, деган фикрга келди. Касаба союз ташкилотлари ишлаб чиқаришда интизомни, уюшқоқликни мустаҳкамлаш ишида суст қатнашмоқда, социал адолат принципларини қарор топтиришда зарур даражада қатъият кўрсатмаяпти. Область меҳнаткашлари билан бўлиб ўтган кўпдан-кўп учрашувларда квартираларни, енгил автомашиналарни тақсимлашдаги, медицина ва савдо хизматидаги, санаторий ва дам олиш уйларига йўлланмалар ажратиш ва улардан фойдаланишдаги адолатсизликдан ғазабланиб гапирдилар. Буларнинг ҳаммаси ҳам коллективларда маънавий-психологик кескинликни вужудга келтиради.

Область комсомол ташкилотларида партия раҳбарлиги сусайтириб юборилган. Комсомол ташкилотлари ёшларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этишда, уларни ватанпарварлик ва байналмилал руҳда тарбиялашда етарли даражада иштирок этмаяптилар. Чинакам, ўзига маъқул бўлган иш билан таъминланмаган айрим ёшлар норасмий ташкилотларга аъзо бўлиб, ҳуқуққа зид ҳаракатлар қилмоқдалар. Тартибсизликлар қатнашчиларининг аксарияти комсомол ёшидаги ўсмирлар бўлиб, жиноятчилар ўз мақсадлари йўлида уларни ўзига тортиш ва улардан фойдаланишга муваффақ бўлдилар.

Комиссия жамиятга зид ҳаракатларнинг пайини қирқиш тадбирлари кўрилганлигига қарамай, областдаги вазиятни тўла-тўкис барқарорлаштирилган, дейишга ҳали эрта, деб ҳисоблайди.

Ҳозирги вақтда терговорганлари одам ўлдириш, талончилик, ўт қўйиш, оммавий тартибсизлик фактлари юзасидан 58 та жиноий иш қўзғади. Уларнинг иккитаси юзасидан тергов тугади ва иш судга оширилди, бир қанча ишлар тугалланиш босқичида турибди. 97 киши қамоққа олинди, 127 киши конкрет жиноят қилишда шубҳаланиб қўлга олинди, бироқ қўпол миллатчилик хуружлари тўғрисидаги хавотирли миш-мишлар, варақалар ҳамон тарқатилмоқда. Шунинг учун, айниқса бошқа миллатдаги аҳоли орасида қўрқув, саросималик ва тушкунлик туйғулари сақланиб қолмоқда ва уларнинг бир қисми республикадан ташқарига жўнаб кетишга интилмоқда. Фарғона, Қўқон ва Марғилон шаҳарларида уй-рўзғор буюмларини ташиш учун контейнерларга бир неча ой илгаридан буюртма бериб қўйилган.

Комиссия ташкилотчилик ва сиёсий ишлардаги фожиали воқеаларга олиб келган бундай жиддий нуқсонлар ва камчиликлар учун жавобгарлик энг аввало область партия комитети бюроси, унинг секретарлари зиммасига тушади, деб таъкидлайди.

Область партия комитетининг биринчи секретари Ш. М. Йўлдошев (салкам бир йилдан бери ишлаяпти) ишларнинг моҳиятини суст ўрганмоқда, область партия комитетининг секретарлари ва бюро аъзоларига, область раҳбар кадрларига нисбатан зарур талабчанлик кўрсатмаяпти. У область партия ташкилотининг ҳал қилувчи устун йўналишларига, область партия комитети фаолиятини раҳбарликнинг сиёсий усулларида қайта қуришга асосий эътиборни қаратмади.

Область партия комитетининг иккинчи секретари А. В. Козирь фавқулодда воқеалар рўй берган кунларда саросимага тушиб қолди, область ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолларини рўй бераётган тартибсизликларнинг олдини олишга ва пайини қирқишга сафарбар этиш юзасидан зарур раҳбарликни таъминламади. У кадрлар, касаба союз ва комсомол ташкилотлари билан олиб бориладиган ишлар сусайтириб юборилганлиги учун жавобгардир.

Область партия комитетининг секретари Т. А. Эгамбердиева одамлар билан иш олиб боришнинг эскича усулларидан воз кеча олмади. Ишнинг ташқи жиҳатига кўпроқ эътибор бериб, турли расмий тадбирлар билан машғул бўлмоқда. У воқеалардан четда қолди, идеология аппарати турли салбий кўринишларга қарши фаол кураш олиб боришга сафарбар этилмади ва ташаббусни қўлдан бой берди.

Область партия комитетининг секретарлари А. Р. Маматказин билан Б. А. Ашрафхонов ҳанузгача ўз ишларини янги талаблар асосида қайта қурмадилар, етилган социал-иқтисодий муаммоларни ҳал этишда қатъият кўрсатмаётирлар, ўзлари раҳбарлик қилаётган ишнинг самарали бўлишига эришмаётирлар, сайлаб қўйиладиган партия фаолларига бўш таянмоқдалар.

Областда юз берган шароит учун масъулиятнинг анчагина қисми Фарғона область ижроия комитетининг раиси Х. М. Мажидов зиммасига тушади. У область ижроия комитетининг, шаҳар ва район ижроия комитетларининг ишини тегишлича ташкил эта олмади. Аслини олганда область ижроия комитети экономикани турғунликдан чиқариш программасига эга эмас, ортиқча меҳнат ресурсларини иш билан таъминлаш, аҳолининг фаровонлигини ошириш ҳамда бошқа етилган муаммоларни ҳал этиш масалалари билан қониқарли шуғулланмаяпти.

Комиссия шаҳар ва район партия комитетларининг баъзи секретарлари, шаҳар ва район ижроия комитетларининг раислари оммавий тартибсизликлар даврида пассивлик, беғамлик қилдилар, ўзларини йўқотиб қўйдилар, деб ҳисоблайди. Улар экстремистларнинг хатти-ҳаракатларининг олдини олиш ва чек қўйиш, безори тўдаларнинг область шаҳарлари ва районларига боришининг олдини олиш юзасидан барча чораларини кўрмадилар, уларга қарши курашга кенг жамоатчиликни сафарбар эта олмадилар.

3 июнда тузилган ҳукумат комиссияси ўз фаолиятининг дастлабки даврида можарони чеклаб қўйиш тактикасини ишлаб чиқа олмади. 6-9 июнда тартибсизликлар Қўқон зонасига кўчди, бу ерда жиноий ҳаракатлар янада кенг тус олиб, айниқса хавфли даражага етди. Бу ерда муҳим давлат объектлари — темир йўл вокзалига, бош сув олиш иншоотига, аэропортга, автокорхоналар ва бошқа объектларга ҳужум қилинди. Ҳукумат комиссияси шу вақтга қадар месхети туркларининг ўт қўйилган уйларини тиклаш ва ремонт қилиш юзасидан конкрет чора-тадбирларни белгиланмаганлиги, бу эса уларнинг қайтиб келиши учун жиддий қийинчилик туғдираётганлиги ташвишга солмай қўймайди.

Фарғона областининг ҳал қилинмаган ўткир социал-иқтисодий муаммолари республика органлари томонидан янада чуқур таҳлил этилишини ва ҳар томонлама ишлаб чиқилишини, уларни ҳал қилишнинг конкрет программасини ишлаб чиқишни, юқорида айтилган муаммоларни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Президиуми мажлисларида, республика министрликлари ва идораларининг коллегиялари мажлисларида муҳокама қилишни тақозо этади, деб ҳисоблаймиз.

Комиссия партия ва совет активлари, ветеранлар, ёшлар билан жуда кўп учрашувлар натижасида шундай фикрга келдики, область партия ташкилоти умуман соғлом, фаоллар ва оддий коммунистлар юз берган воқеадан жуда ачинмоқдалар, раҳбар партия ва совет органларининг ишига жуда танқидий баҳо бермоқдалар, тегишли органлар тезроқ текшириш ўтказиб, қотилликлар, ур-йиқитлар, талончилик, ваҳшийлик қатнашчиларини, уларнинг илҳомчилари ва ташкилотчиларини жавобгарликка тортишни талаб қилмоқдалар, бундай кишилар ўзбек халқига, байналмилал ва меҳнаткаш халққа мансублик ҳуқуқидан ўзларини маҳрум қилиб қўйдилар, деб ҳисобламоқдалар. Оддий меҳнатчилар, партия ва совет фаолларининг фавқулодда шароитда мардлик ва матонат кўрсатганликларини намоён қилувчи жуда кўп фактлар бу хулосани тасдиқлаб турибди. Фарғона области меҳнаткашлари, шунингдек республика ташкилотлари, шу жумладан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика Министрлар Совети шаънига бир қанча жиддий мулоҳазаларни айтдилар.

Комиссия республиканинг бошқа регионларида можаронинг янги ўчоқлари пайдо бўлишига йўл қўймаслик, ижтимоий кучларнинг жипслашувига эришиш, барча миллатларга мансуб меҳнаткашларнинг нормал турмуши ва самарали ишлаши учун осойишта вазиятни таъминлаш мақсадида республиканинг барча совет ва партия органларига ташкилотчилик ва сиёсий тусдаги шошилинч чоралар кўришни топширишни зарур, деб ҳисоблайди. Шунга қарамай, тартиб ва интизом ўрнатиш билан боғлиқ вазифаларнинг мураккаблиги ва тиғизлиги, экономика ва социал соҳани ривожлантиришни жадаллаштириш, маданий ва маънавий тарбия даражасини ошириш, миллатлараро муносабатларни соғломлаштириш, ташкилотчилик, сиёсий ва идеология ишларини қайта қуриш зарурлиги область партия комитетининг бюроси ва секретариатини, бир қанча шаҳар, район, партия ташкилотлари раҳбариятини мустаҳкамлаш, халқ хўжалиги қурилишининг энг масъулиятли соҳаларига янги кучлар қўшилиши мақсадга мувофиқ, деган хулосага олиб келади.

ЯРИМ ЙИЛЛИК ЯКУНЛАРИ

Биринчи ярим йилликда экономикани структура жиҳатидан қайта қуриш ҳамда уни социал эҳтиёжларга қаратиш жараёни давом этди, дейилади СССР Давлат статистика комитетининг 1989 йилнинг биринчи ярмида СССРнинг социал-иқтисодий ривожланиши тўғрисидаги ахборотида. Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш кўпайди, чакана товар обороти ва аҳолига пулли хизмат ҳажми ошди. Мамлакат мудофаасига харажатларни қисқартириш асосида мудофаа тармоқларининг граждан маҳсулотлари ишлаб чиқаришга қўшадиган ҳиссасини кенгайтириш мақсадида уларнинг соҳасини ўзгартиришга тайёргарлик амалга оширилмоқда.

Хўжалик юритишнинг янги шакллари тобора кенгаймоқда. 2,7 мингдан ортиқ саноат корхонаси, бошқа тармоқларнинг кўпгина корхоналари ва ташкилотлари даромадларни нормативлар асосида тақсимлашга асосланган (иккинчи модель) хўжалик ҳисоби моделини қўлламоқда. Ижара пудрати асосида ишлаётган корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар сони кўпайди. Биринчи ярим йилликнинг охирига келиб 903 та саноат корхонаси, 449 та қурилиш ташкилоти, 434 та чакана савдо корхонаси, 139 та умумий овқатланиш корхонаси, 98 та аҳолига маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ва бир қанча бошқа корхоналар ана шундай шароитда ишлай бошлади.

Шу билан бирга фан-техника тараққиёти етарли суръатлар билан ривожланмаяпти, бу эса ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигига, уни интенсивлаштиришни кучайтиришга салбий таъсир қилмоқда.

Мамлакатнинг молиявий аҳволи ва пул муомаласи кескинлигича қолмоқда. Саноат корхоналарининг анчагина қисми маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартнома мажбуриятларини бажармади. Кўпгина қувватларни ишга тушириш топшириқлари бажарилмаяпти, уй-жойларни ва бошқа социал-маданий соҳа объектларини фойдаланишга топшириш секинлашди, тугалланмаган қурилиш кўпаймоқда. Иш ҳақи меҳнат унумдорлиги ва истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришдан тезроқ кўпаймоқда. Аҳоли даромадлари ва харажатларининг номутаносиблиги муаммоси кескинлашмоқда. Истеъмол бозорида тақчиллик камаймаяпти, кўпгина регионларда ўткир экология вазияти сақланиб турибди.

Биринчи ярим йилликда ўтган йили эришилган иқтисодий ўсишнинг юксак суръатларини сақлаб қолишга муваффақ бўлинмади. Саноат ишлаб чиқариши суръатларининг, юк ташиш ҳажмининг ва ташқи савдодан тушумнинг камайиши ҳосил қилинган миллий даромаднинг ўсиш суръатлари кескин пасайишига олиб келди. Шу даврда ҳосил қилинган миллий даромад ўтган йилнинг январь-июнь ойларидаги 13 миллиард ўрнига қиёсий нархларда 8 миллиард сўм кўпайди.

462 миллиард сўмлик саноат маҳсулоти ишлаб чиқарилди, бу эса ўтган йилнинг биринчи ярмидагига нисбатан 12 миллиард сўмлик кўпдир. Зарар келтирувчи корхоналар ва ташкилотлар сони суст камаймоқда. Тўлов интизоми бўш, корхоналар ва ташкилотларнинг анчагина қисми ўз оборот маблағлари етишмаган ҳолда ишламоқда.

Биринчи ярим йилликда оборот солиғидан бюджетга планга нисбатан 2,5 миллиард сўм ва ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 6 миллиард сўм кўп пул тушди. Халқ хўжалигининг барча асосий тармоқлари, министрликлар ва идоралар жамғарма юзасидан қабул қилинган планларни бажармоқдалар, бироқ бюджетга фойда (даромад)дан планда кўзда тутилганига нисбатан 0,7 миллиард сўм кам тўлов тушди.

Банк кредит ресурсларини бюджет камомадига тобора кўпроқ жалб этиш ҳамда қарзларни тўлаш муддатларини кечиктириш экономикада пулнинг қадрсизланиши жараёнларини кучайтирмоқда, халқ хўжалиги ва аҳолига кредит бериш имкониятларини камайтирмоқда. Муомалага янги пул чиқариш кўпаймоқда. Биринчи ярим йилликда ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан муомалага учдан бир баравар кўп пул чиқарилди.

1989 йил 1 июлда мамлакат аҳолисининг сони 287,8 миллион кишига етди.

Ярим йил ичида мамлакатнинг меҳнат ресурслари ўртача 160 миллион кишидан ошди ва аҳоли сонининг 57 процентини ташкил қилди. Меҳнат ресурсларининг 73,5 проценти экономиканинг давлат секторида, 7 проценти колхозларнинг жамоат хўжалигида, 1,1 проценти (ўриндошлик асосида ишловчиларни ҳисобга олмаганда) ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасида ташкил этилган кооперативларда ва якка тартибдаги меҳнат соҳасида ишламоқда.

Рўзғор ишлари билан банд бўлган, меҳнатнинг мавсумий тусдалиги ва бошқа сабаблар туфайли ишламаётган одамлардан муайян шарт-шароит яратилган тақдирда деярли 6 миллион нафарини ижтимоий ишлаб чиқаришга жалб этиш мумкин бўлур эди. Ана шу одамларнинг тахминан ярми Ўрта Осиё, Закавказье республикалари, Шимолий Кавказ ва Қозоғистон ССРга тўғри келади. Ана шу регионларда аҳолини ишга жойлаштириш билан шуғулланадиган 812 та марказ (бюро) ташкил этилди. Уларнинг ёрдамида биринчи кварталда камида 200 минг киши (мурожаат қилган кишиларнинг 80 проценти) ишга жойлаштирилди. Ишга жойлашиш қийинлиги туфайли бекор юрган ёшлар сони кўпаймоқда.

Биринчи ярим йилликда оммавий равишда ишга чиқмаслик (иш ташлашлар) натижасида йўқотилган иш вақти 2 миллион киши-кунидан кўпроқ бўлди. Бунинг маъноси шуки, умуман мамлакатда ҳар куни 15 минг киши ишламади. Маҳсулот кам етказиб берилди, маҳсулот етказиб беришдаги узилиш билан боғлиқ ҳолда шерикларнинг ишидаги нобудгарчиликни ҳисобга олмаганда тахминан 200 миллион сўмлик иш ҳажми бажарилмай қолди.

Халқ хўжалигида ишчилар ва хизматчиларнинг ойлик ўртача иш ҳақи ўтган йилнинг биринчи ярмига нисбатан кўпайиб, 215 сўмдан 236 сўмга етди, колхозчилар меҳнатига ҳақ тўлаш 153 сўмдан 166 сўмга етди. Иш ҳақининг кўпайиши ишлаб чиқариш пировард натижаларини тегишли равишда ўстириш, унинг самарадорлигини ошириш билан таъминланмади; қўшиб ёзишлар, кўпайтириб кўрсатишлар бартараф этилмади. Иш ҳақининг кўпайиши маълум даражада корхоналарнинг меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шароитига ўтиши, ана шу мақсад учун олдиндан тўплаб қўйилган маблағларни тўлаш билан боғлиқ.

1 июлгача ишлаб чиқариш тармоқларидаги 60 миллионга яқин ходим янги оширилган тариф ставкалари ва мансаб окладларига ўтказилди. Савдо, умумий овқатланиш ва моддий-техника таъминоти корхоналари ва ташкилотларида меҳнат коллективлари ишлаб топган маблағ ҳисобидан меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги шартларига ўтказиш бошланди.

Аҳоли ижтимоий истеъмол фондларидан салкам 86 миллиард сўмлик тўлов ва имтиёзлар олди. Бу эса ўтган йилнинг биринчи ярмига нисбатан 4,8 миллиард сўм кўпдир.

Аҳоли пул даромадлари ўсиши суръатлари аҳолининг товарлар харид қилишга ва хизмат ҳақини тўлашга харажатларининг ўсиш суръатидан 1,4 баравар ўзиб кетди.

Аҳолининг СССР жамғарма банки муассасаларига қўйган пуллари биринчи ярим йилликда 17,7 миллиард сўм кўпайди ва 314,4 миллиард сўмга етди. Бундан ташқари 1 июлга қадар 1,7 миллиард сўмлик сертификатлар сотилди.

Аҳоли турли ижтимоий гуруҳлари жон бошига тўғри келадиган даромадлари даражасидаги жиддий тафовут сақланиб қолмоқда. Бу тафовутлар иш ҳақидаги тафовутлар (колхозчиларнинг меҳнат ҳақи ишчилар ва хизматчиларнинг иш ҳақидан 30 процент кам эди), шунингдек, оила составидаги тафовут билан (колхозчилар оилалари қарамоғидаги кишилар сони ишчилар ва хизматчиларникига нисбатан кўпроқ) боғлиқдир.

Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш чакана нархларда 206 миллиард сўмликни ташкил этди, бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 15 миллиард сўмлик кўпдир. 9,6 миллиард сўмлик кўпроқ озиқ-овқат маҳсулотлари ва ноозиқ-овқат моллари ишлаб чиқарилди, уларнинг ҳажми 181 миллиард сўмликни ташкил этди.

Озиқ-овқат саноатининг кўпгина корхоналарида биринчи ярим йиллик учун қабул қилинган маҳсулотларнинг айрим турларини ишлаб чиқариш планлари ҳамда уларни ишлаб чиқариш 1988 йилда амалда эришилган даражадан кам бўлди. Шу сабабли планлар бажарилса ҳам ана шу маҳсулотларга эҳтиёж таъминланмаяпти.

113 миллиард сўмлик ноозиқ-овқат халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарилди, бу эса ўтган йилнинг биринчи ярмидагига нисбатан 7,7 миллиард сўмлик кўпдир. Корхоналар биринчи ярим йиллик учун қабул қилган планлар 104 процент бажарилди. Шу билан бирга ана шу топшириқлар мазкур даврга тўғри келадиган иш вақтининг йиллик фондидан келиб чиқадиган топшириққа нисбатан камдир. Ҳар 10 корхонадан бири кўзда тутилган топшириқни бажара олмади.

48,9 миллиард сўмлик енгил саноат моллари ишлаб чиқарилди, бу эса 1988 йилнинг биринчи ярмига нисбатан 5,5 процент кўпдир. Енгил саноат моллари ишлаб чиқаришнинг ўсиши ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 2,6 миллиард сўмни ташкил этди. Бу ўсиш асосан чакана нархларга қўшимча билан сотиладиган буюмларни ишлаб чиқариш ҳисобига таъминланди.

Давлат ва кооператив савдоси чакана товар оборотининг умумий ҳажми 1989 йилнинг биринчи ярмида 192,2 миллиард сўмни ёки планга нисбатан 101,9 процентни ташкил этди. Барча иттифоқдош республикалар товар обороти планини бажарди. Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан товар обороти 16,5 миллиард сўм кўпайди.

Озиқ-овқат маҳсулотлари ва ноозиқ-овқат моллари сотиш 7,1 процент кўпайди. Биринчи ярим йилда савдога ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 2 процент кўп озиқ-овқат маҳсулотлари (картошка ҳамда мева-сабзавотдан ташқари) жўнатилган бўлса ҳам уларнинг ҳажми озиқ-овқат маҳсулоти билан таъминлаш учун етарли эмас. Кўпгина районларда гўшт талонлар орқали сотилмоқда, тақсимлашнинг бошқа формалари қўлланилмоқда, аҳолини балиқ ва балиқ маҳсулотлари, пишлоқ, чой билан таъминлашда узилишлар бўлмоқда, кондитер маҳсулотлари билан таъминлаш бир мунча яхшиланди. Айрим регионларда нон ва нон-булка маҳсулотлари билан таъминлашда жиддий камчиликлар мавжуд. Аҳоли картошка ва мева-сабзавот маҳсулотлари билан тўла таъминланмаяпти.

Давлат (дотацияли) нархлари билан сотиб олинаётган озиқ-овқат маҳсулотлари уларга тобора ортиб бораётган эҳтиёжни қопламаяпти. Шу сабабли аҳоли кооператив савдоси ва колхоз бозори хизматига тобора кўпроқ мурожаат қилмоқда. Бунинг оқибатида озиқ-овқат маҳсулотлари харид қилишнинг ўртача нархлари кўтарилмоқда, бу нархлар ўтган йилнинг шу даврига нисбатан умуман 3 процент ошди. Биринчи ярим йилликда ўтган йилнинг шу даврига нисбатан колхоз бозорида нархлар 4 процент кўтарилди.

Аҳолини тикувчилик, трикотаж маҳсулотлари, пайпоқлар, пойабзал билан таъминлашда савдога бундай маҳсулотларнинг чиқарилиши 5 процент кўпайтирилганлигига қарамай аҳвол қониқарсизлигича қолмоқда. Телевизорлар, радиоприёмник қурилмалари, холодильниклар ва музлатгичлар, электр чанг ютгичлар, кир ювиш ва тикув машиналари, мотоцикллар, велосипедлар, мебель, идиш-товоқнинг жуда кўп турлари, гулқоғозлар, парфюмерия-косметика моллари ва бошқа товарлар саноатда тақчил бўлиб турибди.

Совун ва кир ювиш воситалари ишлаб чиқариш кўпайтирилмоқда ва чет элдан қўшимча равишда сотиб олинмоқда, бу эса бундай маҳсулотларни савдога етказиб бериш ҳажмини кўпайтиришга имкон берди. Бироқ бундай маҳсулотларни ғамлаб қўйиш учун харид қилиш давом этаётганлиги муносабати билан уларга эҳтиёж камаймаяпти. Аҳволни нормал изга солиш мақсадида бир қанча регионларда бундай маҳсулотлар билан аҳолини таъминлаш учун талон системаси жорий этилди. Аҳолини дори-дармонларнинг кўп турлари ҳамда тиббиёт буюмлари билан таъминлашдаги аҳвол кескин бўлиб турибди.

Аҳолига 32 миллиард сўмлик пулли хизмат кўрсатилди, бу эса ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 3 миллиард сўм кўпдир. Аҳолига маиший хизмат кўрсатувчи ихтисослаштирилган корхоналар ва ташкилотлар 6,2 миллиард сўмлик ёки 1988 йилнинг шу даврига нисбатан 10,1 процент кўп хизмат кўрсатди.

Давлат капитал маблағлари ҳисобига умумий саҳни 33,8 миллион квадрат метрли 547 мингта янги квартира қурилиб фойдаланишга топширилди, бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан камдир. Давлат ва жамоат фонди ҳамда уй-жой қурилиш кооперативлари фонди уйларида шаҳарлардаги 1 миллионга яқин оила ва ёлғиз кишилар уй-жой шароитларини яхшилаб олди, салкам ярим миллион киши эски ва авария ҳолидаги уйлардан қулай уйларга кўчирилди.

Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан мактаблар, ҳунар-техника билим юртлари, мактабгача муассасалар, касалхоналар, поликлиникалар, кексалар ва инвалидлар учун интернат-уйлар, клублар ва маданият уйларини фойдаланишга топшириш камайди.

Умумтаълим мактабларида 2,5 миллион ўқувчи ўрта маълумот олди. Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари халқ хўжалиги учун 2 миллион мутахассис тайёрлаб берди.

Мамлакатда йил бошидан буён 1102 минг жиноят рўйхатга олинди, бу эса ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 32 процент кўпдир; буларнинг ҳар 6 тасидан бири — оғир жиноятдир. Ҳар 100 минг аҳоли ҳисобига рўйхатга олинган жиноятлар сони барча иттифоқдош республикаларда кўпайди. Ғаразли жиноятларнинг, шунингдек шахсга қарши атайлаб қилинган жиноятларнинг янада ўсиши кўзга ташланмоқда. Сўнгги йилларда жиноий жазога тортиладиган безориликнинг рўйхатга олиниши камайгани ҳолда шу йилнинг биринчи ярмида бундай жиноят 16 процент кўпайди.

Фарғона водийсидаги, Гурьев областидаги, Тоғли Қорабоғ автоном областидаги воқеалар давомида ҳуқуқ-тартиботни оммавий равишда бузиш ҳоллари бўлди.

Ҳавога зарарли моддаларни чиқариб ташлаш умуман барча корхоналарда ўтган йилнинг биринчи ярмига нисбатан 1,8 миллион тонна ёки 6 процент камайди. Шу билан бир вақтда 9 минг корхона зарарли моддаларни ҳавога чиқариб юборишни 1,2 миллион тонна кўпайтирди. 58 та шаҳарда ҳавода зарарли моддаларнинг жуда кўп тўпланиш ҳоллари қайд этилди. Баъзи шаҳарларда авариялар натижасида ҳавони ўта заҳарли моддалар билан бирваракайига булғатиш ҳоллари юз берди. Мамлакатнинг кўпгина районларида сув ҳавзаларини анча булғатиш ҳоллари бўлди.

Давлат рўйхатларида физика, химия, биология, медицина соҳасида 6 та илмий кашфиёт, 42 мингта ихтиро қайд этилди.

Январь-июнь ойларида ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта жиҳозлаш ва реконструкциялашга давлат капитал маблағларидан 19,4 миллиард сўм ёки 1988 йилнинг шу даврига нисбатан 11 процент кўп пул сарфланди. Ана шу мақсадларга корхоналар ва ташкилотлар сарфлаган маблағлар давлат капитал маблағлари умумий ҳажмининг 77 процентини ташкил этди.

Биринчи ярим йилликда техника ва материалларнинг принципиал янги турларини 1989 йилда етказиб беришга давлат буюртмаси 16 процент бажарилди. 158 номдаги янги маҳсулотни, шу жумладан, машинасозлик комплекси корхоналари 99 номдаги янги маҳсулотни етказиб беришни бошламади.

Ёқилғи-энергетика ресурслари ҳамда материалларнинг энг муҳим турларини тежаш 1989 йил учун кўзда тутилганининг ярмидан кўпроғини ташкил этди.

Саноатда давлат буюртмасига мувофиқ ва истеъмолчилар билан бевосита алоқаларга кўра маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартномавий мажбуриятлар 99,3 процент бажарилди. Истеъмолчиларга 2,8 миллиард сўмлик маҳсулот етказиб берилмади.

Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш 1988 йилнинг биринчи ярим йилидагига нисбатан 2,7 процент кўпайди, жумладан ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқариш («А» группаси маҳсулоти) 1,8 процент, истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш («Б» группаси маҳсулоти) 5,3 процент ортди. Меҳнат унумдорлиги 4,1 процент ошди. Саноат маҳсулотининг бутун ўсишига ходимлар сонини камайтириб, меҳнат унумдорлигини ошириш эвазига эришилди. Саноат маҳсулотининг таннархи арзонлашди. Фойда 6 процент кўпайди, пландан ташқари кўрилган фойда 6,2 миллиард сўм бўлди.

Маҳсулотнинг давлат қабули шароитида ишлаётган саноатдаги корхоналар ва бирлашмаларда биринчи ярим йилликда 7,7 миллиард сўмлик, яъни 8 процент маҳсулот биринчи тақдимда қабул қилинмади; 49 миллион сўмлик маҳсулот узил-кесил бракка чиқарилди.

Текшириш натижаларига кўра, сўнгги бир ярим йил ичида фойдаланишга топширилган ҳар уч янги объектнинг иккитасида қувватларни ўзлаштиришнинг белгиланган муддатларига риоя қилинмади. Халқ хўжалигида янги қувватларни ўзлаштиришдаги қолоқлик оқибатида биринчи ярим йилликда қарийб 0,7 миллиард сўмлик маҳсулот олинмади.

Ёқилғи-энергетика комплексининг корхоналари газ ва кўмир қазиш топшириқларини бажардилар. Топшириқларга қўшимча тарзда 4,7 миллиард куб метр газ, 8,1 миллион тонна кўмир, жумладан, кокслаш учун 3,4 миллион тонна кўмир қазиб чиқарилди. Газ конденсатини ҳам қўшиб ҳисоблаганда нефть қазиб олиш топшириғи бажарилмади.

Металлургия комплексининг корхоналари мисдан ташқари қора ва рангли металлургия маҳсулоти асосий турлари бўйича давлат буюртмасини бажардилар. Шу билан бир қаторда совуқ ҳолда тайёрланган навли пўлат, пармалаш учун жуда мустаҳкам қувурлар ва насос компрессор қувурлари ва бошқа бир қанча буюмлар сингари металл маҳсулотининг прогрессив турларини тайёрлашда ҳали ҳам қолоқлик бор.

Машинасозлик комплексида топшириққа мувофиқ маҳсулот ишлаб чиқариш умуман саноатдагига нисбатан 1,6 баравар илдамроқ бориши таъминланди. Рақамли программа билан бошқариладиган металл қирқиш станоклари, ҳисоблаш техникаси воситалари, қуйилмаларни узлуксиз тайёрлаш учун машина ва ускуналар ишлаб чиқариш жадалроқ суръатлар билан кўпайтирилди. Енгил саноат ва агросаноат комплексининг қайта ишловчи тармоқлари учун технология ускуналари юзасидан берилган давлат буюртмаси топшириғи бажарилди. Ўзгарувчан ток электр двигатели, нефть аппаратлари, экскаваторлар бўйича план топшириқлари бажарилмади.

Химия-ўрмон комплексида қониқарсиз аҳвол вужудга келди. Синтетик аммиак, каустик ва кальцийлаштирилган сода, сульфат кислотаси, шунингдек иморатбоп ёғоч-тахта ва товар целлюлоза ишлаб чиқариш топшириқларининг бажарилиши таъминланмади, минерал ўғитлар, поливинилхлорид смоласи, ёғоч-тахта, картон ишлаб чиқариш ҳажмлари камайди.

Қурилиш комплекси корхоналари умуман, цемент, асбест, цемент қувурлар ва муфталар, қурилишбоп ғишт ишлаб чиқариш юзасидан белгиланган топшириқларни муваффақиятли бажардилар.

Агросаноат комплексида биринчи ярим йилликда 68,3 миллиард сўмлик озиқ-овқат маҳсулотлари етиштирилди, бу ўтган йилнинг шу давридагидан 2,9 процент кўпдир. Ярим йил мобайнида гўшт етиштиришнинг кўпайиши ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 211 минг тоннани, сут етиштириш 851 минг тоннани ташкил этди.

Барча категориялардаги хўжаликларда чорвачилик маҳсулотлари харид ҳажмлари амалда кўпаймади.

10 июлга қадар 2,1 миллион тонна сабзавот харид қилинди, бу топшириққа нисбатан 17,4 минг тонна ёки ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 0,8 процент кўпдир.

Қишлоқ хўжалик корхоналари баҳорги экинлар экишни якунладилар, кузги-қишки даврда 4,7 миллион гектар майдонда нобуд бўлган кузги экинлар қайтадан экилди. 1989 йил ҳосили учун экин майдонлари 209,3 миллион гектар ерни, жумладан, дон ва дуккакли дон экинлари майдони 112,9 миллион гектарни ташкил этди.

Қишлоқ хўжалигига ярим йилда 155 минг трактор, 131 минг юк автомобили етказиб берилди, бу ўтган йилги даражадан ва колхоз ҳамда совхозларнинг буюртмаларидан анча камдир. 13,9 миллион тонна минерал ўғит (тўйимли моддалар 100 процент деб ҳисоблаганда) етказиб берилди ва ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан ўғит етказиб бериш 486 минг тонна кам бўлди.

Агросаноат комплексининг равнақига (қишлоқ хўжалигини ишлаб чиқариш воситалари билан таъминланган тармоқларини ҳам қўшиб ҳисоблаганда) маблағ билан таъминлашнинг барча манбаларидан 27 миллиард сўмдан кўпроқ капитал маблағ сарфланди.

Давлатнинг марказлаштирилган капитал маблағлари ҳамда корхоналар ва ташкилотларнинг фондлари маблағлари эвазига асосий фондларни фойдаланишга топшириш бор-йўғи 48,9 миллиард сўмни ташкил этди, бу эса (корхоналар ва ташкилотларнинг жами планларига нисбатан) йиллик топшириқнинг 26 процентига баробардир. Биринчи ярим йилликнинг қувватларни ишга тушириш программаси бажарилмади.

Январь — июнь ойларида давлатнинг 45 миллиард сўмлик марказлаштирилган капитал маблағларидан ёки йиллик лимитнинг 44 процентидан фойдаланилди. Корхоналар ва ташкилотлар капитал қурилишда ўз маблағларининг 39,4 миллиард сўмидан фойдаландилар. Бу йиллик лимитнинг 43 процентига баробардир. Бюджет маблағларини қисқартира бориш билан бир пайтда корхоналар ва ташкилотларнинг фондларидаги маблағлардан тўланадиган инвестиция ҳажмлари кўпайди.

1989 йилда инвестиция ресурсларини сочиб юборишга барҳам берилмади. Ишлаб чиқаришга оид қурилишнинг кўлами камаймаяпти. 1 июлга қадар давлат капитал маблағлари эвазига бунёд этилаётган чала қурилишлар ҳажми 192,6 миллиард сўмга етди. Ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан бу кўрсаткич 13 процент кўпайди. Марказлаштирилган маблағлар эвазига амалга оширилаётган қурилиш ҳиссасига ана шу кўрсаткич ўсишининг ярмидан кўпроғи тўғри келади.

Қурилиш-монтаж ташкилотлари бажарган пудрат ишлари ҳажми 0,3 процент ортди, меҳнат унумдорлиги 3,7 процент кўпайди.

Юкларни жўнатиш плани темир йўл транспортида 100,7 процент, ички сув йўлларида 106,8, автомобиль транспортида 101,4, денгиз транспортида 106,5 процент бажарилди. Айни вақтда транспорт корхоналари қабул қилиб олган юкларни жўнатиш топшириғи ўтган йилнинг шу давридаги даражадан кам бўлди (олис Шимол районлари ва унга тенглаштирилган районларда денгизда юк ташишдан ташқари). Умумфойдаланишдаги транспорт пассажир обороти 2,3 процент кўпайди ва 536,5 миллиард пассажир-километрни ташкил этди. Умумфойдаланишдаги пассажир ҳаракат составининг сафарнинг сўнгги бекатига келиш жадвали ҳамон бузилиб турибди. Транспорт воситалари аварияси сабабидан талафотлар кўпайиб бормоқда.

Алоқа корхоналари аҳолига 1,9 миллиард сўмлик хизмат кўрсатдилар. Бу ўтган йилнинг январь — июнь ойларидагига нисбатан 9 процент кўпдир. План 103,8 процент бажарилди.

Биринчи ярим йилликда экспорт-импорт операциялари ҳажми 67,3 миллиард сўмга етди, экспорт қилиш ўтган йилнинг шу давридаги даражага яқин бўлди ва 33,1 миллиард сўмни ташкил этди, чет элдан маҳсулот сотиб олиш 34,2 миллиард сўмга етди ва 2,3 процент кўпайди. Шу даврда социалистик мамлакатлар ва ривожланган капиталистик мамлакатлар билан савдодаги ташқи савдо операциялари сальдоси салбий бўлди.

Бевосита алоқалар доирасида экспорт-импорт операциялари кўпайганига қарамай ушбу операциялар ҳажми мамлакат ташқи савдо оборотида 1,5 процентни ташкил этади. 1 июлга қадар СССР территориясида 680 та қўшма корхона борлиги қайд этилди.

(ТАСС).

планетамизда

ЧЕТ ЭЛ МАТБУОТИ ВА ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ ХАБАР БЕРАДИ

Чет эл оммавий ахборот воситалари СССР Олий Совети сессиясининг ишига, айниқса унда қабул қилинган қарорга эътиборни қаратмоқда. Қарорда Литва ССР ва Эстония ССРни иқтисодий мустақилликка ўтказиш тўғрисидаги қонун лойиҳасининг асосий қоидалари маъқулланади. Бу қарор, деб таъкидлайди Ғарбий Германиядаги ЦДФ телепрограммасининг шарҳловчиси, СССРда қайта қуриш ва ислоҳотлар жараёни олға томон изчил силжиётганлигидан далолат беради. Болтиқбўйи республикалари иқтисодий мустақиллигининг кенгайтирилиши — муҳим эксперимент бўлиб, унинг натижасига қараб, бундай моделни бошқа иттифоқдош республикаларга ўтказиш қанчалик мақсадга мувофиқлиги тўғрисида фикр юритиш мумкин бўлади, деб уқтиради ЦДФ телепрограммаси.

АҚШ божхона хизматининг комиссари У. Фон Рааб истеъфо берди. Унинг айтишича, Вашингтон ҳозирги ва аввалги маъмуриятининг наркотиклар контрабандасига қарши кураш юзасидан қатъий чораларни кўришни истамаётганлиги унинг истеъфо беришидаги асосий сабабдир. Фон Рааб Америкадаги Эй-би-си телекомпаниясининг мухбири билан суҳбатда «вазият назорат остидан чиқди, маъмурият ўтказаётган сиёсат эса барбод бўлди» деди. «Биз наркотиклар бизнесига қарши фақат оғизда кураш олиб борар эканмиз, ғалаба қилмаймиз. Даҳанаки жангдан конкрет ҳаракатларга ўтадиган пайт келди», деди комиссар.

Америка экономикасининг ўсиш суръатлари 4,4 процентдан 1,7 процентга тушиб қолди, деб хабар берди Си-би-эс телекомпаниясининг янгиликлар программасини бошқарувчи.

Матбуот Жанубий Кореянинг ДС-10 самолёти авиафалокатга учраганлигини ҳамон шарҳламоқда. Самолёт Триполи шаҳри аэропортига қўниш чоғида ерга қулаб тушди. Натижада 82 пассажир ҳалок бўлди. Лондонда чиқадиган «Таймс» газетасининг ёзишича, «ана шу фалокат билан яқинда Американинг Айова штатида бўлиб ўтган авария ўртасида ўхшаш белгилар бўлмасада, пассажирларнинг ДС-10 авиалайнерларига ишончи илгаригидек пасайиб бормоқда.

(ТАСС).

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

● МАПУТУ. ФРЕЛИМО партиясининг Мапутуда ўтаётган бешинчи съезди делегатлари бугун партиянинг Марказий Комитет тақдим этган янги таҳрирдаги программаси лойиҳасини муҳокама қилишга киришдилар. Партия раиси, республика президенти Жоаким Чиссано лойиҳа юзасидан музокарани оча туриб, программани ўзгартиришдан мақсад — мамлакат олдида турган муаммоларни ҳал этишда партия сиёсатига кўпроқ реализм касб этишдан иборат, деди.

Лойиҳада ФРЕЛИМО партиясининг воқеликни илмий таҳлил этишга асосланган тарзда жамиятни ҳар томонлама ўзгартиришни кўзда тутувчи социалистик идеалларга содиқ эканлиги тасдиқланди. АИМ ахборот агентлигининг таъкидлашича, лойиҳада 1983 йилги программада баён этилган синфий кураш тўғрисидаги эслатмалар йўқ. Мозамбик давлати «Ишчилар ва деҳқонларнинг революцион — демократик диктатураси» деган қоида ҳам берилмаган.

● БУДАПЕШТ. Бугун бу ерда Венгрия социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг пленуми бўлди. ВСИП Раиси Реже Ньерш пленум ишига бошчилик қилди. Пленум қатнашчилари Венгрия ва халқаро ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби Янош Кадар хотирасини ҳурмат билан эсга олдилар, унинг фаолиятига юксак баҳо бердилар.

ВСИП Марказий Комитетининг пленумида халқаро масалаларга доир ахборот тингланди, ВСИПнинг кузга белгиланган съездига тайёргарликка оид фикрлар умумлаштирилди. Пленум ВСИПнинг амалий съездини 1989 йил 6 октябрда чақиришга қарор қилди.

● ВАРШАВА. Бугун бу ерда Польша Халқ Республикаси сенатининг тўрт кунлик мажлиси очилди. Пленум ишининг биринчи куни, асосан, кун тартиби масалаларига бағишланди.

Сенат кўпчилик овоз билан тўртта доимий комиссия ташкил этди ва уларнинг составини тасдиқлади. Жумладан миллий экономика комиссиясига профессор Витольд Тшечиаковский, ташқи ишлар комиссиясига профессор Янош Зюлковский, инсон ҳуқуқлари ва қонунчилик комиссиясига Збигнев Ромашевский, эмиграция ва чет эллардаги поляклар ишлари комиссиясига Этмунд Османчик бошчилик қилдилар.

Сенат индексация — нархнаво индекси ўзгариб бораётганлиги муносабати билан иш ҳақини ошириш ҳақидаги қонун лойиҳасини шошилинч кўриб чиқиш зарурлигини ҳисобга олиб, лойиҳани биринчи марта сенатнинг миллий экономика комиссиясида муҳокама қилишга қарор берди.

(ТАСС).

БУШНИНГ АЙТГАНЛАРИ

● ВАШИНГТОН, (ТАСС). Президент Жорж Буш жума куни АҚШ ҳукумати «Совет гражданларининг тақдири тўғрисида имкони борича тўлароқ маълумотлар олишда» СССРга ёрдам беришга тайёр эканлигини гапирди. Булар афғон қуролли оппозицияси гуруҳлари томонидан асир олинган ёки Афғонистонда бедарак йўқолган совет кишиларидир.

Президент Америка ҳарбий асирларининг ва Жануби-Шарқий Осиёда бедарак йўқолган кишиларнинг оилалари миллий уюшмасининг Вашингтонда бўлган конференциясида сўзга чиқиб, АҚШ Афғонистонда бедарак кетган ёки асирга олинган совет кишиларининг тақдирини аниқлаш учун «қўлидан келган барча ишларни қилади», деди. Президент ўз навбатида Совет Иттифоқи Ҳинди-Хитойда бедарак кетган Америка ҳарбий хизматчиларининг тақдирини аниқлаш учун «ўз иттифоқчиларининг яна ҳам жиддийроқ ва ўз вақтидаги ҳамкорлигини рағбатлантириш учун» куч-ғайратлар сарфлашига «умид қилади», деб таъкидлади.

Афғон оппозициясининг қуролланган бўлинмалари томонидан асир олинган совет аскарларини ватанига қайтариш билан боғлиқ бўлган масалалар Афғонистонда асир олинган совет ҳарбий хизматчиларини озод этиш учун курашувчи совет жамоатчилиги мувофиқлаштириб турувчи комитети делегацияси билан Вашингтонда батафсил муҳокама қилинди. Делегация аъзолари конгресс аъзолари билан, АҚШдан туриб афғон қуролли оппозициясини қўллаб-қувватлаётган ўнг ташкилотлар намояндалари билан учрашдилар.

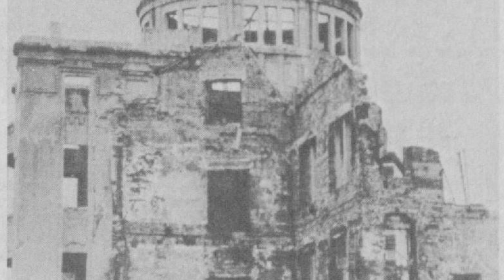

1990 йилнинг 6 августида Хиросима шаҳрининг атом бомбаси зарбасига учраганига 45 йил тўлади. Ушбу суратда ўша даврнинг машъум излари сақланиб қолган. Ҳокимият уни таъмирлаб асл ҳолига келтиришга тайёргарлик кўрмоқда. Бунинг учун маблағ тўплаш ишлари бошланиб кетди. Атом бомбасидан зарар кўрган бу бинони қайта тиклаш учун кам деганда 100 миллион иен керак бўлади.

КИОДО—ТАСС сурати.

● *«Оромгоҳнинг ўз эгаси бўлсин» мақоласини ўқиб*

ЎРИНЛИ ТАЛАБ

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ»нинг 21 июнь сонида босилган «Оромгоҳнинг ўз эгаси бўлсин» суҳбатини ўқиб ушбу хатни йўллаяпман. Ҳақиқатан ҳам Бўстонлиқ областимизнинг шаҳар зоналарига энг яқин соф ҳаволи, зилол сувли катта бир хазина десам хато бўлмас. Лекин йиллар давомида шу сўлим масканнинг табиий имкониятларидан оқилона фойдаланиш ҳақида ҳеч ким қайғурмади. Энди эса унинг экологияси бузилаётганидан ташвишга тушиб қолдик. Лекин неча йиллардан бери унинг олдини олиш учун бирон бир дурустроқ амалий иш қилингани йўқ.

Мақолада районнинг табиий имкониятларини асли ҳолида сақлаб қолиш учун у ерда хўжалик ишларини бошқарадиган ягона уюшма ёки дирекция тузиш таклиф этилаётганлиги қайд этилган. Ана шу ташкилотни тузиш тезлаштирилганда ўринли иш бўларди. Менимча унинг фаолият кўрсатиши учун бюджетдан маблағ талаб этилмаса керак. Ўша уюшма ёки дирекция ташкилот ва муассасаларга ажратиб берилган ерлардан олинадиган солиқ ҳисобига фаолият кўрсатиши мумкин-ку.

Бундан ташқари шанба ва якшанба кунлари районимизга дам олгани келувчилар қачонгача тоғ ёнбағирларини турли шиша синиқлари, консерва банкалари ва бошқа чиқиндилар билан ифлослантириб, табиатга зарар етказиб кетаверадилар. Улар фақат ўзларидан сўнг ҳадсиз чиқитлар қолдириш билангина чегараланиб қолишмаяпти. Дарахтларни шафқатсизлик билан кесишмоқда. Уларнинг бефарқликлари туфайли сув ҳавзаларимиз ифлосланяпти, қанча-қанча кислород манбаи ҳисобланган яшил арчалар ёндириляпти. Табиат ва одамлар олдида ҳеч қандай масъулият ҳис қилмаган кишиларгина шундай иш қилишлари мумкин. Шундай экан улар олдига ҳам маълум шарт қўйилиши керак. Биринчидан районнинг табиий имкониятларидан фойдаланганлари учун улар ҳам ҳақ тўлашлари лозим. Қолаверса улардан тушадиган маблағ ўзлари учун шароит яратишга сарфланиши мумкин. Иккинчидан улардан бу ерларда истеъмол қилинадиган озиқ-овқатлари ва ичадиган сувларини махсус идишларда олиб келишлари ҳам талаб этилиши керак. Шундагина ўз табиий имкониятларидан бизни баҳраманд этаётган сўлим оромгоҳга маданий муносабатда бўлиш таъминланиши мумкин.

Шу ўринда мақоладаги яна бир таклиф ҳақида тўхталиб ўтишни истардим. Тоғ ёнбағирларида миллионлаб сўмлар сарфлаб қўйилган бинолар чала ётган экан. Районда эса мавжуд мактабларнинг ярмига яқини авария ҳолатида. Уй-жой программамиз яқин ўн йиллар ичида бажарилиш-бажарилмаслиги гумон. Тоғ зоналаримизни хомталаш қилаётган турли корхона, ташкилот ва муассасалар эса ўз маблағлари ҳисобига ўзлари учун яна янги-янги дам олиш минтақалари ва лагерлар қуришда давом этишаяпти. Шу ерларда яшаб болаларимиз учун пионер лагерларига йўлланмалар ололмаймиз. Бу тенгсизликка барҳам бериш учун мақолада қайд этилганидек барча қурилиш-монтаж ишлари ягона қўлга бирлаштирилса яхши бўларди. Ахир Бўстонлиқда ҳам худди шу дам олиш минтақалари ва пионер лагерларига эгалик қилувчи коллективлардагидек меҳнаткашлар истиқомат қилишади. Ана шу ташкилотлар тезроқ ташкил этилса ҳозирча ҳимоясиз қолаётган Бўстонлиқ табиати ҳам эгалик бўларди. Шу билан бирга бу ердаги мавжуд бўлган кўплаб муаммолар ечимини топарди.

Қ. МЕДЕТОВ,
Бўстонлиқ район солиқ инспектори.

ЁЗУВЧИ КОЛХОЗЧИЛАР ҲУЗУРИДА

Область китобсеварлар жамияти ТОШКЕНТ районидаги Ленин номли колхозда Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Пиримқул Қодиров билан хўжалик меҳнаткашларининг учрашувини ташкил этди.

Атоқли ёзувчи тўплангандарга ўзининг ҳаёти ва ижоди, хусусан, «Юлдузли тунлар» романининг яратилиш жараёни, асардаги персонажларнинг тили ҳақида сўзлаб берди. Ҳамза номли театрнинг етакчи актёрларидан бири, Ўзбекистон ССР халқ артисти Ёқуб Аҳмедов эса роман асосида саҳналаштирилган спектаклдаги Бобур ролини маҳорат билан ижро этиб, томошабинларнинг олқишига сазовор бўлди.

Учрашув ниҳоясида П. Қодиров колхозчиларни қизиқтираётган саволларга жавоб бериб, ижодий режалари ва Тиллар тўғрисидаги қонун лойиҳаси юзасидан ўзининг фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашди.

М. АЛИМАТОВА.

ТАЛАБАЛАР ШАҲАРЧАСИДА

ПОЙТАХТИМИЗДАГИ талабалар шаҳарчаси кейинги пайтда чирой очиб бормоқда. Янги-янги турар-жой бинолари, ётоқхона, савдо шохобчалари қад кўтармоқда. Ана шу ётоқхоналарда айни кунда 36 мингдан зиёд йигит-қиз истиқомат қилади. Бироқ яқин-яқингача бу ерда савдо дўконлари кам, борлари ҳам ночор аҳволда эди.

Яқинда С. Раҳимов район озиқ-овқат савдо идорасига қарашли 31-савдо дўкони коллективи ташаббуси билан мавжуд дўкон қайта реконструкция қилиниб, пештахталар кундалик эҳтиёж учун зарур бўлган — гўшт, колбаса, сарёғ сингари озиқ-овқат маҳсулотлари билан тўлдирилди. Яқин кунларда фақатгина нон маҳсулотлари билан савдо қилувчи дўкон ҳам қуриб, фойдаланишга топширилади.

Ёзги мавсумда очиқ ҳавода овқатланиш учун махсус жой, ошхона ҳам талабалар хизматида бўляпти.

Бу хайрли ишлар шаҳар савдо бош бошқармасига қарашли 1-қурилиш трестининг Ғайрат Мансуров бошчилигидаги қурувчилари томонидан амалга оширилди.

С. ЙЎЛДОШБЕКОВА.

МЕҲНАТ СЕМЕСТРИ

ҲИССА ҚЎШИШМОҚДА

ЁЗ ФАСЛИНИНГ дастлабки ойида Тошкент Давлат дорилфунуни талабалари йил давомида олган билимларини синовдан ўтказадилар. Берилган тўғри ва ҳаққўй баҳодан кўнгиллари тўлгач, меҳнат қучоғига отланишади. Бу йил ҳам шундай бўлди.

Ёзги семестр имтиҳонларини туғаллаб, 30 отряд Иттифоқимизнинг турли жойларига жўнаб кетишди.

1 минг 200 нафардан ортиқ талабалардан ташкил топган қурилиш отрядлари аъзолари айни кунда Горький, Арзамас, Белоруссия, Ставрополь, Астрахань, Томск, Тюмень, Новосибирск, Амур областида меҳнат қилишмоқда. Шунингдек, 3 та отряд чет элларда меҳнат семестрини ўтказмоқда.

Пойтахтимизга Чехословакия, Германия Демократик Республикаси ҳамда Болгариядан келган талабалар эса Тошкент қурилишлари ишига самарали ҳисса қўшишмоқда. Талабалар шаҳарчасидаги 94-ётоқхонага жойлашган қардошларимизнинг яшаш ва ишлашлари учун зарур бўлган барча шароитлар яратилган.

Р. УСМОНОВА.

Ҳарбий ВАТАНПАРВАРЛИК БЎЛИМИ ПОЧТАСИДАН

● ОТАЛАР ЖАСОРАТИ — ФАРЗАНДЛАР МЕРОСИ
● ҒАЗАЛКЕНТЛИК ИНТЕРНАЦИОНАЛ ЖАНГЧИЛАР

ЎЧМАС АРМОНЛАР

1939 йилнинг кеч кузи... Совет Армияси сафига чақирилган Жамол Ватан олдидаги бурчини бажаришдан ўзида йўқ хурсанд. Ўша кунларда на Жамол, на унинг ота-онаси ва на уч кунлик ёш рафиқаси хизматнинг бу қадар узоқ чўзилишини, Армиядаги тинч ҳаёт Ватан учун ҳаёт-мамот жангларига уланиб кетишини ҳаёлларига ҳам келтиришмаган эди.

Ўша мудҳиш — 1941 йилнинг 22 июнь тонготари фашистлар Германияси Ватанимизга хиёнаткорона бостириб кирган кун сафдошлари билан мамлакатимизнинг ғарбий чегарасини қўриқлаб турган Жамол Дўсовнинг сира ёдидан чиқмайди.

Жамол хизмат қилаётган қисм урушнинг дастлабки кунлариёқ қуршовда қолиб кетди. Уни ёриб ўтиш учун душман билан қаттиқ жанг қилишди. Ана шундай тўқнашувларнинг бирида Жамол чап оёғидан қаттиқ яраланди. Оғриқнинг зарбидан ерга йиқилган солдат ҳарбий госпиталда кўзини очди. Даволангач, яна қуролдошлари сафига қайтди.

Жамол Дўсов Киров, Харьков, Сталинград учун бўлган жангларда қатнашди. Она-Ватан ерларини фашист босқинчиларидан озод қилиш учун курашди. Қўшинларимиз душманни Польша, Австрия, Венгрия давлатларидан то Берлингача қувлаб борди.

Жангларда кўрсатган жасоратлари учун «I-даражали Улуғ Ватан уруши», «Шуҳрат ордени» ҳамда бир неча жанговар медаллар билан тақдирланган Жамол Дўсов она қишлоғига қайтиб келди. Бироқ...

Роппа-роса олти йил муқаддам уйидан чиқиб кетган Жамол уйини ҳам, ота-онасини ҳам топа олмади. Сўраб-суриштиришлардан маълум бўлишича, ота-онаси бир неча йил илгари вафот этишган экан. Юрак-бағри тилка-пора бўлган Жамол энди рафиқаси Комилани излаш ҳақида ўйлади. Бир неча ойдан сўнг Комила билан дийдор кўришди. Уларга шаҳардан бошпана беришди. Собиқ жангчи янги очилган кўмир разрезига ишга жойлашиб, экскаваторчи, сўнг кранчи бўлиб ишлай бошлади.

Ҳозир Комила ая ҳамда Жамол ота Дўсовлар карилик гаштини суришмоқда. Тўрт нафар ўғил ва уч қизлари, бир-биридан ширин набиралари қариялар атрофида парвона.

Юртимиз тинч, ҳаётимиз фаровон. Оғир кунлар ортда қолди. Бироқ жанг майдонларида жон берган қуролдош дўстлари, жангчи ўғлини соғ-саломат кўролмай ҳаётдан кўз юмган ота-онаси сира ёдидан чиқмайди.

Ҳа, лаънати уруш миллионлаб совет кишилари қатори Жамол отанинг ҳам қалбида ўчмас армонлар қолдирди.

Н. ДУШАЕВ,
Ангрен шаҳри.

УЧ БИРОДАР—УЧ ЖАНГЧИ

1985 йил 25 ноябрь куни Ғазалкентлик уч ҳамқишлоқ — Шавкат Ерметов, Рустам Ёқубов ҳамда Шавкат Рўзибоев ҳарбий хизматга чақириқ қоғози олдилар. Учовлон бир кунда оила аъзолари, она қишлоқ билан хайрлашишди.

Дастлаб Ашхободда автомат ва пулемётдан отиш, яккама-якка олишув усулларини ўргандилар. Сўнг уларни Афғонистонга юборишди.

Турли қисмларда хизмат қилган уч оғайни икки йиллик хизматдан сўнг ўз қишлоқларида дийдор кўришишди. Ҳозир улар тез-тез учрашиб туришади. Ўз жанговар хизматларини хотирлаб, ўртоқлашадилар. Жангларда қурбон бўлган дўстларини ҳурмат билан тилга олишади. Шавкат Ерметов шундай ҳикоя қилади:

— Ёз кунлари эди. Бронетраспортёрларда Қундуз вилоятига қурол-аслаҳа, озиқ-овқат ортилган машиналарни кузатиб борардик.

Кутилмаганда бир тўда босмачилар гранатомётлар билан коллоннада келаётган машиналаримиздан бирини портлатиб юборди. Биз дарҳол қарши ҳужумга ўтдик. Бир неча соат давом этган шиддатли жангдан сўнг душманни енгдик. Солдатларимиздан бир нечтаси қаттиқ яраланди.

Кейинчалик аҳвол янада оғирлашди. Қундузга учадиган почта, дори-дармонлар ортилган самолётларимизни босмачилар АҚШда ишланган «Стингер» ракетаси билан ўққа тутишиб, ўтказмай қўйишди. Шу туфайли самолётлар фақат кечасигина ҳавога кўтарилиб, Қундузга учиб борарди.

Шавкат Ерметов суҳбатини Шавкат Рўзибоев давом эттириб, Саланг тоғ бағрида жойлашган бир қишлоқда бўлиб ўтган байрам кечаси ҳақида гапириб берди.

— Взводимиз қишлоқни мудофаа қиларди. Афғон халқининг янги йил — «Наврўз» байрами кечаси эди. Босмачилар кўпинча ана шундай шодиёна кунлари ҳужумга ўтишарди.

Шу куни мен дўстларим Баҳтиёр ҳамда Рустам билан тоғ тепасида атрофни кузатиб турардик. Соат тунги ўн икки. Тўсатдан ўқ товуши эшитилиб қолди. Биз дарҳол шерикларимизга хабар бердик. Тунда отишма кучайиб, босмачилар биз томонга тобора яқинлашиб келаверишди. Биз жойимиздан силжимай уларга қарши ўт очдик. Кўп ўтмай шерикларимиз етиб келишди. Душманнинг бир қисми қириб ташланди, қолганлари қочишга улгурди.

1987 йил кузида бизнинг взвод пистирмага чиққанди. Ҳеч қандай қурбон бермасдан босмачилардан 15 кишини ўлдириб, 10 тасини ярадор ҳолда асир олдик. Эртасига қўмондонлик вакили жангчиларимизга миннатдорчилик билдириб, фахрий ёрлиқлар топширди...

Рустам Ёқубов эса бошқа бир жанг тафсилоти ҳақидаги ҳикоясини бошлади.

— Бўлинмамиз Жалолобод шаҳридан чамаси 10 километр узоқликда жойлашган. 1987 йил 7 март куни жанговар вазифа олиб, бир ярим-икки кун пиёдаларнинг зирҳли машинасида юрдик. Йўллар жуда ёмон, кўприкларни душман портлатиб юборганлиги туфайли айланиб ўтишга тўғри келарди. Кўпинча йўллар миналаштирилган бўлиб, операцияга чиққанимизда албатта энг камида битта машинамиз портлаб кетарди. Баъзида эса душман бизни ўққа тутиб қоларди.

Шу куни ҳаво жуда совуқ, ёмғир ёғиб, атрофни туман босди. Ўн метр наридаги одамни кўриб бўлмасди. Юқорига кўтарилиш учун сойни кечиб ўтишга тўғри келди. Белгиланган манзилга етиб бориб, жойлашдик. Тонг отгунча жунжикиб ўтирдик. Эрталабга яқин ёмғир тиниб, туман тарқала бошлади. Қарасак, биздан сал пастроқда қишлоқ бор экан. Бироздан сўнг қишлоқ томондан душман биз томонга яқинлаша бошлади. Уларни ўққа тутдик. Орадан ярим соат ўтар-ўтмас тинимсиз ўқ ёғила бошлади. Қирғинбарот жанг бошланди. Маҳаллий рельефни яхши билган душманлар бизни маҳв этишга анча уринишди. Шу ерда беш кун мудофаани ушлаб турдик...

Ана шундай операциялардан бирида Рустам қўлидан қаттиқ яраланди.

Қуролдош дўстлар душман билан юзма-юз туриб, қардош афғон халқи озодлиги йўлида мардонавор жанг қилди.

Катта сержант Шавкат Ерметов жанговар хизматлари учун «СССР Қуролли Кучларининг 70 йиллиги», «Жанговар хизматлари учун» медаллари билан мукофотланди. Катта сержант Шавкат Рўзибоев «Жанговар хизматлари учун» медалига тавсия қилинди. Рустам Ёқубов эса «Улуғ Октябрь 70 йиллиги» ҳамда «Жасорати учун» медаллари билан тақдирланди.

Айни кунда Шавкат Ерметов 125-автобазада автоэлектрик касбида ишламоқда. Унинг нияти Тошкент Давлат университетининг тарих факультетига кириб ўқиш. Шавкат Рўзибоев Тошкент политехника институти машинасозлик факультетининг иккинчи курс талабаси. Рустам Ёқубов эса Тошкент халқ хўжалиги институтининг қишлоқ хўжалигини планлаштириш ихтисоси бўйича таълим олмоқда.

Б. БОБОЖОНОВ.

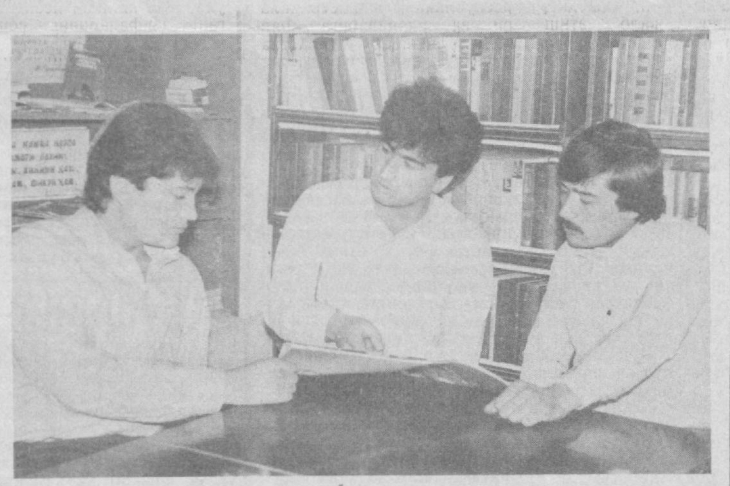

Суратда: Уч оғайни, жангчи-интернационалчилар (чапдан) Р. Ёқубов, Ш. Рўзибоев ва Ш. Ерметов.

Автор фотоси.

ЭКИПАЖ СЕНТЯБРЬ ОЙИДА КОСМОСГА УЧАДИ

ЗВЕЗДНИЙ ШАҲАРЧАСИ (Москва области), 28 июль. (ТАСС мухбири). «Мир» — «Квант» орбитал комплексида учувчи бошқарадиган навбатдаги экспедицияга тайёргарлик ниҳоясига етмоқда. Космик кема ер атрофи илмий лабораториясига экипажни сентябрь ойининг ўрталарида олиб чиқиши мўлжалланмоқда.

Ю. А. Гагарин номли космонавтларни тайёрлаш марказининг бошлиғи авиация генерал-лейтенанти В. Шаталов журналистлар билан учрашувда ана шу ҳақда маълум қилди. Учишга икки экипаж тайёргарлик кўрмоқда. Экипажларнинг командирларидан бири — СССР космонавт-учувчиси полковник А. Викторенко, бортинженер — СССР космонавт-учувчиси А. Серебров. Бошқа экипажга СССР космонавт-учувчиси полковник А. Соловьев бошчилик қилади: бортинженер вазифаси космосга биринчи марта учадиган А. Баландин зиммасига юкланган.

Комплекс экипажи иккита янги ихтисослаштирилган модулни қабул қилиши керак. Улардан бири октябрь ойининг ўрталарида орбитага олиб чиқилади. Экспедиция программасида илм-фан ва халқ хўжалиги манфаатлари йўлида тадқиқотлар ўтказиш, очиқ космосга чиқиш ва янгиликни — транспорт воситасини синаб кўришдан иборат. Ана шу транспорт воситаси ҳаво тўлдирилган баллонлар билан ишлайдиган двигателлар ёрдамида орбитал комплекс яқинида мустақил равишда ўз ўрнини ўзгартириш имконини беради. Янги экспедиция бир неча ой давом этиши кўзда тутилади.

ИСТИРОҲАТ БОҒЛАРИДА

ОММАВИЙ, ҲАММАБОП

БУНДАН 55 йил муқаддам ташкил этилган Э. Тельман номли маданият ва истироҳат боғи пойтахт аҳолисининг севимли дам олиш оромгоҳларидан бири ҳисобланади. Улар бу ерда боғда ташкил этилган бадиий ҳаваскорлик коллективлари, дискотека клублари иштирокида ижро этиладиган куй ва қўшиқларни тинглаб, бевосита уларда иштирок этиб, баҳраманд бўладилар.

Боғ коллективининг ўтган йили ташкил этган декоратив ва сайроқи қушларнинг доимий кўргазмасини томоша қиладилар, қушларни асраш ва боқиш юзасидан маълумотлар оладилар. Ўсмирлар эса ёшлар марказида ранг-баранг конкурс ва викториналарда қатнашишади. Бу йил ҳам боғ ишчи ва хизматчилари дам олувчиларнинг бўш вақтларини мароқли ва мазмунли ўтказиш борасида кўплаб ишларни амалга оширишмоқда. Деярли ҳар куни турли тадбирлар уюштириляпти.

Жумладан, ўтган шанба куни Тошкент трактор заводига қарашли турар-жой массивида оммавий сайил ўтказилди. Якшанба куни эса Озарбайжон телевидение ва радиоси қошидаги фольклор ансамбли, «Само», «Оптимист», «Марафон» ансамбллари аъзолари боғнинг ташкил этилган кунига бағишлаб ҳисобот концерти намойиш этишди. Шунингдек, авиасозлар маданият саройининг рус хор группаси ҳамда яккахон хонандаларининг чиқишлари бўлди.

«Ўйла, ярат, тажриба қилиб кўр» шиори остида ўтказиладиган ижодий кеча болалар учун бўлиб, унда техникага қизиқувчилар ўз ижодий ишлари билан иштирок этишлари мумкин.

Кейинги кунларда ташкилот, корхона, завод ва фабрикалар билан ҳамкорликда оммавий сайиллар, шаҳардаги лагерларда дам олаётганлар иштирокида қизиқарли викториналар уюштириляпти.

Яхши дам олай десангиз Э. Тельман боғига ташриф буюринг.

Г. МАМБЕТОВА.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ ОГОҲЛАНТИРАДИ

Тошкент шаҳар Совети ижроия комитетининг 1987 йил 16 сентябрдаги 549/18-қарорига мувофиқ сизнинг уйингизда юксак самарали телевизион кўрсатувларни коллектив равишда қабул қилиш системаси ўрнатилган, телевизорларингиз «Таштелеприём» ихтисослашган техника маркази ходимлари томонидан ана шу системага уланган бўлиши шарт.

Телевизорларингиз коллектив равишда фойдаланиладиган антеннага улангандан сўнг бир ҳафта муддат ичида томларга ўзбошимчалик билан ўрнатган антенналарингизни олиб ташлашингизни сўраймиз. Акс ҳолда антеннангиз огоҳлантиришсиз олиб ташланади.

Коллектив равишда фойдаланиладиган системаларни ремонт қилиш ҳақидаги буюртмалар 77-22-84, 77-65-20, Сергели районида 58-24-18, 58-42-65 телефонлари орқали қабул қилинади.

Коллектив равишда фойдаланиладиган системалар ҳақида маълумот олиш учун **62-77-44** телефони орқали қўнғироқ қилишингиз мумкин.

«Таштелеприём» ихтисослашган техника маркази.

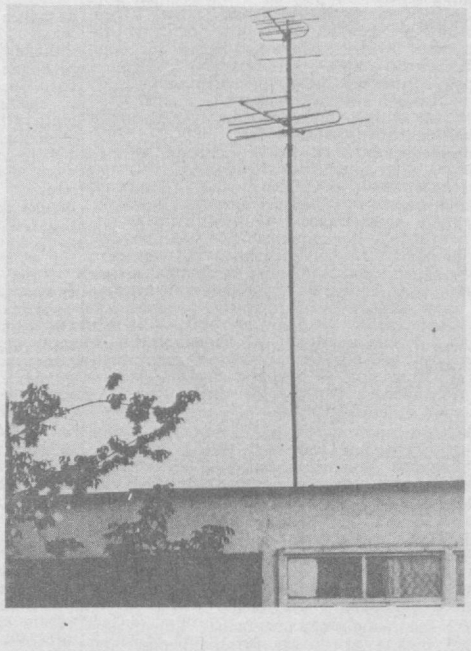

Телевизор эгалари диққатига!

Агар уйингизда юқори самарали, телевизион кўрсатувларнинг сифатли қабул қилинишини таъминловчи коллектив телевизор антеннаси бўлса, сиз ўз телевизорларингизни унга

фақат «Таштелеприём» ихтисослашган техника маркази антенна хизмати мутахассисларининг ёрдамида улашингиз мумкин.

Телевизорларни коллектив равишда фойдаланиладиган антенналарга улаш, улар носоз бўлган тақдирда ремонт қилиш юзасидан буюртмалар
77-65-20, 77-22-84 телефонлари,
Сергели районида — **58-24-18, 58-42-65** телефонлари орқали қабул қилинади.

«Таштелеприём» ихтисослашган техника маркази маъмурияти огоҳлантиради: шахсий телевизор антенналарини давлат турар жой фонди томларига ва балконларига ўрнатиш ман этилган.

«Таштелеприём» ихтисослашган техника маркази.

«Союзреклама» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг Ўзбекистон реклама ишлаб чиқариш корхонаси.

«Ташоблгосплемпредприятие» ҳузурида

сигирлар ва бузоқларни сунъий қочириш бўйича

КООПЕРАТИВ ОЧИЛДИ

Кооператив молларни урчитиш учун юқори маҳсулдор буқаларнинг уруғидан фойдаланади.

Сунъий қочириш баҳоси — ҳар бир сигир ва бузоққа 10 сўм.

Адрес: Тошкент шаҳри, Ҳамза райони, Янгиобод массиви, 3-Солнечний проезди, 37-уй. Телефон — 98-47-86.

●

Ўзбекистон ССР Госснабининг Тошкент область территориал бош бошқармаси ҳузурида

иккиламчи хом ашёларни тайёрлаш, уларга қайта ишлов бериш бўйича

КООПЕРАТИВЛАР ТАШКИЛ ЭТИЛАДИ

Бош бошқармага ташкилотчилар ва мутахассислар таклиф қилинадилар:

Мурожаат учун адрес: 700077, Тошкент шаҳри, Головин кўчаси, 2-уй.

Телефонлар — 67-55-04, 67-34-19.

●

СССР Медицина-биология саноати министрлигининг «Средазстроймонтаж» трестига тегишли йўқолган

БУРЧАКЛИ ШТАМП, ДУМАЛОҚ МУҲР ВА «БОШЛАНИШИ» ВА «ТУГАЛЛАНИШИ» ДЕГАН ЁЗУВЛИ ШТАМПЧАЛАРИ

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

«ОБЛРЕМБИТТЕХНИКА»НИНГ
ТОШКЕНТ КОРХОНАСИ

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Янгийўл шаҳрида ишлаш учун Янгийўл участкасига, Чирчиқ шаҳрида ишлаш учун Чирчиқ участкасига, Оржоникидзе районида ишлаш учун Оржоникидзе участкасига, Нариманов шаҳрида ишлаш учун Нариманов участкасига инженер-энергетик, бошлиқ;

Чиноз шаҳрида ишлаш учун Чиноз участкасига, Оржоникидзе районида ишлаш учун Оржоникидзе участкасига бухгалтерлар

КЕРАК

Мурожаат учун адрес: 700015, Тошкент шаҳри, Пирмуҳамедов кўчаси, 2-уй. Телефонлар — 55-79-65, 55-78-25.

●

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ОВЧИЛАР ЖАМИЯТИ

ташкилотлар ва кооперативларга юк автомашиналари ва овчилик хўжалигида турар-жойни ижарага бериш имкониятига эга.

Мурожаат учун телефон — 90-47-57.

Адрес: Тошкент шаҳри, 2-Оқ уй кўчаси, 8-уй.

●

Тошкент область Оржоникидзе райони Марказий район касалхонасининг қабул бўлимига тегишли йўқолган

УЧБУРЧАКЛИ МУҲР

ва Марказий район касалхонаси ҳузуридаги «Медик» уй-жой қурилиш кооперативига тегишли йўқолган

ДУМАЛОҚ МУҲР

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

ҚИШ ҒАМИ ЁЗДА

БЎСТОНЛИҚ районининг боғроғларида, экин майдонларида пишиқчилик авжида. Сабзавот ва мевалар пешма-пеш терилиб, савдо шохобчаларига етказиб берилмоқда. Лекин районда қиш ғамини ейиш ҳам унутилаётгани йўқ. Соҳибкор ва деҳқонлар етиштираётган сарҳил мева ва сабзавотлар Ғазалкент консерва заводига ҳам етказиб берилмоқда. Завод коллективи бу йил жами шартли 30 миллион 900 минг банка консерва тайёрлаб беришни ўз зиммасига олган. Улар шу кунгача етти ойлик планда кўзда тутилганидан бир мунча ортиқ — шартли 16 миллион 785 минг банка консерва ишлаб чиқардилар.

М. ФАТТОҲОВ.

АМАЛИЙ ҒАМХЎРЛИК

● ИЛЬИЧ номли паррандачилик ишлаб чиқариш бирлашмаси ишчи-хизматчиларидан 48 нафари яқинда янги уйларга кўчиб ўтди. Ҳар бирида 24 тадан квартираси бўлган икки уйни 30-районлараро механизациялашган кўчма колонна бунёдкорлари муддатидан бир ой илгари қуриб, фойдаланишга топширди. Шунингдек, икки қаватли мактаб биноси ҳам янги ўқув йилидан бошлаб ўқувчилар хизматида бўлади.

Мазкур корхонада бир оиладан икки ёки ундан кўпроқ киши меҳнат қилиб, иш стажи 3 йилдан ошган бўлса бундай оилаларнинг фарзандлари болалар боғчасига бепул қатнайди. Агар иш стажи 5 йилдан ортиқ бўлса коммунал хизматининг барчаси бепул бўлади.

Р. ИНОҒОМОВА.
Оржоникидзе райони.

ФУТБОЛ

БИРИНЧИ ДАВРА ЯКУНЛАНДИ

ФУТБОЛ бўйича Тошкент область биринчилигининг «А» группасида биринчи ўйинлари якунланди. Бу йилги биринчилик ўзгача системада ўтмоқда. Унда ҳар бир команданинг учтадан болалар ва ўсмирлар командаси иштирок этмоқда. Бу янгилик ўзини оқламоқда, чунки ўртоқлик ўйинларини ўйнаб кўча чангитиш бошқаю, форма кийиб судья бошчилигида куч синашиш бошқа. Ҳозирча биринчиликни чемпионат дебютанти Келес шаҳрининг «Автомобилист» футболчилари бошқариб боришмоқда. Республика биринчилигига бериладиган ягона йўлланмага Нариманов шаҳрининг «Водник», Ангреннинг «Автомобилист» командалари ҳам талабгорлик қилишмоқда. Келеслик футболчилар биринчи давра якуни бўйича бирор марта судьялардан ҳатто огоҳлантириш ҳам олишмаган. Бироқ қўпол ўйиннинг азобини тортишяпти. Тошкент области кубоги биринчилигида «Металлург» (Бекобод) командаси ўйинчисининг қўпол ҳаракати оқибатида команда раҳбари, ҳужумчи Зокир Олимжоновнинг оёғи синган эди. З. Олимжонов ҳали ҳам майдонга тушганича йўқ.

Область биринчилигининг «А» группаси командалари орасида тартиб-интизом яхши йўлга қўйилган. Биринчи давра давомида 12 команда футболчилари орасида бор-йўғи 10 бор огоҳлантириш олинган холос. Биринчиликнинг иккинчи даври август ойида бошланади.

Биринчи давранинг якуний жадвали

Командалар	Ў.	Т	О
Автомобилист (Келес)	11	28—7	17
Водник (Нариманов)	11	25—9	17
Автомобилист (Ангрен)	11	30—19	16
Соҳибкор (Халқаобод)	11	28—24	13
Сплав (Чирчиқ)	11	22—18	12
Чиноз (Чиноз)	11	23—16	11
Шахтер (Красногорск)	11	20—19	11
Ғалабачи (Ғалаба)	11	20—20	11
Ўзгариш (Калинин)	11	18—22	8
Заркент (Паркент)	11	17—33	6
Орзу (Янгибозор)	11	13—28	6
Металлург (Олмалиқ)	11	10—36	4

Жамолиддин ЁҚУБОВ,
I-категорияли футбол ҳаками.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ»ГА ОБУНА БЎЛДИНГИЗМИ?

ҲУРМАТЛИ ГАЗЕТХОНЛАР! 1990 йил газета ва журналлари учун обуна қилиш давом этмоқда. Келаси йил ҳам «Тошкент ҳақиқати» газетасини мунтазам олиб туришни истасангиз шу кунларда унга обуна бўлишни унутманг. Бунинг учун «Союзпечать» агентлигига ёки иш жойингиздаги, ўқув юрти ва турар-жойингиздаги жамоатчи матбуот тарқатувчиларга мурожаат қилсангиз бўлади. Улар Сизни келаси йил матбуоти учун обуна қилиб қўйишади.

«Тошкент ҳақиқати»га обуна исталган муддат учун чекланмаган миқдорда қабул қилинади.

Газетанинг ОБУНА БАҲОСИ бир йилга — 7 сўм 68 тийин, олти ойга — 3 сўм 84 тийин.

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА»)

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32.

Муҳаррир ўринбосарлари — 335885, 325747, 337916; 325748; масъул котиб — 334808, 325353; масъул котиб ўринбосарлари — 325750; БЎЛИМЛАР: идеология — 325778; агросаноат — 325647; саноат, капитал қурилиш ва транспорт — 325749; маҳаллий советлар ҳаёти — 325733; социал ва маиший масалалар — 325556; маданият — 325787; адабиёт ва санъат — 325553; ҳарбий-ватанпарварлик — 325645; хатлар ва оммавий ишлар — 334048, 325354; жамоатчи қабулхонаси — 334048, 325354; эълонлар бўлими — 325727.

Р. 01376. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Б.—1653. Индекс: 64684. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12